

MATEWS

ANJIICUM

(Concluido) Êbajoorumay yata Jesus Kristu

Luk. 3:23-38

1 1 Êbajoorumay yata Jesus Kristu, ⁺ aamom añool David, aamom poop añool Abrawoŋ, mo ma egam: **2** Abrawoŋ abaam Isaki; Isaki nabaj Jako; Jako nabaj Judaa, koo di kutiyool; **3** Judaa koo di Tamar di kubaj Peres, di Zera. Ban Peres nabaj Esroŋ; Esroŋ nabaj Aroŋ. **4** Ban Aroŋ nabaj Aminadabi; Aminadabi nabaj Naason; Naason nabaj Salmon; **5** Salmon koo di Raabi, di kubaj Bowas. Ban Bowas koo di Ruti di kubaj Obedi; Obedi nabaj Jese; **6** Jese nabaj David agam âyyaw; ban David nabaj Salomoŋ; Salomoŋ iñaawool apañooreen Uriyas. **7** Ban Salomoŋ nabaj Robowoŋ; Robowoŋ nabaj Abiyas; Abiyas nabaj Asa; **8** Asa nabaj Josafa; Josafa nabaj Joroŋ; Joroŋ nabaj Usiyas; **9** Usiyas nabaj Jotaŋ; Jotaŋ nabaj Akas; Akas nabaj Esekiyas. **10** Ban Esekiyas nabaj Manases; Manases nabaj Amonoŋ; Amonoŋ nabaj Josiyas; **11** Josiyas nabaj Jekoniyas, di kutiyool nata na bukanaku kata Babiloniya kusoom êsukay yata Israyel ma kukay di buko be di êsukay yatayiil.

12 Na kusohiim be Babiloniya, ban Jekoniyas nabaj Salatiyel; Salatiyel nabaj Zorobabel; **13** Zorobabel nabaj Abiwudi; Abiwudi nabaj Eliyakiŋ; Eliyakiŋ nabaj Asor; **14** Asor nabaj Sadoki; Sadoki nabaj Akiŋ; Akiŋ nabaj Eliwudi; **15** Eliwudi nabaj Eleyasar; Eleyasar nabaj Mataŋ; Mataŋ nabaj Jako. v 16

Ban Jako nabaj Jose aamom apañoor Mariya abaam Jesus, aaneyim poop Kristu. **17** Moo di Abrawoŋ ii be di David, sîbajoorumasu seemo kunŋen di sibakiir (14). Di David poop ii be na bukanaku kata Babiloniya kusoom êsukay yata Israyel, sîbajoorumasu poop seemo kunŋen di sibakiir (14); di hûcaalha'uhu hata Israyeel ii be na Kristu abajim, sîbajoorumasu poop seemo kunŋen di sibakiir (14).

Jesus nabaji

Luk. 2:1-7

18 Jesus mo ma abajim: Mariya aamom iñaawool âynaaw aaneyim Jose oo ma kujuuroorum. Be oo bayaborutool, Mariya nâharetul di sembaasu sata Buynum Bunapaabu. **19** Be Jose ma agam anaw ajakum bûyeget, âkint ayeenool di êsukay, ña nâkin ma kuwaasoor an bâmirut mo.

⁺ 1.1 Kristu: Di baloberabu bata gregu dôo dêemom, anaw a Emitay yemmi nbi êboñul.

20 Na Jose ya anongum hunonga'uhu, ña amalaakaw ata Ata Emit, nâcalhool di sîyawutasu ma aanool: "Jose, añool David, atuba ûkoli kayab Mariya, mata hara'uhu ha aakum, hûkayumul di sembaasu sata Buynum Bunapaabu. 21 Be mbi âcaalhul di anjilaw îinaaw, nugawool kañaanaku kata Jesus, mata oo mbi apaken êsukay yatawool di kûbajumiñaku katayiil."

22 Wahaw uwu uga mo ma coohen non ma Ata Emit agam añaanenaaw ata kûboñaku katawool ma âlobul âanul: 23 "Âjuraw âmirortum ânniine mbi aharet, be mbi âcaalhul di anjilaw îinaaw a mbi âami EMANUWEL⁺, dâamom Emitay yoyu d'ulaal."

24 Na Jose atonkom, ña naga non ma Amalaakaw ata Ata Emit aloboom, ma ayab Mariya. 25 Be na kuyaboorum di Mariya, âhugutool be na aroñum, na âcalhom di anjilaw, Jose nagawool kañaanaku kata Jesus.

Bukanaku kajaalhuwaaku kata ba jaley âcaalhumewuum

2 1 Na Jesus abajim Belej di bantaabu bata Jûdeya, nownu Erodis oo ma aganom Âyyaw ata êsukay yata Israyel. Ña kûynaaku kaaku kalasuwem bootabu, di kûcaalhumul karebaku ka jaley âcaalhumewum ma kûkayil be Jerusaleñ. 2 Na kûrindom, di kurinkiil keeniil: "Ûtey ta anjilaw ammi abajim a mbi aga âyyaw ata jûdewwi? Ûli

ujukulom yootay yatawool karebaku kata ba jaley âcaalhumewuum, ña mo ukaylom bi ûbinkenool."

3 Na Erodis ajammom, ña di hâahool, di poop êsukay peh yata Jerusaleñ. 4 Na nâmeb yahaanay yata bumaanenaabu bata kûboñaku kata Emitay, di poop bulhikitenabu bata Kûboñaku Kapiyaaku, ma arinkiil tiñatu ta mbi Kristu abajumi. 5 Be di keenool: "Mbi abaji Belej yata Jûdeya, mata mo ma buñaanenaabu bata Kûboñaku Kapiyaaku kuñiicum kêenul:

6 'Aw Belej, otubi uga êsuk yinget di sîsukasu peh sata Judaa,
mata d'aw mbi annahaanaw âcaalhumul,
a mbi âteken êsukay yûmbaam yaamom Israyel."

7 Na Erodis nâwool kîynaa'uku kajaalhuwaaku ma kuñooro, ban narinkiil aaniil: "Kama ûnay na jijuum yoota'uyu." 8 Ban naboñiil ma kukay be Belej, ma aaniil: "Jikay ki jîrinkul jak jak mata anjilaw umu; ta mbi jijukool, di jîkayil ki jirejom, ma înje poop mbi ikay ki îbinkenool."

9 Na kutallhemmi âyyaw umu, ban di kukay; be yoota'uyu ya kujukulom ba jaley âcaalhumewuum di eyabiil kayooñ ma ejaanen êriiñ di ênaagen ta anjilaw umu ammi. 10 Na kujuum yoota'uyu, ña di sûumiil ma kumaayoor noon. 11 Na kunebeem di elupay, di kûtoo'dô anjilaw umu koo di îñawool Mariya; ña di kûtiigen

⁺ 1.23 Is. 7:14

ma kûbinkenool. Ban di kûbaahul mûneegaamu matayiil ma kûcaalenul wahaw waseerum noon: uru, di ebaaliinay, di poop mira kuwulool. **12** Ban Emitay di elob di buko di sîyawutasu ma yeeniil ketuba kulaañ be baabu Erodís. Ña di kuyab buruñ baabu ma keet be di êsukay yatayiil.

Jose koo di Mariya, di kutey be Ejiptu

13 Na kugam kulaañe, Amalaakaw ata Ata Emit, nalob di Jose di sîyawutasu ma aanool: "Jose, ulhaalo ma uñar añilaw koo di iñaawool, ma jitey be Ejiptu, ban di jilako bo be na mbi îlobul d'aw, mata Erodís omapaamem di ajiilaw ma mbi abujool."

14 Ña Jose nalhaalo hukaru ma añar añilaw koo di iñaawool ma kutey be Ejiptu. **15** Ban di kulako bo be na Erodís akeem; ma deeli ga non ma Ata Emit alobumulom di añaañenaaw ata Kûboñaku Kapiyaaku âanul: "Di êsukay yata Ejiptu nîwolumulom añoolom."

16 Ña na Erodís âmiim kaan kîynaaku kajaalhuwaaku kata ba jaley âcaalhumewuum kubuntenuul, nabirik noon. Ña naboñ ma kubuj balaabu peh kata Beleş, di kata mûsuk maamu makotutom, kagam ban ujaañaw ugaba ii be di etaam, non ma alasom niñanu na arinkum kîyanaa'uku di kuñaañenuul. **17** Ña di ga non ma añaañenaaw aaneyim Jeremiyas aloom âanul:

18 "Hulasasenahu hâamak hata ñikulañu hûcallho Rama;

kama Rakel akaawem di kuñoolool;
moo âkint ban an âtikenool,
mata kukete ban."

Di kûlañumul Ejiptu

19 Na Erodís agam nakete, amalaakaw ata Ata Emit nâcaalhul Jose di sîyawutasu Ejiptu, **20** ma aanool: "Ulhaalo ma uñar añilaw koo di iñaawool, ma jilaañ be Israyel, mata bukanaku kâkimmi kubujool kukete ban.

21 Ña Jose nalhaalo cab ma añar añilaw koo di iñaawool, ma kulaañ be Israyel. **22** Be na ajammi kaan, Arkelaw añaam hiñahu hata ampawool Erodís di kâyyaku kata Jûdeya, ña nâkoli kalaañ be bo. Be na Emitay eloom d'oo joon di sîyawutasu, ña nakay be di bantaabu bata Gâlileya. **23** Na ârimbom, nalako di jîsukaju jaaneyim Nasare, ma ga non ma añaañenaaw ata kuboñaku kata Emitay aloom âanul: "Mbi âwooli anaw ata Nasare."

Joñ Batista

Mar. 1:1-8 Luk. 3:1-18; Joñ 1:6-8,19-36

3 **1** Ban nownu, Joñ Batista nâcaalhul di ekinkayyata Jûdeya ma ya añaañen elobay yata Emitay **2** ma ya âanul: "Jiwatatenooro mata kûbajumiñaku katawuul, mata Kâyyaku kata hatiya di emitay kure kâriiñul!" **3** Mata añaañenaaw ata Kûboñaku Kapiyaaku aaneyim Isaiyas, mo ma aloom mata Joñ Batista âanul:

“Anaw ômañaanuluwem
di ekinkay ma ânul:
‘Jibandoor urunaw be bata
Ata Emit;
jilheben urunaw be batawool.”

4 Be Joņ Batista ya akoko wañaw wariirumim buhalabu bata kameeluyi, ban ya âkokowum hûkokowumahu hata kabaņaku; ban ya atokoñ babonkaabu, nari poop mûkumamu. 5 Ña êsukay yata Jerusaleņ, di kata Jûdeya peh, ya kukay be baabu d'oo di kaalaku kata Jordoņ, di poop bukanaku peh kata sîsukasu sakotukom. 6 Ña ya kurej mata kûbajumiñaku katayiil, ma ya âbatiisiil di kaala'uku kata Jordoņ. 7 Na ajuum fârisewwi lhay, di poop sadusewwi lhay, ma kukaylom ma nki âbatiisiil, ña naniil: "Silunase! Ay añaanġelum ma jîteyil hûlaamahu hâreesewuum? 8 Jake ma jiga wahaw wa mbi ûwis kaan, malegen jihatatenooruwe mata kubajumiñaku katawuul. 9 Jetuba jinog di jêenul mbi jipak mata ma Abrawoņ agam ampawuul. Mata ma iñaanġenuul eenuul, palimo di kuwaaliisa'uke, Emitay yeeli êcaalhenumuu'dô kuņilaku ewulool. 10 Mata hûniirahu hata Emitay hohu to ban di kuharaaku kata uyaajaw. Moo buyaaj peh bâwolhoriitum muriyaay majake, mbi butiji ma bubeti di sambunasu.

11 Malhegen înje mbi îbatiisumuul mumelamu mata ma jiwatatenoorom, be aahu ômareesewum ahanġommi

mâyanki, a înje ijoonutum iralh sikatabasu satawool, oo mbi âbatiisuul di Buynum Bunapaabu, di poop sambunasu. 12 Mata kâyiimaku koku ban di uņenaw watawool, ma mbi awey ma aņar bajoolhabu aga di êyyaay, ban nabol epeesay di sambun sâbaworiit.

Jesus nâbatiisi

Mar. 1.9-11; Luk. 3.21-22;

Joņ 1.32-34

13 Ña nownu, Jesus nâcaalhumul bantaabu bata Gâlileya ma âkayil be to di kaalaku kata Jordoņ ma nki Joņ Batista âbatiisool. 14 Be Joņ Batista nâkin ma alateen, ma aanool: "Inja aw mbi ûbatiisom, nônul înje îbatiisi?" 15 Be Jesus naanool: "Uwaa'bo ma ûbatiisom, mata ugawaa'mo jaa, nugawaal non ma Emitay êkimmi +." Ña Joņ Batista naga non ma aloboom. 16 Na Jesus âbatiisim aga nâcalho di mumelamu, ña hatiya di emitay di dîbabulo, Jesus najuk Buynumabu bata Emitay banaamoorum non êpaakiit, ma bûwaluwewuum ki bulen d'oo. 17 Ña karimaku kata anaw di kûcaalhumul dô hatiya di emitay kammi: "Ume Añoolom a iboolaatum, agawewommi îririgen."

Esatanaay di ebunten Jesus

Mar. 1:12-13; Luk. 4:1-13

4 1 Ña Buynum bunapabu, di bukay di Jesus be di ekinkay ma nki diyabu ebuntenool. 2 Ña na

+ 3.15 Justiça

Jesus awoorum kukaku bukanaku egaba (40), bariit, basibet poop, ña bacaarabu di busohool. **3** Ña abuntenaaw aamom Esatanaay, di êkayil ki êhugool ma eenool: "Ga jaa non aw Añool Emitay, noon siwaaliisa'use silaañ siga kûmburuwaaku."

4 Be Jesus naan yo: "Dôdu ma ñiicim di kaan: Ajamaat âronumoriit keb mata wahaw wata huri, be ya âronum poop elobay yâcaalhumulom di butumabu bata Emitay. +

5 Ban diyabu di eñarool be Jerusaleñ ki egawool hatiya tiñatu tahammi mâraagi di Eluupay yata Emitay, **6** ban di yenool: "Ga jaa non aw Añool Emitay, nubellho be di etaam; mata dôdu ma ñiicim di kaan: 'Emitay mbi elob di kumalaakaku kata yo ma kuyaamuleni, ma atuba mbi ûkandumaw watayi ûpingo di kuwaaliisaku.'" +

7 Be Jesus naan yo: "Dôdu ma ñiicim poop kaan: 'Atuba ûhop Ata Emit aamom Emitay yatayi.'" +

8 Ban di eñarool joon be hatiya di hurimbiliñahu hâraagim non, ma êyisool ûyyaw peh wata ube di etamay, di poop majakaamu mata wo. **9** Ban di yenool: "Wahaw uwe kañ peh, mbi iwuli wo aw bâtiigener ma ûbikenom."

10 Ña Jesus naan yo: "Esatanaaye, ukay! Mata dôdu uma ñiicim kaan: 'Ata Emit keb mbi ûbinken, oo poop keb mbi ugoroor be batawool.'" +

11 Ña diyabu di ewalhoo'bo ma ekay, ña kumalaakaku di kûkayil bi kucookoool.

Jesus nâlaañul be Gâlileya

Mar. 1:14-15; Luk. 4:14-15

12 Ban na Jesus ajammi kaan Joñ omu di ekullhay, ña nâlaañul be Gâlileya. **13** Be na ârimmi, akayut be Nasare ma akay ki alako di êsukay yata Kâfarnawuñ, yakotum kasamaaku di bantaabu bata Zebuloñ, di bata Naftali. **14** Aga mo ma mbi meeli muga non ma añaañenaaw ata Kûboñaku Kapiyaaku aaneyim Isaiyas aloom âanul:

15 "Êsukay yata Zebuloñ, di yata Naftali

sammi di buruñabu bata kasamaaku, ñata kaalaku kata Jordoñ,

di bantaabu bata Gâlileya dâ bukanaku kagawutum jûdewwi kukimmi;

16 bukanaku kalakuwemmi di emuucenay,

mbi kujuk ehikitenumay yâamak;

kaaku kammi poop di hûlaamahu hata eketay, ehikitenumay ehikiteniil."

17 Ban Jesus nâcuk ma ya añaañen êsukay elobay yata Emitay ma ya aaniil: "Jiwatatenooro mata kûbajimiñaku katawuul, mata Kâyyaku kata hatiya di emitay kure kâriiñul."

+ 4.4 Det. 8:3; 6:16 + 4.6 Sal. 91:11,12 + 4.7 Dt.6:16

**Jesus nawool kurebooraaku
katawool kûtiyaaraku**

Mar.1:16-20; Luk. 5:1-11

18 Na Jesus ya areesum di hubeereeraahu hata hulhuwahu hata Gâlileya, najuk batiyaayabu egaba kagam bumbaalaabu, Simoŋ aaneyim poop Pedru, koo di Andre, koo ma kumbaalem. 19 Ña naniil: "Jîkayil be baabu d'înje, ma mbi igawuul bumbaalaabu bata bukanaku. 20 Ña di kuwalen cab kûmbaalumaku, ma kusoolhenool.

21 Ban arees deh, najuk joon batiyaay baabu egaba, Tiyagu, koo di Joŋ kaamom kuñool Zebedew, koo di busaanaabu di ampayiil ma kumahem di kûmbaalumaku. Ña nâwooliil. 22 Ña too kaŋ cab, di kubee'to ampayiil, di busaanaabu ma kusoolhen Jesus.

23 Ban yareesoor Gâlileya pooyo ma ya alhikiten êsukay di siluupasu satayiil sata kâmebooraku, ma ya añañeniil elobay yâsuumay yata Kâyyaku kata Emitay, ban ya abuunenem bukanaku peh kâjuutum, di poop kaaku kacokom. 24 Ña êriibiinaay yata Jesus di ewaasoor di bantaabu poobo bata Siiriya; ña êsukay ya kuŋallool bukanaku peh kâjuutum, kâjuut peh: kaaku ka kumalaku kûjupom, di kalowem ugekaw, di kubapuwooraaku, be nabuuneniil peh. 25 Ña buyooŋabu bata bukanaku ya busoolhenool, kaaku kata di bantaabu bata Gâlileya, kaaku kata di baabu bata Dekapoli, kaaku kata Jerusaleŋ, kaaku kata di

bata Jûdeya, di poop kaaku kata di bata kajim kaaku kata kaalaku kata Jordoŋ.

**Jesus nalhitiken bukanaku
elobay yata Emitay di
hurimbiliŋahu**

Luk. 6.20-23

5 1 Na Jesus ajuum buyooŋabu bata êsukay, ña naŋool di hurimbiliŋahu âriiŋ naleeho dô; ña kurebooraaku katawool di kukay ki kutookoo'to. 2 Ña nalhikiteniil elobay yata Emitay ma aaniil:

3 "Bukanaku karembeeloorom kayooŋ di Emitay, kubaje hûpiira, mata mbi kêemi di Kâyyaku kata hata di emitay.

4 Bukanaku kakaawem, kubaje hûpiira, mata Emitay mbi ebeesiil mukulamu.

5 Bukanaku kahepum bukan, kubaje hûpiira, mata buko mbi kuŋar etaamay.

6 Bukanaku kahakenem ma kaga wahaw wa Emitay êkimmi, kubaje hûpiira mata mbi egawiil kûririgen.

7 Bukanaku kañankiitem bukan, kubaje hûpiira mata Emitay poop mbi eñankiitiil.

8 Bukanaku ka ûyegetaw watayiil usetum, kubaje hûpiira mata mbi kujuk Emitay.

9 Bukanaku kagawem bukanaku kubaj kâsuumaayaku, kubaje hûpiira mata mbi keeni kuñool Emitay.

10 Bukanaku ka bukanaku kûlaamenem di buko mata ma kûkimmi kuga non ma Emitay ekimmi,

kubaje hûpiira mata mbi kêemi di kâyyaku kata hatiya di emitay.

11 Miwuul jibaje hûpiira na mbi bukanaku kûgelikooruul, di kûlaamenuul, di kusoosenuul mata înje. 12 Jîsuumaay ma jimaayoor, mata wahaw wâamak wowu to ban hatiya di emitay be batawuul; mata moomu poop kaŋ ma kûlaamemmi buñaanenaabu bata Kûboñaku Kapiyaaku bala miwuul.

Miwuul musisammu, di poop ehikitenumay yata etaamay

Mar. 9.50; Luk. 14.34-35

13 Miwuul musisammu mata etaamay; kama musisamu muga jaa balalal, wa mbi uga mo joon ma moolañ muhir? Mujakut ban kâgawum makeel, keb ma mubeti ma muyokoseni.

14 Miwuul ehikitenumay yata etaamay; mata êsukay yateepim di hurimbiliŋahu, mumulet bi êñooro. 15 Moomu poop kaŋ ma an âyabenoriitum ehikitenum, ban nabaahen yo di êkut, be mbi aga yo tiŋatu hatiya ta yeelim ehikiten ma jaan, ma bukanaku peh kata di eluupay kujuk. 16 Moo, jiga ma majaanamu matawuul muhikiten bukanaku ma mbi kujuk wahaw wajakaaw wa jigawem, ña di kusal Ampawuul ammi hatiya di emitay.

17 Atuba jînonŋ kaan înje ikaylom bi îbuy Kûboñaku Kapiyaaku, di kata buñaanenaabu bata kuboñaku kata yo, be îkayil bi iga non ma kuloom. 18 Mata ma ilobuul malhegen eenuul:

"Hatiya di emitay, di poop etaamay mbi bûyo, be jileeter janor jahammi mâtiiti, be mante jitij jata eleter jata di kuboñaku kata Emitay, jetubi jîcaalheni, dô bagawuti non ma kuloom. 19 Momakiimom anaw a mbi ahuusul kûboñ kakeel kata Emitay kahammi mâtiiti, be mante nalhikiten bukanaku ma kuhuusu'ko, anaw umu mbi aga anaw ahammi mâtiiti di kâyyaku kata hatiya di emitay; be anaw aga jaa non ma kuloom, ban nalhikiten poop bukanaku ma kuga non ma kuloom, anaw umu mbi aga anaw âamak di kâyyaku kata hatiya di emitay. 20 Moo, ma iñaanenuul eenuul, bagawerabu batawuul buhaŋut jaa majak bata fârisewwi, di bata bulhikitenabu bata Kûboñaku Kapiyaaku, mumulet bi jinebejurer di kâyyaku kata hatiya di emitay.

21 Miwuul jîjame wahaw walobim simpawuul sihaan kaan: "Atuba ubuj an." Mata anaw a mbi abuj anaw, mbi agawi batalenabu. 22 Be înje neenuul, anaw abirikum di apaalool bakooŋut, mbi agawi batalenabu; anaw poop agee'jaa atiyool, be mante naanool nânuutuwe, mbi agawi batalenabu di kâyyaku kata batalenabu; aahu ammi atiyool omu ma awuutom, mbi abeti di sambun sâbaworiit. 23 Moo na mbi uŋar oferta yatayi be di altar, uwollho jaa kaan anaw omu to a jibajoorum, 24 nuwalen para oferta'uyu ñata di altar, ma ukay ki jîlobul di anaw umu ma jiga kâsuumaay, ban nkit nukay ki uwul oferta uyu. 25 Anaw akeesuwi jaa, ma âanul aŋari be di kâyyaku

kata batalenabu, jake ma jilob ma jiga kâsuumaayaku d'oo di buruᅇabu, ma atuba aîriiᅇ naᅇari awul atalenaaw, atalenaaw poop naᅇari awul âpoliisaw ma akullhi. 26 Malhegen ma iᅇaᅇeni eeni, mumulet bi ûcaalhul di ekullhay aw bancaamut ma ûriren non ma kulobim.

27 Jijame poop wahaw walobim: 'Atuba ukay kakumen.' 28 Be înje neenuul: 'Anaw âjikerikoorum anᅇaakanaw ma anongoorool mata kakumenaku, ña nakumene ban d'oo.' 29 Momakiimom ga jaa non ñîkilaᅇu ñatayi ñîriraᅇu mbi ñigawi ubaj kûbajumiᅇ, ña yeemom ûkooluu'ño ubet, mata haᅇ majak ma uga ñîkil ñanor, di maama mbi aw poopi ubeti di sambun sâbaworiit. 30 Ga jaa poop non kaᅇenaku katayi kûriraku, mbi kugawi ubaj kûbajumiᅇ, utii ko ubet, mata haᅇ ma jak ma uga kaᅇen kanor, di maama mbi aw pooi ubeti di sambun sâbaweriit.

Bûyababu bawaasoorum

Mat. 19.9; Mar. 10.11-12; Luk. 16.18

31 Di lobi poop kaan: 'Anaw acah di apaᅇoorool, mbi aᅇiicool kaytaku kata ma kuwaasoor.' 32 Be înje ma iᅇaᅇenuul eenuul, anaw a mbi acah di apaᅇoorool basohutool bata kakumen, mbi aga anᅇaakanaw umu ma abaj kûbajumiᅇaku kata kakumenaku. Be poop ânninaaw a mbi ayabool, oo poop mbi abaj poop kûbajumiᅇaku kata kakumenaku.

33 Jijame poop wahaw walobim simpawolaal sihaan kaan: 'Otuba

unuur ebeebel, be mbi uga non ma unuurum uya di Ata Emit.' 34 Be înje neenuul, atuba jînuur; atuba jînuur palimo jiya hatiya di emitay, mata dôo digam êromboorumay yata Emitay. 35 Atuba jînuur poop jiya di etaamay, mata dô da Emitay ejuumemmi ûkandumaw wata yo. Atuba jînuur poop jiya di Jerusaleᅇ, mata yoo egam hankahu hata âyyaw âmakaaw. 36 Atuba jînuur poop jiya di miwuul, mata jeeliit jiga kal kanor katawuul ma uhinet, palimo poop ma kulaaᅇ kulheen. 37 Moo mbi ya jêenul aawo, na mbi ga wahaw wa mbi jêenul aawo; di jêenul poop see, na mbi ga wahaw wa mbi jêenul see; mata jilobut jaa ume, non wahaw wa mbi jilob wata Esatanaay.

38 Jijame poop wahaw walobim kaan: 'Ñîkil, di ñîkil, kâᅇiiᅇ poop, di kâᅇiiᅇ.' 39 Be înje neenuul: 'Atuba jigalen di bukanaku kagawuum kôji. Moo anaw amabi jaa kamiᅇaku di karaabaku, nûtiwool kareb kaaku ma amab poop kaaku. 40 Anaw akeesuwi jaa ma abot bûjupaabu batayi, nuwalhoo'bo poop ma aᅇar humantaahu. 41 Anaw agawi jaa di sembe ma jirees ekilometer yanor, nuwalhoo'bo poop ma jirees sigaba. 42 Mbi ya uwul an peh alhawim wah; anaw aani jaa poop ucaasenoal miᅇ, otuba ulat.

Jîkin bukanaku kâsuumutuum

Luk. 6.27-28,32-36

43 Jijame poop wahaw walobim: 'Ûkin anaw a âkinim, otuba ûkin

anaw âkintim.' 44 Be înje neenuul: 'Jîkin bukanaku kâkintuum, di jilhaw poop Emitay be bata bukanaku kammi ma kûlaamenem di miwuul; 45 ma mbi jiga kunjilaku kata Emitay yammi hatiya di emitay. Mata ya ega ma jaley âcaalhul ma ahikiten be bata bukanaku kata uynumaw wajakutaaw, di poop kata waawu wajakaaw, di êlubul be bata kata wajakutaaw, di poop kata waawu wajakaaw. 46 Mata jînkin jaa keb bukanaku kâkinuum, bancaam bu mbi jiyab? Kama buyabaabu bata buyuupabu, kûgaworiit mo? 47 Kama jisaap jaa keb kutiyuul, wa jigawe joon wajakum? Kama ntuwa bukanaku kâmirutum Emitay kugawemom? 48 Moo jake ma jiga bukanaku kanapum, non ma Ampawuul ammi hatiya di emitay, anapum."

Bu noolim uwul âsukateen wah

6 1 "Jijaamo ma atuba jiga wah wajake ta êsukay yemmi, ma mbi keeli kusaluul. Mata jiga mo jaa, Ampawuul ammi hatiya di emitay atubi ancaamuul.

2 Na mbi oon uwul wah anaw âsukateenom, atuba ûbiil kâbiilaku di mameeŋaamu non ma bûhoolooraabu bugawem di siluupasu sata kâmebooraku, di poop sîluulasu, ma mbi êsukay esaliil. Ma ilobuul malhegen eenuul, buko kuyabe ban bancaamabu batayiil. 3 Be na mbi oon uwul wah anaw âsukateenom, jake ma kaŋenaku katayi kumoyaku, kêtukamir wahaw wa kûriraku kugam;

4 ma mbi waha'uwu wa uwuum, mbi ewuli an bâmirut; ña Ampayi ajukem wah peh wâñoorom, mbi ancaami.

Bu mbi jilhaw Emitay

Luk. 11:2-4

5 Na mbi jeen jilhaw Emitay, atuba jiga non ma bûhoolooraabu bugawem, mata ya kujuum ma kulhaw Emitay di siluupasu sata kâmebooraku, di poop sîluulasu, ma bukanaku mbi keeli kujukiil. 6 Be na mbi oon ulhaw Emitay, nunebej di êwaanaatay, ban nubab, ma ulhaw Ampayi âjukoriitim; mata oo ajukem wahaw peh wâñoorom, mbi ancaami.

7 Na mbi jeen jilhaw Emitay, atuba jilob, ban di jilancen, non ma bukanaku kâmirutum Emitay kugawem, mata ya kanong kaan kulob jaa ban di kulancen, nkit Emitay di ejamiil. 8 Jetuba jiga non buko, mata bala jeen jilhaw, Ampawuul oo bâmiree'ban wahaw wa jîkimmi. 9 Mokiimom, na mbi jeen jilhaw Emitay di jêenul: 'Âmpawoli, aw jammi hatiya,

uga ma kañaanaku katayi kusohi di malhegen.

10 Nuga ma kâyyaku katayi kuraŋ di âmbasuk peh; nuga poop ma wahaw wa aw ûkiimmi ugawi ube di etaamay, non ma ugaweyim hatiya di emitay.

11 Nûwuloli poop jaat wahaw wata huriyahu kukaku pooko.

12 Nûbonketoli sitilibenasu sâtooli, non ma ûli ubonketem

poop bukanaku katilimbenem d'ûli.

13 Otuba ûwalholi ma ulo di kabunten, be nûrangoli majakutaamu; mata aw ukiim Kâyyaku, di sembaasu, di poop êriibiinaay, be nanoonan. Amen

14 Mata jibonket jaa bukanaku katilimbemmi di miwuul, Ampawuul poop ammi hatiya di emitay, mbi abonketuul. **15** Be jibonketut jaa bukanaku katilimbemmi di miwuul, oo poop atubi abonketuul sitilimbenasu satawuul.

Bu noolim uga bawoorabu

16 Na mbi jiwoor, atuba jiga ñânkiiteni non ma bûhoolooraabu bugawem, mata ya kuga ñânkiiteni ma mbi bukanaku kûmir di kaan koku ma kuwoorum. Ma ilobuul malhegen eenuul, buko kuyabe ban bancaamabu batayiil. **17** Be aw na mbi uwoor, nucookoor walaw watayi jak, ban nûbuuhul, **18** ma atuba mbi bukanaku kûmir kaan aw umu ma uwoorum; ña Ampawi âjukoriitim, ajukem poop wah peh wâñooruwe, mbi ancaami.

Husaanumahu hata hatiya di Emitay

Luk. 12:33-34

19 Jetuba jîmêb husaanumahu hatawuul ube di etaamay ta bateepaabu, di mugeesooraamu meeli mukaajen ho, bûkuutaabu poop di beeli buwok ma bûkuut ho.

20 Be jîmêb husaanumaahu hatawuul hatiya di emitay, ta bateepaabu, di mugeesooraamu meeliitum mukaajen ho, âkuuta poop aaliit awok ma âkuut ho. **21** Mata ta husaanumahu hatayi hemmi, tootu poop kañ ta mbi êsigiray yatayi elako.

Ehikitenumay yata eniilay

Luk. 11:34-36

22 Ehikitenumay yata eniilay kûkilaku; mata kûkilaku katayi kujaak jaa, eniilay yatayi peh, mbi ejaañ. **23** Be kûkilaku katayi kujaakut jaa, eniilay yatayi poop peh di emucen. Moo, ehikitenumay yammi d'aw eeliit jaa ehikiten, ña mbi mucen kañ mib.

Emitay di husaanumahu

Luk. 16:13; 12:22-31

24 An aaliit agoroor be bata bukanaku egaba di manor, mata mbi âkin aahu, ma âtukakin aahu; mbi agoroor jak be bata aahu, ma arembeel aahu. Moo, mumulet bi ugoroor be bata Emitay, nugoroor poop be bata husaanumahu.

25 Momakiimom ma eenumem di miwuul, atuba jinongoor mata eronay yatawuul; mata wahaw wa mbi jiri, di waawa mbi jisiben, palimo poop mata wañaw wa mbi jilhiimo. Kama eronay ehañut wahaw wata huriyahu? Eniilay poop, ehañut wañaw? **26** Jijiker ma basuuwaabu; bûwañoriit, bûjaaloriit, bûtahoriit poop di ukag; be Ampawuul ammi hatiya di emitay, ya âkuumem bo. Moo, kama miwuul

jihanjut basuwaabu? **27** Aymoom ata di miwuul, aalim anongoor ii nabajen eronay yatawool ma ehan mapiyo? **28** Moo, mata wa ma jinongoorumem mata wañaw wa mbi jilhiimo? Jilaso ma ûrumpenaw wammi butat ma ukoobenem; ûroomiñoriit, ûriiroriit poop sileesa. **29** Ma iñaanenuul eenuul, palimo âyyaw aaneyim Salomon di husaanumahu hatawool peh, aaliit alhiimo jak non bûrumpen bakeel. **30** Emitay elhiimen jaa mahosamu mata butat, ma mbi mûleepul jaat, ban kajom di muboli, benkiteemo miwuul ja kâynenaku kuyejutum?

31 Moo, atuba jinongoor ma ya jirikoor jêenul: 'Wa mbi uiriyaal? Wa mbi usibenaal? Wa mbi ulhiimuwaal?' **32** Mata bukanaku kâmirutum Emitay kokanongoorem wahaw uwu, be Ampawuul ammi hatiya di emitay, nâmire kaan wahaw uwu peh jîkin wo. **33** Moo, jipaam kâtiyaar Kâyyaku kata Emitay, di poop wahaw wa yoo êkimmi, ma yoo mbi ewuluul wahaw peh wa jîkimmi. **34** Jetuba jinongoor mata huka hata kajom, mata hukahu hata kajom, hoo hûmiim mat ho. Mata hukoo huk hubaje hûlaamahu hata ho.

Atuba jiwataten

Luk. 6:37-38,41-42

7 **1** Ban Jesus naaniil joon: "Jetuba jiwataten bukan, ma atuba mbi Emitay awatatenuul poop; **2** mata maama jiwatatemmi bukanaku, moomu poop kañ ma mbi Emitay eiwatatenuul poop.

Mata eyuupumay ya jîyuupummi bukanaku, yooyu poop ya mbi jiyuupumi. **3** Kama bu nugawe ma ujuk kahosaku kammi di ñîkilañu ñata atiyi, ujukut jiyaajaju jammi di ñatayi? **4** Kama bu nugawe ma oon atiyi, akobi ma ohoolool kahosaku kammi di ñîkilañu ñatawool, ban aw jiyaajaju joju di ñatayi? **5** Âhooloorawe, ûcaalhen para jiyaajaju jammi di ñîkilañu ñatayi, ma mbi ooli ujuk jak ma uhoool kahosaku kammi di ñata atiyi.

6 Atuba jiwul silhokaasu wahaw wanapaaw, kambi sîlhaalowul di sirumuul; atuba jiga poop perola ta sikumbaasu semmi, kambi siyokos yo.

Emitay ya ejam kalhawaku

Luk 11.9-13

7 Jilhaw jaa, di kuwuluul; jipaam jaa, di jibaj; jikookongen jaa poop êtingaay, di êbabuli be batawuul. **8** Mata anaw alhawum mbi awuli; anaw apaamum mbi abaj; nakookongen êtingaay mbi êbabuli be batawool. **9** Kama aymoom ata di miwuul, a mbi añoolool alhawool hûmburuwaahu, nawulool huwaaliisahu? **10** Be mante alhawool jaa jiwolaju, nawulool elunay? **11** Kama miwuul jajakutum jeelim jiwul kuñooluul wahaw wajakaaw, be inkiteemo ampawuul ammi hatiya di emitay, awulem wahaw wajakaaw be bata bukanaku kalhawewoom? **12** Moo jiga bukanaku non ma miwuul jîkimmi kugawuul, mata Kûboñaku Kapiyaaku, di kata

buñaanenaabu bata kûboñaku kata yo, mo ma kuloom.

Urunaw ugaba

Luk. 13:24

13 Jinebej di êtingaay yagogaay, mata yaayu yawuñaa, yoo buruñabu bata hûjimenahu hata Emitay; be bukan kameeñe ya kunebej di yo. 14 Mata êtingaay yagogum, ban di eloob, yoo buruñabu bata eronay; be bukanaku kiñet kajukebom.

Buñanenaabu bata Kûboñaku Kapiyaaku kagawutum kulhegenumaayaku

Luk 6. 43-44

15 Mbi jijaamo buñaanenaabu bata Kûboñaku Kapiyaaku kagawutum kulhegenumaayaku, kambi kûkayil be baabu di miwwul ma kûhooloor ma kuga non sîgaraniina, be di ûyegetaw watayiil buko siñiirinasu sabujem. 16 Be mbi jimanjiil di bagawerabu batayiil. Kama an naaliye ajooben muriyaayamu mata uva di busasag? Be mante muriyaayamu mata figu di bucalh? 17 Mata buyaaj peh bajakum, ya buwolh muriyaayamu majakum; be baabu bajakutum, ya buwolh muriyaayamu majakutum. 18 Momakiimom buyaaj bajakum beeliit buwolh muriyaay majakut; buyaaj poop bajakut, beeliit buwolh muriyaay majake. 19 Moo, buyaaj peh bâwolhoriitum muriyaay majake, mbi butiji ma bubeti di sambunasu. 20 Momakiimom ma mbi ya jîmanjum bukanaku di bagawerabu batayiil.

21 Moo, ntuwa bukanaku peh kaanewommi: 'Ata Emit, Ata Emit,' mbi kunebej di Kâyyaku kata hatiya di emitay, be kaaku kagawem non ma Ampawom âkimmi, koo mbi kûnebee'do. 22 Mata di huka'uhu, bukan kameeñe mbi keenom: 'Ata Emit, Ata Emit, kama ntuwa ûli ya uloom elobay yatayi? Ntuwa ûli ya ucahum di kumalaku, di kañaanaku katayi? Nuga poop miñamu mameeñe mata sembaasu sata Emitay, di kañaanaku katayi? 23 Be înje mbi isalheniil ma eeniil: 'Înje îmirutuul; jîrangiyom, mata miwuul bukanaku kagawem wahaw wajakutaaw.'

Yîinaay egaba kateepum siluupasu

Luk. 6:47-49

24 Moo an peh ajammi elobay yûmbaam, ban naga non ma eloom, oo agam poop non anaw ajaalhom ma atEEP eluupay yatawool di kuwaaliisaku. 25 Mata na mbi emitay êlubul, ma uyelhenoraaw ûteyil, buhentelaabu poop di bumab yo, be etukalo, mata ma ejuumenim tiñatu tagam kuwaaliisaku. 26 Anaw poop ajammi elobay yûmbaam, ban agawut non ma eloom, oo agam poop non anaw ânuutom ma atEEP eluupay yatawool di hulhuusahu. 27 Na emitay mbi êlubul, ma uyelhenoraaw di ûteyil, buhentelaabu poop di bumab yo, di elo ma ekaaño pooyo."

28 Na Jesus aloom umu, ña êsukay di kûjananen mata balhikitenerabu

batawool, 29 mata ma bubaamm sembe, ban bunaamoorut di bata bulhikitenabu bata Kûboñaku Kapiyaaku.

**Jesus nabuunen âynaaw
a êtoogoonay essoom**

Mar. 1:40-45; Luk.5:12-16

8 1 Na Jesus awalowulom di hurimbiliŋahu, buyooŋabu bata bukanaku boo ma bûsoolhenwuum d'oo. 2 Ña âynaaw a êtoogoonay esoom, nâkayil bi âtiigen ñata ta ammi ma aanool: "Ata Emit, ûkin jaa nubuunenom." 3 Ña Jesus nañuur kaŋeneku ma agorol, ban naanool: "Nîkine, ña ûju!" Ña too kaŋ cab, nâju. 4 Ban Jesus naanool: "Jijaa, atuba mbi uloo'mo an akeel, be ukay ki ûyis amaaŋenaw ata Kûboñaku Kapiyaaku, ban nuwul Emitay oferta non ma kûboñaku kata yo kuloom, ma mbi yîs kaan nûjuwe ban.

**Jesus nabuunen agororaaw ata
annahaanaw ata esellooraay**

Luk. 7.1-10

5 Na Jesus anabeen di êsukay yata Kâfarnawuŋ, annahaanaw aahu ata esellooraay ata Roma, nâkayil bi kupam, âriiŋul nakaawoorool 6 ma aanool: "Ata Emit, agorooraaw ûmbaam omu bo di eluupay ma akumemmi âjuut, poopii aaliit agoroor; be omu ma âsonjim noon." 7 Ña Jesus naanool: "Mbi ikay ki ibuunenool." 8 Be annahaanaw umu ata esellooraay naanool: "Ata Emit,

înje ijoonut ma unebej di eluupay yûbaam, be uloo'jaa hurim hanor keb, agororaaw ûmbaam mbi âju. 9 Mata înje nibaje bukaaku kagam yahaanay yûmbaam, be înje poop nibaje esellooraay ka igam annahaanaw atayiil; moo êenuu'jaa aahu: 'Ukay! Nakay.' Êenuu'jaa poop aahu: 'Ûkayil! Nâkayil.' Agorooraaw ûmbaam poop eenoo'jaa: 'Uga maa! Naga mo.'"

10 Na Jesus ajammi ma aloom umu, nâjananen noon. Ña naan bukanaku ka ya ka kareboorulom d'oo: "Ma iñaanenuuul malhegen eenuul, ûde di êsukay yata Israyel, ijukurut an a kâynenaku katawool kurem di kata âynaaw ume. 11 Ma ilobuul enuul, bukan kameeŋe mbi kûcaalhumul ba jaley âcaalhumewuum, di poop ba alowem, be kâlundaayaku tanor di Abrawoŋ, di Isaki, di Jako, di kâyyaku kata hatiya di emitay; 12 be bukanaku ka mbi kunebejeen di Kâyya'uku, mbi kubeti tîyaŋ di emuucenay ba mbi kulako ma ya kukaaw ma kurum bo kubil."

13 Ban Jesus naan annahaanaw umu ata esellooraay: "Non ma ûynemmi, ukay nki ujuk non ma uloom." Ña noo kaŋ, agorooraaw atawool nâju.

**Jesus nabuunen
bukanaku lhay**

Mar. 1: 29-34; Luk. 4:38-41

14 Ban Jesus nakay be di eluupay yata Pedru, na ârindom, nâtoo'dô iñaaw apañoor Pedru oo ma akumemmi ma âjuutum. 15 Ña

Jesus nagorool di kañenaku, nâju. Ña nalhaalo ma acookoorool.

16 Na tigam tihepe, ña di kûñarul bukanaku lhay ka kumalaku kûjupom be baabu Jesus. Be Jesus nalob hurimahu hanor keb, ña kumala'uku peh di kûcaalh, ban nabuunen poop bukan kaaku peh kâjuutum; 17 ma meeli muga non ma añaañenaaw ata Kûboñaku Kapiyaaku aaneyim Isaiyas aloom âanul: "Oo añaam hûlaamahu hatoolaal, di poop ûjuutaw watoolaal +."

Bukan kaaku di kûkin kureboor di Jesus

Luk. 9:57-62

18 Na Jesus ajuum buyooñabu bata bakananku ma kuñoomenoom, ña naan kurebooraaku katawool kûtip be kareb kaaku kata hulhuwahu. 19 Ña âynaaw aahu agam alhikitenaaaw ata Kûboñaku Kapiyaaku, nâkayil bi âhugool ma aanool: "Alhikitenaaawe, tiñ kañ peh ta ureesem be, mbi isoolheni." 20 Be Jesus naanool: "Sîtimbaanasu, sibaje usunaw wata so, basuwaabu poop bubaje wûlumaw wata bo, be Añool Ajamaat, abajut palimo tiñ ta mbi akagoor ma ahepulen.

21 Ña aahu ata di kurebooraaku katawool naanool: "Ata Emit, uwalhom bo para ma ikay ki îhokul apawom. 22 Be Jesus naanool: "Usoolhenom, ma uwaa'bo bukanaku kakeem ma kuhok bukaniil kakeem."

Jesus naga buhentelaabu ma bulo

Mar. 4:35-41; Luk. 8:22-25

23 Na Jesus âjupom di busaanaabu, kurebooraaku katawool poop di kûjupo d'oo. 24 Ña buhentelaabu bâamak di bûtekuul, poopii waajeelaaw di ween uhoojen bo; be Jesus oo ma aņotum. 25 Ña kurebooraaku katawool di kutonkool ma keenool: "Ata Emit, ûmelhenoli! Ûli omu jamuket!" 26 Be Jesus naaniil: "Mata wa ma jîkoliyummi? Miwuul bukanaku ka kâynenaku kuyejutum." Ban nalhaalo ma âlhus waageelaw di bahentelaabu, ña dôo peh di yin jub. 27 Ña buko peh di kûjanañen, ña di kêenul: "Kama an bu ume, a mbi alob di buhentelaabu, di poop hulhuwahu, di hujam d'oo?"

Jesus nabuunen kûynaaku egaba ka kumalaku kûjupom

Mar. 5:1-20; Luk. 8:26-39

28 Na Jesus ârimmi di kareb kaaku kata hulhuwahu, di bantaabu bata gadarewwi, kûynaaku egaba ka kumalaku kûjupom di kûcaalhumul di husaahahu, ma kûkayil ki kupam d'oo. Be kûynaaku'uku, koo ma kûkoliyenim noon, poopii an asokent ayab buruñu'ubu. 29 Na kûrillom, di kûñaañulo ma kêenul: "Añool Emit, wa nugawi? Aw ukaylom bi ûlesoli, hukahu hoo bâriiņorut?"

30 Be too reeken, sikumbaasu soo too ma sihenem. 31 Ña kûmala'uku di kulhaw Jesus di kañakat, ma keenool: "Ga jaa non ma ûcah

+ 8.17 Sal. 53: 4

d'ûli, kama nûgawoli ma unebej di sikumbaa'usu." 32 Ña Jesus naan ko: "Jikay." Ña kumala'uku di kûcaalh ma kukay ki kunebej di sikumbaa'usu. Ña sikumbaa'usu di sitey ma siriinen ki silo di hulhuwahu ma sîkee'dô. 33 Ña bûtekenaabu bata so, di kutey be di hankahu kûriin di kuñaanjen mata kûyna'uku egabaay, ka kumalaku kûjupuwemmi. 34 Na bukanaku peh kâkindom, di kûcaalhul bi kupam di Jesus. Na kujukoom, di kulhawool ma keenool âcaalh di etaamay yatayiil.

**Jesus nabuunen âynaaw
agm hubapuwooraahu**

Mar. 2:3-12; Luk. 5:18-26

9 1 Ña Jesus nâjupo di busaanaabu ma âtip be kareb kaaku, ma

akay be di êsukay yatawool⁺. 2 Na ârinbom, kûynaakukaaku di kûgawul âynaaw agam hubapuwooraahu humboliñaahu ma kuñallowool. Ña Jesus najuk ma kûynemmi, naan hubapuwooraa'uhu: "Âñum sâkoli, kûbajumiñaku katayi kupasi ban."

3 Be bulhikitenabu baabu bata Kûboñaku Kapiyaaku kalakotom, di kulob di ûyegetaw watawiil ma kêenul: "Âynaaw ume, arembeel Emitay?" 4 Be Jesus nâmir maama ya kunongum, ña naaniil: "Kama mata wa ma jîngikoorumem di umu di ûyegetaw watawuul? 5 Kama wa uhammi majak, ma eenoom: 'Kûbajumiñaku katayi kupasi ban'; di maama mbi eeneenool: 'Ulhaalo ma urees?' 6 Moo mbi jîmir kaan

⁺ 9.1 Na Jesus âcollhom di êsukay yata Gadara, nakay be Kâfarnawuñ ba akimmi nownu.

Añool ajamaat nabaje sembe ube di etaamay ma apas kûbajumiñaku kata bukanaku." Ban naan hubapuwooraa'uhu: "Ulhaalo ma uñar eleesaay yatayi ma oot be yañi." 7 Na âynaaw umu nalhaalo ma aat be yañool. 8 Be na buyooñabu bata bukanaku kalakotom kujuum wahaw uwu, ña di kûkoli, ban ya kusal Emitay mata ma ewuum ejamaatay semba'usu.

Jesus nâwool Matews

Mar. 2:14-17. Luk. 5:27-32

9 Ban na Jesus agam nâcaa'to, najuk âynaaw a aaneyim Matews ma aleehom ta kuyupem, ña naanool: "Usoolhellom." Ña Matews nalhaalo ma asolhenool.

10 Na Jesus alakom di eluupay yata Matews ma kuri koo di kurebooraaku katawool, ña buyabaabu bata buyuupabu lhay, di bukan kaaku kâlhapitaaku, di kûkayil ki kutookoo'to ma kuri. 11 Be na fârisewwi kujuum ma Jesus ya kurim di bukana'uku, di kurink kurebooraaku katawool ma keenool: "Kama mata wa ma annahaanaw atawuul ariyimem di bukanaku kagawem kûbajumiñaku, di bukaaku kayabem buyuupabu?" 12 Be Jesus najam ma ya kuloom umu, ña naaniil: "Bukanaku kâjum, kujoonut di abuunena, be kaaku kâjuutum, kujoonum d'oo. 13 Moo, jikay ma nki jipaam ma jîmir hârirahu hata wahaw wa Emitay eloom di Bañiicerabu Bâñooyyaabu yêenul: 'Wahaw wa îkimmi ma

jiñankiitoor, be ntuwa heenaayahu hata uncaamaw ha jigawem mata înje.' Mata înje ikayloot be bata bukanaku kabajutum kûbajumiñ, be ikayil be bata kata kûbajumiñaku.

Kurebooraaku kata Joñ di kurink Jesus mata bawoorabu

Mar. 2.18-22; Luk 5.33-39

14 Ña kurebooraaku kata Joñ Batista di kûkayil ma kurink Jesus ma keenool: "Kama mata wa ma ûli ugawem bawoorabu di fârisew, burebooraabu batayi bugaworiitmom?" 15 Be Jesus naaniil: "Kama anaw naali awoolul bukan be bûyabaabu bukana uku di kuga ñankiiteni, ban âbutuwaaw omu to di buko? Be hukahu hôhareesewuum na mbi kuñar âbutuwaaw atayiil, ña no na mbi kuga bawoorabu. 16 An âñaroriit jibey junkul ma abah di wañaw wanooyaaw. Mata uga mo jaa, jibeya'uju mbi jiruusul wañaw uwu, ña tiña utu tabahim di tihañ maruusulo. 17 An âgaworiit poop bunuk balele di humboota hata kabañ kahallene, mata bunuka'ubu mbi bucacul humbootaa'uhu, ña di bûhipo. Moo, bunuk balele ya agawi di humboota hata kabañ hunkul, ña heetukacaculo ma bunukabu bûhipo.

Jesus nabuunen añakanaw di añilaw akeem

Mar. 5: 22-43; Luk. 8: 40-56

18 Na Jesus ya aloom di êsukay, ña annahaanaw ata di eluupay yata

kâmebooraku nâriiŋuu'to, ña nakay ki âhug Jesus âriiŋ nâtiigen, ban naanool: "Anahaanaw, înje añoolom nakete mowme, be bila ma ukaya ma nki uga kaŋenaku katayi d'oo ma mbi aroŋ." 19 Ña Jesus nakay ma kureboor, be kurebooraaku katawool di kukay d'oo. 20 Ña añakaan aahu agam ujaañaw kunŋen di ugaba di kâjuutaku kata ma hûsimahu ya hûcaalhul d'oo ña nacalhumul kujeeŋanda kata Jesus ariiŋ nagor kabeyaku kata bûjupaabu batawool, 21 mata ma ya anongum âanul: "Palimo înje igore keb wañaw watawool mbi îju." 22 Be na Jesus âtiwoolom najuk añakaanu umu ña naanool: "Sâkoli, añoolom kâynenaku katayi kumelheni." Ña to kaŋ cab añakanaw umu nâju.

23 Na Jesus arimmi di eluupay yata annahaanaw umu, ña natook ma bulhiitaabu bata silhiitasu, di êsukay ma kulhoom ban palabab, ña naaniil: 24 "Jîcaalh, âacuu aketut, oo aŋotum!" Ña êsukay ya kûlhuwool. 25 Be na êsukay kûcaalhenim be tîyaŋ, Jesus nasoh kaŋenaku kata âacuu umu, ña nâlhaalowul. 26 Ña wahaw uwu wa Jesus agam, êriibiinaay yatawool di ewaasoor di etaama'uyu peh.

Jesus nabuunen âynaaw âloboriitum

27 Na Jesus agam nakaye, ña bûpuumaabu egaba di kusolhenool ma ya kuŋaŋulo ma keenool: "Añool David uñankiitoli." 28 Be

na Jesus anebeem di eluupay, ña bupuuma'ubu di kukay ki kûhugool, ña Jesus naaniil: "Miwuul jîynene kaan înje neeli igawuul ma jijuk?" Di keenool: "Aa, Ata Emit." 29 Na Jesus nagor kûkilaku katayiil ban naaniil: "Jîju non ma jîynemmi deeno." 30 Ña kûkilaku katayiil di kûju. Be Jesus naga ban nâlhusiil ma aaniil: "Jijaa, atuba jiñaanŋen mo an." 31 Be na kûcalhom keb, ña di kuyeeŋen mata wahaw wa agam di bantaabu peh bata bo. 32 Na kûyna'uku kâpuumum kugam kukaye, ña kûynaaku kaaku di kâŋarul âynaaw a kumalaku kûjupom ma kugawool âloboriit. 33 Be na Jesus acahum di kumala uku ña aynaaw umu nalob. Ña êsukay di kûjanaŋen yo keenul: "No kaŋ noo, jukooruti wah non uwe ûde Israyel!"

34 Be fârisewwi ya keenul: "Âynaaw umu ya âcaalhen kumalaku di sembaasu sata annahaanaw ata kumalaku.

Butondaabu buyeje be bujalaabu biŋet

35 Ban Jesus ya areesoor di sîsukasu, di kankaku ma ya alhikiten bukanaku di siluupasusata sata kâmebooraku satayiil, ma ya añaanŋen elobay yâsuumaay yata kâyyaku kata Emitay, ban ya abuunen bukanaku kâjuutum ûjuut peh, di poop kaaku kâyjum. 36 Na Jesus ajuum êsukay, ña nañankiitiil lhîŋŋa, mata koku ma kureesem gûlhagulh non sîgaraniina saakutum

âtekena. **37** Ña naan kurebooraaku katawool: "Malhegen butondaabu bûyeme, be bujalaabu buyejut. **38** Moo, jilhaw ata butondaabu ma abolluul bujalaabu be ejalay."

Jesus najot kumakaaku katawool

Mar. 3:13-19; 6:7-13;

Luk. 6:12-16; 9.1-6

10 **1** Ban na Jesus ajotum kumakaaku katawool kunjen di egabaay, ban nawuliil sembaasu sata jâcaalhenaju jata kumalaku kâjupom bukanaku, di sata jabuunenaju jata kâjuut peh, di poop ûjuutikoor waawu. **2** Kumakaa'uku kunjen di egabaay koo keemom buke: âtiyaaraw, Simon, aaneyim poop Pedru, di atiyool Andre, di Tiyagu, di atiyool Jon, kaamom kuñool Zebedew; **3** di Filipi, di Bartolomew, di Tome, di Matews, aamom ayabaaw ata buyuupabu; di Tiyagu, aamom añool Alfew; di Tadew, **4** di Simon, ata di kaasaaku kâkimmi kuyab etaamay, di poop Judas Iskariyotis, aamom agam ban nanoom Jesus. **5** Ban Jesus naboñ kumakaa'uku kaamom kunjen di egabaay, ma aaniil: "Atuba jikay be di bukanaku kagawutum jûdewwi, atuba jinebej poop di sîsukasu sata samaritaanuyi. **6** Be mbi jikay ki jîpaamul bukanaku kata êsukay yata Israyel kanepum non sîgaraniinaasu. **7** Na mbi jikay, di jiñaanjeniil jeeniil, kâyyaku kata hatiya di emitay kuhuutulo. **8** Di jibuunen bukanaku kâjuutum, di kaaku ka

êtoogoonay esoom, di jilhaalen bukanaku kakeem, di jibuunen poop bukaku ka kumalaku kûjupom. Be non ma jiyaam bancaamut, moomu poop kaŋ ma mbi jiwul barinkut bancaam. **9** Na mbi jikay, atuba jîjarunen bancaam bata uru, palimo prata, palimo poop bata kobri, jiga di kuûkokowumaku katawuul. **10** Atuba jikay di kumboota, palimo ûjupa ugaba, palimo sikatab, palimo poop huginkum, mata anaw ammi ma agoroorem, ya ayab wahaw wa mbi ari. **11** Be êsukoosuk, be mante jîsukoosuk da mbi jinebej, di jipaam anaw alhegenumaayaw dâ mbi jiwalen; jibajoo'jaa, di jilako yaŋool be na mbi jîcaalh di êsuka'uyu. **12** Di eluupay da mbi jeen jinebej, di jisaapiil di kâsuumayaku; **13** ma bukanaku kata dô, kuga jaa bukanaku kata kâsuumayaku, kâsuumayaku katawuul, di kûlako dô. Be ga jaa non kugawut bukanaku kata kâsuumayaku, di jikay di kâsuumayaku katawuul. **14** Be jîriinj jaa di eluup yakeel, be mante di êsuk yakeel, ma bukanaku kata dô kuyabutuul, be mente di kulat kutallhenuul, na mbi jeen jîcaa'dô di jihank kaporaku kakotum di ûkandumaw watawuul. **15** Ma ilobuul malhegen eenuul, di hukahu hata batalenabu, Emitay mbi ehaŋ malesiil, haŋ bukanaku kata sîsukasu sata Sodoma di Gomora. **16** Be jitallhen! Ìnje ma iboñuul non, an aboñe sîgaraniina di tutaru tata siŋiirinjasu. Moo, mbi jijaalho

non silun, di jihep uyinum non ûlaabaŋ. 17 Moo, mbi jijaamo! Mata mbi kusohuul ma kuŋaruul be di kâyyaku kata batalenabu, mbi kûnaguluu'poop, di sîluupasu sata kâmebooraku. 18 Mata mbi kuŋaruul be di yahaanay yata sîsukasu, di poop kûyaaku, ma nki kugawuul batalenabu mata ma jigam kurebooraaku kûmbaam, ma mbi jeeli jilobiil elobay yûmbaam, di jiloo'yo poop bukanaku kagawutum jûdewwi. 19 Be na mbi kukay di miwuul ma nki kugawuul batalenabu, atuba jinongoor wahaw wa nki jilob, mata na mbi jîriiŋ, Emitay mbi ewuluul hurimahu ha mbi jilob. 20 Mata wahaw wa mbi jilob, wetubi ûcaalhumuul di miwuul, be Buynum Bunapaabu bata Ampawuul, mbi buwuluu'wo.

21 Bukan kaaku, mbi kuga kutiyiil ma kubuji, bukaaku di kuga ma kuñooliil kubuji; kuŋil kaaku di kuga ma simpayiil sibuji. 22 Bukanaku peh mbi kubrik di miwuul mata ma jigam burebooraabu bûmbaam; be anaw ajummi tir, be di hûbanumahu, mbi apak. 23 Be na mbi kuŋomooruul di êsuk yaayu, di jitey be di yaayu; mata ma ilobuul malhegen eenuul, jetubi jiteyoor sîsukasu peh sata Israyel, Añool Ajamaat oo bârillot. 24 Mata alekoora, âhaŋoriit alhikitenaw atawool; palimo poop agoroora, âhaŋoriit annahaanaw atawool. 25 Be jake ma alekooraaw kure di alhikitenaw atawool, jake poop ma agorooraaw kure di annahaanaw

atawool. Moo, kûwoo'jaa ata eluupay kañaanaku kata Bêlsebu, bu mbi kûwool bukan kaaku kândom?

26 Moo, atuba jîkoli, mata bajut wah wâñoorim, watumbi ûmiri. 27 Wahaw wa îñooroorum ma ilobuu'wo, di jiloo'wo way; waawu poop wahirikenim, di jiloo'wo ma an peh ajam. 28 Atuba jîkoli ajamaat aalim abuj humuumahu hata an keb , ban aaliit abuj yâarooray yatawool. Be jîkoli Emitay yaalim êjimen an, di poop yâarooray yatawool di sambun sâbaworiit. 29 Kama antiisii egaba kûnoomoriiti êdaram yanor? Be anor ata di buko, âketoriit Ampawuul bâkint. 30 Benkiteemo miwuul; mata palimo walaw peh wammi di kûkuwaku katawuul, wowu ma upinim. 31 Moo, atuba jîkoli, mata miwuul jihaje antiisii lhay. 32 Mata an peh aloom salh kayooŋ êsukay kaan oo anaw ûmbaam, înje poop mbi ilob ta Ampawom ammi hatiya di Emitay kaan oo anaw ûmbaam. 33 Be poop anaw alatom jaa kayooŋ di êsukay, înje poop mbi ilatool kayooŋ di Ampawom ammi hatiya.

34 Atuba jêenul înje kâsuumayaku niŋallom be ube di etaamay; malhegen iŋalloom kâsuumay, be ejanay niŋallom. 35 Mata înje ikaylom bi iga aŋil îinaaw ma kuwaasoor di ampawool; aahu aaraaw ma kuwaasoor di iñaawool; anñaakanaw poop di kuwaasoor di âsampilool aaraaw. 36 Moo, anoowan bukanaku kata yanjiil, mbi kuga bûsuumutaabu batawool. 37 Momakiimom anaw âkimmi

ampawool, be mante iñaawool haŋ înje, ajoinut aga arebooraaw ûmbaam; anaw âkimmi poop añool îinaaw, be mante aaraaw haŋ înje, ajoinut aga arebooraaw ûmbaam. **38** Mata anaw apeenowtum êkrusay yatawool ma asoollhellom, mumulet bi aga arebooraaw ûmbaam. **39** Malhegen anaw âkimmi apakenooro, mbi anep; be anaw âkintum apakenooro mata înje, mbi apak.

40 Anaw ayaañuwuu'jaa, înje nayaañom; anaw ayaañuwom jaa poop, Ampawom abollommi nayaañom. **41** Mata anaw ayaño jaa an akeel mata ma anaw umu agam añaanenaaw ata Kûboñaku Kapiyaaku, mbi ayab poop bugalabu non añaanena ata Kûboñaku Kapiyaaku. Anaw poop ayañom an mata ma anaw umu agam anaw ajamem di Emitay, mbi ayab bugalahu poop non bata anaw ajamem di Emitay. **42** Anaw awuum an akeel ata di buke kinŋeta'uke, jimel jâjoobiye jata basiben di jikoopa mata ma oo agam arebooraaw ûmbaam, malhegen atubi âbuur kayab bugal.

Jon Batista naboñ kurebooraaku katawool egaba be baabu Jesus

Luk 7. 18-35

11 **1** Na Jesus agam nabane jalhikitenaju jata kurebooraaku katawool kaamom kunŋen di egabaay, ban nâcaalh to ma akay be di bâsuk baabu bata dô ma ya alhikiten bukanaku, nañaaneni'poop elobay yata Emitay. **2** Be Jon Batista oo di ekullhay, na ajammi mata

bugoroorabu bata Jesus, ña naboñ kurebooraaku katawool ma nki kurinkool. **3** Na kûrimmi di kurinkool ma keenool: "Kama aw anaw akobeyiim d'oo? Be mante anaw umu narombo?" **4** Be Jesus naaniil: "Jilaañ ki jiñaanŋen Jon wahaw wa jijammi, di waawu wa jijuumm. **5** Mata bukanaku kâpuumumkokajukem, katauyakasaw kokareesem jak, kaaku kâjuutum êtoogoonay kûjuwe, bukaaku kakeem di kûlhaaluwul ma kuroŋ, bûsukateenabu kokañaanŋenyiim di buko elobay yâsuumaay. **6** Moo, bukanaku kâynemmi bâlandeelut, kubaje hûpiira.

7 Na kureboora'uku kata Jon kugam kulaañe, Jesus narink buyooŋabu bata bukanaku kalakotom mata Jon ma aaniil: "Kama wa jikayum ki jîjukul di ekinkay? Sonŋo pîya hunjaamahu ha ehentelaay ya eweenemmi?" **8** Kama wa jikayum ki jîjukul? Âynaaw alhiimom jak? jaa, bukanaku kalhiimom jak di kâyyaku kulakuwem. **9** Kama wa jikayum ki jîjukul? Añaanenaaw ata Kûboñaku Kapiyaaku? Malhegen, ma iñaanŋenuul eenuul, nahŋe añaanena ata Kûboñaku Kapiyaaku. **10** Mata matawool ŋiicim kaan: "Mbi iboñ añaanenaaw ûmbaam ma ayabi kayooŋ, ma abandoori buruŋabu." **11** Ma isallhenul eenuul, an alet âkuloorim ahammi Jon Batista. Be anaw ahammi mâtiiti di Kâyyaku kata hatiya di emitay, oo ahaŋoom. **12** Mata kata kaŋ nata Jon Batista be jaat, Kâyyaku kata hatiya di emitay,

koku ma kuŋareyim di ko di sembe; moo bukanaku kata sembaasu koo mbi kuŋaa'ko. **13** Mata buñaanenaabu kaŋ peh bata Kûboñaku Kapiyaaku, di poop Kûboñaku Kapiyaaku, kulooloom mata Kâyyaku kata hatiya di emitay ii be nata Joŋ. **14** Moo jîynen jaa, malhegen Joŋ oo agam Êliyas aamom a mbi âkayil. **15** Anaw abaam ûjaŋayaw wata jatallhen, najam.

16 Kama wa pîye neelim iliikum di bukanaku kata jaat? Mata bukanaku kata jaat, buko non bala kaleehom di êllulay, ban ya kûŋaanjuluwoor ma ya kêenul: **17** "Ûli, ûli ulhiituum elhiitay, be di jilat kamag, nuyeeŋ uñaanaw wata buhiiraabu, be jigawut ñânkiiteni." **18** Moo, na Joŋ Batista ya agam bawoorabu ma ariit, asibent, di kêenul amalaw âjupuwoom. **19** Be Añool Ajamaat nâkayil nari, najaken di kêenul: 'Ume ya ari noon, najaken noon, ban napaalaay di buyabaabu bata bancaamabu, di poop kaaku kagawem kubajumiñaku.' Be majaalhaamu mata Emitay, ya mumanjumi mata wahaw wa anaw agam.

Sîsukasu sâymentum Jeuss

Luk. 10.13-15

20 Ban Jesus nawataten sîsukasu saamom ba ahammi ma ga miñamu mata sambaasu sata Emitay, mata ma bukanaku kata bo kuwatatenoorowutum ma aaniil: **21** "Awo êsukay yata Korasiŋ! Awo êsukay yata Betsayda! Mata miñamu mata sembaasu sata Emitay magawim di êsukay yatawul, mugaweenim di

êsukay yata Tiru, di yata Sidoŋ, buko ma bawatatenooruweeban ma kukoko kusaakaaku, ban di kuga kâgumpaku di kûkowaku katayiil. **22** Be ma iñaanenuul eenuul, di hukahu hata batalenabu, êsukay yata Tiru, di yata Sidoŋ, mbi sihaŋ mañakiiti yata Korasiŋ, di yata Betsayda. **23** Moo, aw êsukay yata Kâfarnawuŋ, nûkine uŋool be hatiya di emitay? Be mbi etahi be di hûjimenahu hata Emitay. Mata miñamu mata sembaasu sata Emitay, magawim daadu d'aw, mugaweenim di êsukay yata Sodoma, mbi elakuween to be jaat. **24** Moo, ma isallhenuul eenuul, di hukahu hata batalenabu êsukay yata Kâfarnawuŋ mbi ehaŋ malesi yata Sodoma.

Jesus awulem kahepulen

Luk. 10.21-22

25 Nownu Jesus nâanul joon: "Ampawom, Ata Emit akiim hatiya di emitay, di etaamay, nisali mata ma ûñoom wahaw uwe bukanaku kajaalhuwaaku, di kâseeliyaaku, ma ûyis wo bukanaku kinŋetaaku. **26** Malhegen mo ma ûkiummi uga. **27** Mata ampawom, înje nawuum wahaw peh, an alet âmiim Apawom, be Añoolool keb âmiroom, di poop anaw a Añoolool âkimmi âyisoowool. **28** Moo, miwuul peh jagayum ma jipeenom nâat, jîkayil be baabu d'înje, ma ihapulenuul. **29** Jigalaŋo hugendahu hûmbaam, ma jilhikiten d'înje, mata înje anaw ahepum buyinum, ban îgawooruworiit; ma mbi Sâaroorasu satawuul seeli sibaj

kahepulen. **30** Mata hugendahu hûmbaam hûsusuum bûpeeno, ban bûpeenaabu bûmbaam di buyiili.

Jesus oo akiim hîyyaayahu hata jûdewwi

Mar. 2.23-28; Luk. 6.1-5

12 **1** Ban di kuka'uku di hîyyaayahu hata jûdewwi, Jesus koo di kurebooraaku katawool, di kuyab di kalhaakaku kata trigu. Be ma bacaarabu busoom kurebooraaku katawool, ña di kunebej dô ma ya kûbajuu'yo kupoopoy kutokoñ. **2** Ña na fârisewwi kujukiim, di keen Jesus: "Ujikee'ma kurebooraaku katayi ma kugawem di mo wahaw waanim ûñonñoyi kaga di hukahu hata hîyyaayahu hatoolaal?" **3** Be Jesus naaniil: "Kama jipisent ma jîmir maama âyyaw David, koo di kupaalool kugam na bacaarabu busohiim? **4** Inja di Bûngugabu bata Emitay nanebeem ma ânjarul kûmburuwaaku kâñoyim ki kutokoñ di kupaalool ka keelitum kutokoñeen; ka bumaanenaabu bata kûboñaku kata Emitay keelim kutokoñ keb⁺." **5** Kama jipisent poop Kûboñaku Kapiyaaku, ma jîmir non ma bumaanenaabu bata kûboñaku kata Emitay kugawem kuhuusuujaa hukahu hata hîyyaayahu hatoolool di Eluupay yata Emitay, ketukabaj hûbajumiñ? **6** Moo neenuul, anaw oome ahammi Eluupay yata Emitay. **7** Malhegen jinamulemmi jak kaan, Emitay moo eloom yêenul, yoo ntuwa henaayahu hata uncaamaw

êkimmi, be jañankiit an êkimmi, jetubi jeeneen an âmirut makeel, nabaje hûbajumiñ. **8** Mata Añool Ajamaat, oo agam annahaanaw ata hîyyaayahu hata jûdewwi."

Jesus nabuunen âynaaw a kaŋenaku kuŋongom

Mar. 3:1-6; Luk. 6:6-11

9 Ban Jesus nâcaa'to ma akay be di eluupay yatayil yata kâmebooraku. **10** Di rewoor no anaw dôo a kaŋenaku katawool ` kukeem. Be bukanaku dôo, kâkimmi ma mbi kusoh Jesus di wah wakeel, ma mbi kêenul nabaje hûbajumiñ. Ña di kurinkool keenool: "Kama ñôyiit jabuunen an di hîyyaayahu hatoolaal?" **11** Be Jesus naaniil: "Kama an akeel ata di miwuul, êgaraniinaay yatawool elo jaa di husunahu di hîyyaayahu hatoolool, atubi âcaalhenuu'yo? **12** Kama ajamaataw, di encaamay, wa uhaŋe? Moo, kûboñaku katoolaal keene uga jak di hukahu hata hîyyaayahu hatoolool. **13** Ban naan âynaaw umu: "Uwaraken kaŋenaku!" Ña na awarakenkom di kûju ma keeno non kaaku. **14** Ña fârisewwi ma kubirikum d'oo, ña di kûcaalh ma ya kupaam maama mbi kuga ma kubujool.

15 Be na Jesus âmiim kaan mo ma fârisewwi kuŋongom, ña nâcaa'to ma akay; be bukanaku lhay di kusoolhenool, ña nabuunen bukanaku peh kâjuutum, **16** ban naaniil ketuba kuñanjen êsukay matawool. **17** Ma ga

⁺ 12.4 1Sam. 21:1-6

non ma añaaŋenaaw ata Kûboñaku Kapiyaaku aaneyim Isaiyas aloom âanul:

- 18 “Agorooraaw ûmbaam oome a ijotum, oo anaw a iboolaatum, ban ya agawom îririgen noon. Moo, mbi iga Buynumabu bûmbaam d’oo, ma mbi añaaŋen bukanaku kagawutum jûdewwi mata batalenabu ba Emitay mbi ega an peh.
- 19 Otubi ujamool di bûñoosoor di an, otubi ujamool nâŋaaŋulo; otubi ujamool poop nalhok palabab tîyaŋ.
- 20 Atuba atij hunjaam hâkupuwe, atuba ahok poop ehikitenum yâluwe hototot. Mo ma mbi aga, be na mbi aga malhegenumaayamu mata Emitay mijuki tiŋ peh.
- 21 Ban êsukay peh kagawutum jûdewwi, mbi kûynenool.”

Jesus koo di Bêlsebu

Mar. 3.20-30; Luk. 11.14-23

22 Ña di kuŋallool âynaaw a amalaw âjupom âpuumum, ban âloboriit; be na Jesus abuunenoom, ña nalob, najuk. 23 Buyooŋabu bata bukanaku kalakotom, na kujuum di kûjanaŋen ma ya kêenul: "Memmi, kama ume ntuwa añool David." 24 Ña na fârisewwi kujammi ma kuloom umu di kêenul: "Âynaaw ume ya âcaalhen kumalaku di sembaasu sata Bêlsebu aamom annahaanaw ata kumalaku." 25 Be Jesus mâmiim banongerabu batayiil,

ña naniil: "Êsukay êgiitoor jaa ma kutiikoor dô, noon mbi ewaas. Hank poop, be mante eluup, yâgiitoorum ma etiik, mbi ewaas. 26 Esatanaay ecah jaa di Esatanaay, non yoyu ma êgiitoorum. Moo, bu mbi kâyyaku kata yo, keeli kujuum? 27 Non înje ya îcaalhen kumalaku di sembaasu sata Bêlsebu, ña kama kuñooluul ya kûcaalhen ko di sembaasu sata ay? Momakiimom buko mbi kugawuul batalenabu. 28 Be non înje ya îcaalhen kumalaku di sembaasu sata Buynumabu bata Emitay, di jîmir kaan Kâyyaku kata Emitay kûrillo tutaru tatawuul.

29 Kama bu an aalim aleeŋo di eluupay yata an agawe hûlaat, ma âkuut wah watawool oo bagenkutool para? Malhegen mbi agenkool para ban nkit nûkuut wahaw peh wammi yanŋool. 30 Moo, anaw âamiwutum d’înje, âsuumutom. Anaw aanentommi ma îmeb wahaw tanor, anaw umu oo awaasem di wo. 31 Moo, ma iñaanenuul eenuul, kûbajumiñ peh, be mante kûgelikoor an ageem Emitay, naali bi abonketi. Be anaw âgelikoorum Buynum Bunapaabu, atubi abonketureri. 32 An âlobikoor jaa Añool Ajamaat, mbi abonketi. Be anaw âlobikoor jaa Buynum Bunapaabu, atubi abonketureri ube di etaama'uye, pali poop yaayu yâreesewuum.

Buyaajabu di muriyaayamu mata bo

Luk. 6.43-45

33 Mata ya jêenul buyaajabu bujake, mata ma muriyaayamu mata bo

mujakum. Di jêenul poop buyaajabu bujakut, mata muriyaayamu mata bo mujakutum. Mata buyaaj ya amanjumi mata muriyaayamu mata bo. **34** Silunase, bu jeelim jilob wah wajake, ban miwuul jijakut. Mata wahaw wamemmi di êsigiray yata anaw, woo wa alobem. **35** Anaw ajakum, ya âcaalhenul wahaw wajakaaw di bûyegetabu batawool bajakaabu. Anaw poop ajakutum, ya âcaalhenul wahaw wajakutaaw di bûyegetabu batawool bajakutaabu. **36** Moo, ma iñañenuul eenuul, elob kañ peh ya ânoowan aloom ebeebel, mbi arinki yo di hunakahu hata batalenabu. **37** Mata elobay ya anw aloom, yo ya mbi Emitay êgawumool batalenabu ma êmir mante nubaje hûbajumiñ, mante ubajut ho."

Mar. 8.11-12; Luk. 11.16,29-32

38 Ña bulhikitenabu bata Kûboñaku Kapiyaaku, di fârisewwi, di keen Jesus: "Alikitenaawe, ûli nûkine ma ûgawoli êmanjum yakeel ma ujuk." **39** Be naaniil: "Bukanaku kata jaat kûlhapit, ban di kulat Emitay; ban ya kulhaw sîmanjum, be ketubi kugawi êmanjum yakeel ebanen di yata Jonas. **40** Mata non ma Jonas alakom di harahu hata ewolay kukaku kûhaaji, moomu poop kañ ma mbi Añool Ajamaataw alako di etaamay kukaku kûhaaji. **41** Be na mbi hukahu hata batalenabu hûriiñ, bukanaku kata Ninivi mbi keen bukanaku kata jaat kubaje kûbajumiñ, mata ma buko kuwatatenoorom mata kûbajumiñaku katayiil na kujammi elobay yata Emitay ya Jonas alobiim. Moo, anaw oome ute

ahammi Jonas. **42** Di hukahu poop hata batalenabu, añañanaw agam âyyaw ata êsukay yata Saba, mbi aan bukanaku kata jaat kubaje kûbajumiñ, mata oo di êsukay yâraagiyaay nâcaalhumulom ma nki ajam mata majaanhaamu mata Salomon. Moo, anaw oome ahammi Salomon.

Majaanhamu mata Esatanaay

Luk. 11.24-26

43 Na mbi amalaw âcaalh di anaw a âjupom, mbi ya areesoor tiñatu tawaynoorum ma ya apaam taata mbi ahapulhen; **44** be abajut jaa, nâanul: "Ukob ma ilaañ be yañom ta îcaalhumulom." Be na mbi âriiñ, atoo'yo an bâlee'dô, yoo ma ewumenim, ban wahaw peh wândom ma uboolhim jak, **45** mbi akay ki âñarul kumalaku kârimmi hutok di egaba kahañoom males, ban di kukay ki kûjupo anaw umu. Ña hûbanumahu hata eronay ya anaw umu, mbi ehañ mâanoykoor yata bûtiyaar. Moo, mo ma mbi ga di bukanaku kalesaaku kata jaat."

Ebajoorumay yata Jesus

Mar. 3.31-35; Luk 8.19-21

46 Na Jesus ya aloom di êsukay, iñaawool, koo di kutiyool di kûriiñul di kujuum tiyañ ma kûkimmi kulob d'oo. **47** Ña anaw naanool: "Jaa, iñaayi umma tiyañ koo di kutiyi, kûkine ma jilob." **48** Be Jesus naan anaw umu añallom kûboñaku: "Aymoom agam iñaawom? Aymoomii kagam kutiyom?" **49** Ban nañuur kañenaku kurebooraaku

katawool, ban nâanul: "Buke kugam iñaawom, di kutiyom. 50 Mata anaw agawem non ma ampawom ammi hatiya âkimmi, oo agam atiyom, di âliinom, di poop iñaawom."

Kaliikumaku kata awañaaw

Mar. 4.1-12; Luk 8.4-10

13 1 Ban di huka'uhu, Jesus nâcaalh di eluupay ma akay ki aleeho di kakotenaaku kata hulhuwahu. 2 Ña buyooᅇabu bâamak bata bukanaku, di kukay ki kutookoo'to ma kuᅇoomenool, ña nakay ki âjupo di busaanaabu ma aleeho dô; ma buyooᅇa'bu bujuum di kakotenaaku kata hulhuwahu. 3 Be Jesus nalobiil wah wameeᅇe di uliikumaw ma aaniil: "Mo ma awañaaw agam, nâcaalh ki abet esepeyay. 4 Be na agam oo ma abetem di yo, yaayu di elo di kakotenaaku kata buruᅇabu, ña basuwaabu di bûkayil ki buri yo. 5 Yaayu di elo di bawaalisabu ta balhuus buleem bayeje. Ña di êcaalhul cab mata ma balhuus buleetom bayeje. 6 Be na baleyabu burumulom, ña di elhaalh mata ma kuhaaraku kata yo kûraagiwtum. 7 Yaayu di elo di tutaru tata ûlhantumaw, be na ûlhantumaw uwu ukoobemmi, di uhooten yo. 8 Be yaayu di elo di tiᅇatu tajakum, ña di ekej ma ebaj batoojerabu noon; yaayu di ebaj ujaabaw weemo êteemer, yaayu weemo kûyyaku

kûhaaji, yaayu weemo anabawo di kunᅇen. 9 Anaw abaam ûjaᅇayaw wata jatallhen, najam."

10 Ña kurebooraaku katawool di kurinkool keenool: "Kama mata wa ma ulhikitenumem bukanaku di uliikumaw?" 11 Be Jesus naaniil: "Mata miwuul Emitay êyisuul huhaanaahu hata kâyyaku kata hatiya di emitay, be buko êyisutii'ho. 12 Moo, anaw abaam wah, mbi abaᅇeni ma ahaᅇen to; be anaw abajutum, palimo minᅇet ma abaam, mbi aboti mo. 13 Wahaw wakiimom ma ilobumeyiim di uliikumaw, mata ya kujiker, ban kûjukoriit, di kutallhen, ban kûjamoriit, kûnamulenoriit poop. 14 Ma ga non ma añaᅇenaaw ata Kûboñaku Kapiyaaku aaneyim Isaiyas aloom âanul:

'Mbi ya jijam, be
jetukanamulen,
di jijiker, be jetukamaj
kaᅇ kurr.

15 Mata bukana'uke ûyinumaw watayiil wowu ma ukalum majakutaamu.

Mata ya kulhook ûjaᅇayaw
watayiil ma ketuba kujam,
di kumoosen ma ketuba
kujuk.

Mata kugawent mo, mbi
kujameen, di kujukeen poop;
di kunamulen
ma kûlaañeenul be baabu
d'înje,
înje nibuuneniil +.'

+ 13.15 Isa. 6: 9-10

16 Moo, miwuul jibaje hûpiira mata kûkilaku katawuul koku ma kujukem, ûjanayaw watawuul di ujam. 17 Ma ilobuul malhegen eenuul, buñaanenaabu bata Kûboñaku Kapiyaaku lhay, di bukan kaaku kagawem non ma Emitay êkimmi, kûkineene kujukeem wahaw wa miwuul jijukem di wo jaat, be kujukut wo; di kujameem poop wahaw wa miwuul jijamem di wo, be kujamut wo.

**Jesus nañaanen
mata kalikumaku
kata awañaaw**

Mar. 4.13-20; Luk 8.11-15

18 Moo, jitalihen ma iñaanenuul hârirahu hata kaliikuma kata awañaaw. 19 Eesepeyay yagiitenim di kakotenaaku kata buruñabu, yoo egam poop non, bukanaku kajamem elobay yata kâyyaku kata hatiya di emitay, ban kunamulent yo. Esatanaay di âkayil bi ehiiwul wahaw wagiitenim di sîsigirasu satayiil. 20 Yaayu yalom di kuwaaliisaku, yoo egam poop non bukanaku kajamem elobay yata Emitay, di kuyaa'yo di êsuumaaay. 21 Be bukana'uku kûpiyuworiit, mata kubajut kuhaar. Mata na mbi bukanaku kûlaameniil mata eloba'uyu, ña di kûcaalh di buruñabu bata Emitay. 22 Yaayu yalom di ûlhantumaw, yoo egam poop non bukanaku kajamem elobay yata Emitay; be mata hunongoorahu hata mâsuumaaamu mata di etaama'uye,

di poop hata husaanumhu, ña di huhooten elobay ya kujammi ma etukawolh. 23 Be yaayu yagiitenim di etaamay yajakum, yoo egam poop non bukanaku kajamem elobay yata Emitay, di kunamulen yo, ma kuwolh. Kaaku di kuwolh êteemeer, kaaku bukanaku êhaaji, kaaku anabawo di kunngen."

Awañaaw âlhapitaaw

24 Ban Jesus nagawiil kaliikum kaaku ma aaniil: "Kâyyaku kata hatiya di emitay, koo kugam poop non anaw abeem esepeyay yajakum di kalhaakaku katawool. 25 Be na gam êsukay enjote, âsuumutaaw atawool nakay ki abee'dô joon esepey yata ekeereeraay, ban nakay. 26 Na emaanay êcalhom, di ekooben, ega ewolhe, ekeeraara'uyu poop di ejuki. 27 Ña bugorooraabu bata ata kalhaaka'uku di kukay ki keenool: "Annahaanaw, kama ntuwa esepeyay yata emaanay nubeem di kalhaakaku? Moo, bu gawe ma ekeereeraay êcaalhuu'dô?" 28 Ña ata kalhhka'uku naaniil: "Ude manooman âsuumutaaw ûmbaam omagamom!" Ña di keenool: "Kama ukay ma nki urooc yo?" 29 Be naaniil: "Iyiy, mata jirooc jaa ekeereeraay, mbi jiroocoor poop emaanay. 30 Moo, jiwaa'yo dô ma ekoobenoor di emaanay be nata ejalay, ma mbi een bujalaabu kusinŋ kujal ekeereeraay, ban di kukok yo ma kureemen yo. Be emaanay, di kuŋaa'yo kuga di bukagabu bûmbaam."

Kaliikumaku kata ekoolay yata mustarda

Mar. 4.30-34; Luk 13.18-21

31 Ban Jesus nagawiil kaliikum kaaku joon ma aaniil: "Kâyyaku kata hatiya di emitay, koo kugam poop non jikool jata mustarda ja anaw agiitemmi di kâkulaku katawool. **32** Malhegen mukoolamu mata mustarda, moo muhammi mâtiiti bakool peh bata uyaaj. Be na mbi jikoolaju jata bo jigiiteni, bûgiitul di buhaŋ wah waawu peh wâgiitenidom, poopii basuwaabu di bûwul di saanasu sata bo."

33 Ban nagawiil kaliikum kaaku joon ma aaniil: "Kâyyaku kata hatiya di emitay, koo kugam poop non fermentu ya añakanaw aŋaam aga di êfariñay ya aliikum di eyuupumay ñeemo ñâhaaji, ban nâguusoor yo ii be na elaawum."

34 Wahaw peh wa Jesus aloom, uliikumaw nagam ma ya alhikiten buyooŋabu bata bukanaku. Malhegen wahaw peh wa ya aloom, alobut wo bagawut kaliikum, **35** ma coohen non ma añaaŋenaaw ata Kûboñaku Kapiyaaku aloom âanul: "Mbi ilobumiil uliikumaw ma iñaaneniil wahaw wammi ma uñoorim kata kaŋ na etaamay êwwenim."

Jesus nañaanen mata kaliikumaku kata ekeereeraay

36 Ban Jesus nawaa'to buyooŋa'ubu bata bukanaku ma akay be di eluupay. Ña kurebooraaku katawool di kukay ki kutookoo'to ma kurinkool keenool:

"Ûñaanenioli mata kaliikumaku kata ekeereeraay yagiitenim di kalhaakaku." **37** Na naaniil: "Anaw abeem esepeyay yajakaay, Añool ajamaat; **38** kalhaakaku koo kugam âmbasuk peh; esepeyay yajakaay yoo egam bukanaku kata di kâyyaku kata hatiya di emitay; ekeereeraay yoo egam kuñool Esatanaay. **39** Be âsuumutaaw abeem esepeyay yata ekeereeraay di kalhaakaku oo agam Esatanaay. Ejalay yoo egam na mbi etaamay êbuyi; bujalaabu koo kugam kumalaakaku. **40** Be non ma ekeereeraay mbi ejali ban di ebeti di sambunasu, moomu poop kaŋ ma mbi ga na mbi etaamay êbuyi. **41** Mata Añool Ajamaat mbi âboñul kumalaakaku katawool ma kûcaalhenul bukanaku peh kammi di kâyyaku katawool, kagawem bukanaku kulo di kûbajumiñaku, di poop kaaku kagawekom. **42** Mbi kubeti di êfurnaay yata sambunasu ma ya kukaaw dô ma kurum kubil. **43** Be bukanaku kagawem non ma Emitay êkimmi, buko mbi kûjeel non jaley di kâyyaku kata Ampayiil. Moo, anaw abaam ûjaŋayaw wata jatallhen, najam."

Husaanumahu hâñoorim

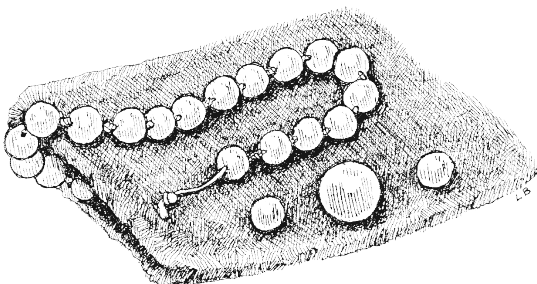
44 Ban naaniil joon: "Kâyyaku kata hatiya di emitay, koo kugam poop non husaanumahu haami ma hûñoorim di kalhaakaku kata anaw, be anaw aahu naraŋen ho, nâñoor hô dô tiŋ taatu. Be mata ma âririgemmi, ña nakay ki anoom wahaw watawool

poowo, ban naŋar bancaama'ubu ki anoom hanka'uhu da âñoom husaanuma'uhu.

45 Kâyyaku kata hatiya di emitay, koo kuga poop non alañooraaw akayem bata perola sajakaasu. 46 Be na ajuum perola yabaam ênjaariŋ noon, ña nakay ki anoom wahaw watawool poowo, ban nalaañ ki ânoomu'yo."

Kaliikumaku kata hûmbaalumahu

47 Ban naaniil joon: "Kâyyaku kata hatiya di emitay, koo kugam poop non hûmbaalum haraaceyiim di mulhumu, di husoh ewol poopool. 48 Be na mbi huga siwolasu sosu dô ban, ña bumbaalaabu di bûñaku'ho be di hubeereeraahu. Na mbi huga hûcalho, di kujot siwolasu sajakaasu kuga di utekelhaw, saasu sajakutaasu di kubee'so. 49 Moomu poop kaŋ ma mbi ga di hukahu hûbanumahu hata etaamay; kumalaakaku mbi kûkayil ma kugiit bukanaku kagawem non ma Emitay êkimmi, di kaaku kâgaworiitum non ma êkimmi. 50 Ban di kuŋar kaaku kagawem non ma êkintum, kubet di sambunasu ma ya kukaaw dô ma kurum dô kubil."

51 Ban narinkiil aaniil: "Jinamulene wahaw uwe peh wa ilobuum? Di keenool: "Aa, nunamulene!" 52 Ña Jesus naaniil: "Momakiimom an peh agam aŋiicaaw ata Kûboñaku Kapiyaaku, alhikitenim mata kâyyaku kata hatiya di emitay, oo agam poop non ata eluupay âcaalhenewuum di bukagabu batawool wahaw wunkulaw, di waawu uhaanaw."

Jesus di kulatool Nasare

Mar. 6. 1-6; Luk. 4.16-30

53 Na Jesus gam nabane jañaanajaju jata bukanaku uliikuma'uwu, ña nâcaa'tô ma akay. 54 Na ârimmi di êsukay yatawool, ya alhikiten bukanaku elobay yata Emitay di eluupay yata kâmebooraku katayiil. Ña bukanaku di kûjanajen, ban ya kurinkoor ma ya kêenul: "Kama ûbey nâcaalhumulom di majaalhaa'ume, di poop semba'use sata jagawaju jata miñamu mata sembaasu sata Emitay? 55 Kama oo ntuwa añool agaagaaw? Kama ntuwa iñaawool Mariya? Kama ntuwa oo agam atiy Tiyagu, koo di Jose, di Simon, di poop Judas? 56 Kûliinool, ntuwa koku ute d'ulaal? Moo, ûtey nâcaalhumulom di wahaw uwu peh? 57 Ña êsukay kûynentool. Be Jesus naaniil: "Añaanajena ata Kûboñaku Kapiyaaku, ya âyneni tiŋ peh, be âynenoriiti di êsukay yatawool, di poop yanŋool." 58 Ña agawut miñamu mata sembasu sata Emitay dôo mayeje, mata ma bukanaku kûynentoom.

Eketay yata Joņ Batista

Mar. 6.14-29; Luk. 3.19-20

14 1 Nownu Erodís oo ma aganom âyyaw ata Gâlileya, najam mata êriibiinaay yata Jesus. 2 Ña naan bugorooraabu batawool: "Ume, Joņ Batista alhaalowlom di kuketaaku, momakiimom nâbajum Sembaa'usu sa âgawmem di miñamu mata sembaasu sta Emitay." 3 Mata Erodís, oo abiim bi asoh Joņ ma agenkool ban nakulhool, hurim Erodiyas aamom apañoor Filipi agam atiyool. 4 Mata Joņ ya aanoom: "Di kûboñaku katoolaal ñôñoy bi uyab apanoor atiyi." 5 Ña Erodís nâkin ma abujool. Be nâkoli êsukay, mata ma kûynemmi kaan Joņ añaañenaaw ata Kûboñaku Kapiyaaku. 6 Be na hukahu hûrimmi ha Erodís agawem kajaañ hata na abajim, ña âjuraw aamom añool Erodiyas, namag kayooņ êsukay, ña Erodís di sûumool kaņ noon. 7 Ña nanuur ma aan âjura'umu, mbi awulool wahoowah wa mbi alhawool. 8 Be âjuraw umu, mata ma iñawool aloboom mata wahaw wa mbi alhawool, ña naanool: "Wulom hûkuwahu hata Joņ Batista di jiraataaju. 9 Ña âyyaw di hâahool noon, be mata ma anuurum ban, ban poop mata ma bukanaku ka âwllom kentom, ña nâanul kuwulloo'ho. 10 Ña naboñ be di ekullhay ki kûtijul hukuwahu hata Joņ Batista, 11 ban di kûgawuu'ho di jiraataaju ki kuwul âjuraw, ña naņaa'ho awul iñaawool. 12 Ña kurebooraaku kata

Joņ Batista, di kuņar ehuluņaayay ka kuhok, ban di kukay ki kuñaañen mo Jesus.

Jesus nawul buyooņabu bata bukanaku kuri

Mar. 6.30-44; Luk. 9.10-17;

Joņ 6.1-14

13 Be na Jesus ajammi mata eketay yata Joņ Batista, ña nâcaa'to ma akay di busaanaabu ki alako tiņ taatu tawaynoorum. Be na êsukay êmiimom, di kûcaalhumul di sîsukasu ma kuyab butiyaabu ma kurees ma kusoolhenool. 14 Na awalowlom di busaanaabu, najuk buyooņabu bata bukanaku, nañankiit, ña nabuunen bukaaku kalakotom kâjuutum. 15 Na tigam tihepe, kurebooraaku katawool di kukay ki keenool: "Ute tiwaynoore , ban too ta tijon. Moo, oon êsukay keet be di kankaku ki kunoom miñ kuri." 16 Be Jesus naaniil: "Joonut ma keet; miwuul jiwuliil kuri." 17 Be di keenool: "Ûli ubajut ute wah, be kûmburuwaaku hutok keb nubaam, di muwolamu mugaba." 18 Ña Jesus naniil: "Jiwulom mo ute." 19 Ban naan êsukay kuleeho di mahosamu; ban nasoh kûmburuwaa'uku, di muwolammu, ban nalhag hatiya ma asal Emitay. Ban natijer ko awul kurebooraaku katawool ma kûgiiter êsukay. 20 Ña bukanaku peh kalakotom di kuri poopii di kupooñ. Ña kurebooraaku katawool, di kûmeb bâmonkabu bañañunom, di kumeenjen sîkutasu kunņen di sigaba12). 21 Bukanaku karikom,

keeli kûriiṅ yînaay sînjunaasu hutok (5000), bapinut yaraay, di balaabu.

Jesus nares di mumelamu

Mar. 6.45-56; Joṅ 6.16-21

22 Ban naan kureboraaku katawool, kûjupo di busaanaabu ma kuyabool kayooṅ ma kûtip be kareb kaaku; ban oo nalako to ma ya aan êsukay keet. 23 Na agam nagawe êsukay ma keet, ban naṅool di hurimbiliṅahu ma awaynoor diyoonool ma alhaw Emitay be kaṅ busonnaaru. 24 Be nownu, busaanaabu boo ma bûrimmi ban tutaru tata hulhuwahu, waajeelaaw woo ma ûnagulem di bo mata ma ehentelaay ya etekulom êjooṅoorul di bo. 25 Ña urabaw, Jesus narees di mumelamu ma nki atoo'bo kurebooraaku katawool. 26 Be na kurebooraaku katawool kujukoom mâreesewuum di mumelamu, ña di kûkoli ma kêenul: "Âpurapuraw!" Ña di kûṅaṅulo lhîṅṅa mata ma kûkolim. 27 Na nownu kaṅ, Jesus naaniil: "Sâkoli! Înje kaṅ. Atuba jîkoli." 28 Ña Pedru nanool: "Ata Emit, ga jaa non aw kaṅ, nugawom ma îreesul di mumelamu ma nki upama." 29 Ña Jesus naanool: "Bila." Ña Pedru nâwalowul di busaanaabu ma arees di mumelamu ma nki kupam d'oo. 30 Be na ajuum ehentelaay ma etekulom di sembe, ña nâkoli, ña nâcuk ma amer. Ña nâruuren ma ânuul: "Ata Emit, umelhenom!" 31 Ña too kaṅ cab, Jesus nañuurool kaṅenaku ma asohool, ban nanool:

"Âynaaye, aw kâynenaku katayi kuyejut! Mata wa numantir?" 32 Ña na kugam kûjupuwe di busaanaabu, ña ehentelaay di ewalh. 33 Ña bukanaku kalakom di busaanaabu di kûbinkenool ma keenool: "Malhegen aw Añool Emitay."

34 Ban na kugam kûtiipe be kareb kaaku, ña di kûriiṅ di bantaabu bata Jenesare. 35 Be na bukanaku kata bo kumanjoom, ña di kuboñ be di bâsukabu peh bata bo. Ña di kuṅalool bukanaku peh kâjuutum. 36 Ban ya kulhawool ma keenool awalhiil ma kugor palimo kabeyaku kata bûjupaabu batawool. Ña bukanaku peh kagoroom di kûju.

Balhikitenerabu bapiiyaabu

Mar. 7.1-23

15 1 Ña fârisewwi, di bulhikitenaabu bata Kûboñaku Kapiyaaku, di kûcaalhumul Jerusalem ma kûkayil be baabu Jesus kûriiṅul di kurinkool Keenool: 2 "Kama mata wa ma burebooraabu batayi kuhuusulumem mûndeemaanamu mapiyaamu matoolaal, ma ya kuri bakulhent uṅen?" 3 Be Jesus naaniil: "Kama mata wa ma miwuul jihuusulumem poop Kûboñaku Kapiyaaku ma ya jiga mûndeemaanamu matawuul?" 4 Mata Emitay yeene: 'Mbi ujam di ampayi, koo di iñaayi'; di yêenul poop: 'Anaw a mbi âñaanikoor ampawool, be mante iñaawool, mbi abuji.' 5 Be miwuul ya jêenul, anaw âanul jaa ampawool, be mante iñaawool: "Wahaw wa mbi

iwuleeni, mbi iwuu'wo oferta be bata Ata Emit." 6 Ña anaw umu joonut ban ma awuu'wo kubajawool. Ña di jirembeel Kûboñaku Kapiyaaku, ma jisoooh mûndeemaanamu matawuul. 7 Bûhoolooraabe! Isaiyyas nakooŋe na aloom matawuul ma âanul:

8 'Êsuka'uye ya kusalom di utum utum, be ûyegetaw watayiil ulee'd'înje.

9 Ya kûbinkenom ebeebel, mata ya kulhikiten bukanaku kuboñaku kata ejamataay non kûboñaku kûmbaam."

10 Ban Jesus nawoolul buyooŋa'ubu bata bukanaku kûriiŋul naaniil: "Jitallhen ma mbi jinamulen; 11 ntuwa wahaw wanebejem di butumabu, ugawem an abaj kûbajumñ, be waawu wâcaalhewuudom ugawewoom abaj kûbajumiñ."

12 Ña kurebooraaku katawool di kûhugool ma keenool: "Annahaanaw, nûmire kaan fârisewwi ma kujammi eloba'uye, koku ma kubirikum?" 13 Be Jesus naaniil: "Buyaaj kaŋ peh, ba Ampawom ammi hatiya agiitentum, mbi burooci. 14 Moo, jiwalhii'bo mata buko bûniwaabu bâpuumaabu. Kama anaw âpuumum areesunen jaa apaalool âpuumum, ketukalo di husunahu?"

15 Ña Pedru naanool: "Ûnamulenoli kaliikumaku ka ulobulom jaat mata ko." 16 Ña naaniil: "Kama miwuul poop jinamulenorut? 17 Kama jîmirut kaan wahaw wanebejem di butumabu, ya ukay be di eyongay,

ban di ûcaalhul be tîyaŋ? 18 Be wahaw wâcaalhewuum di butumabu, ya ûkayumul di êsigiray, wowagawem an abaj kûbajumiñ. 19 Mata di êsigiray yata anaw, dô da câalhumewuum kânongikooraku, di jabuj bukan, di kakumenaku, di jaga êkusum, di êkuutay, di macalamu, di poop jâlobikoor bukan. 20 Moo, wahaw uwu ugawem an abaj kûbajumiñ. Be huriyahu bakulhent uŋen, hûgaworiit an abaj kûbajumiñ."

Añakanaw agam amaasooraaw

Mar. 7.24-30

21 Ban Jesus nâcaalh tiŋa'utu, ma akay be di bantaabu bata êsukay yata Tiru, di Sidoŋ. 22 Ña añakaanaw agam kananew ata di bantaa'ubu nâkayil ki atoo'to Jesus âriiŋul nâŋaanaulo ma aanool: "Ata Emit, añool David, uñankiitom; añoolom amalaw omu ma âjupuwoom, ma agawool âjuutum lhînŋa." 23 Be Jesus alobut d'oo. Ña kurebooraaku katawool di kukay ki kûhugool ma keenool: "Oon añakanaw umu akay, mata oo ma asoolhenem d'ulaal ma ya alilimenolaal." 24 Be Jesus oo naan añakaanaw umu: "Înje ibolli keb be bata sîgaraniinaasu sanepum sata Israyel." 25 Be añakaanaw umu nakay ki âtiigen ta ammi ma aanool: "Ata Emit, unñankiit oonenom!" 26 Be Jesus naanool: "Jakut ma uŋar wahaw wa kuñooli mbi kuri uwul balhokaabu." 27 Ña añakaanaw umu naanool: "Ata Emit, malhegen.

Be balhokaabu poop ya bujoboor bapoyabu bâlowewuum di bukanaku kakiisom." 28 Ña Jesus naanool: "Añaakanawe, aw nûynene meen, moo mbi ga non ma ûkimmi." Ña di eworaa'uyu, añoolool nâju.

**Jesus nawul bukanaku kârimmi
sînjunnaasu sibakiir kuri**

Mar. 8.1-10

29 Ban Jesus nâcaalh tiŋa'utu ma akay be ñata di hulhuwahu hata Gâlileya, âriiŋ naŋool di hurimbiliŋahu ma aleeho dô. 30 Ña buyooŋabu bata bukanaku di kûŋarul bukanaku kâyijum di kata uyakasaw, di kaaku kâlaboriitum, di poop bukan kaaku lhay, kûriiŋ di kugawiil ta Jesus ammi. Be Jesus nabuuneniil. 31 Ña êsukay di kûjanaŋen mata ma kujuum ma bukanaku kâyijum ma kûjum, kaaku kâlaboriitum ma ya kuloom, kaaku kagam uyakasaw ma ya kureesum, kaaku kâpuumum ma ya kujuum. Ña di kusal Emitay yata Israyel.

32 Be Jesus nâwool kurebooraaku katawool ma aaniil: "Înje niñankiite buyooŋa'ube bata bukanaku, mata gawe ban jaat kukaku kûhaaji na kemmi ute d'înje, babajut wah wata huri. Moo, îkint igawiil ma keet bariit, mata keeli ki kulaapo di buruŋabu." 33 Be kurebooraaku katawool di kurinkool keenool: "Ûtey ta mbi ûcalhumulaal di kûmburuwaaku ute tawaynoorum

ume, bi uwulaal buyooŋa'ube kuri ma kupooñ?" 34 Ña Jesus narinkiil aaniil: "Kama kûmburuwaaku keemo bu ka jibaam?" Di keenool: "Nubaje kûmburuwaaku hutok di kugaba, di poop muwolamu minŋet." 35 Ña Jesus naan buyooŋa'ubu bata bukanaku kuleeho di etaam. 36 Ban naŋar kûmburuwaa'uku, di muwola'umu ma asal Emitay, ban natij awul kurebooraaku katawool ma kuwul êsukay. 37 Ña êsukay peh di kutokoñ kûmburuwaa'uku, di muwola'umu be kaŋ na kupommi. Ban kurebooraaku katawool di kujoojen bâmonkabu bata kumburuwaaku bakatunom, di kumeenŋen sîkutasu seemo hutok di sigaba. 38 Be yîinaay karim kûmburuwa'uku, keemo sînjunnaasu sibakiir (400), bapinut yaaraay di balaabu. 39 Ña na Jesus agam buyooŋa'ubu bata bukanaku ma keet, ban nâjupo di busaanaabu ma akay be di bantaabu bata Magdala +.

**bukanaku di kulhaw Jesus
êmanjumay yata hatiya di Emitay**

Mar. 8.11-13; Luk. 12.54-56

16 1 Be fârisewwi, di poop sadusewwi kaaku, di kûkin kûhop Jesus. Ña di kukay ki kûhugool ma keenool âyisiil êmanjum yakeel yata hatiya di emitay. 2 Be Jesus naaniil: "Miwuul ya jiga na mbi tihep uyiiñaw ûyem, di jêenul emitay etubi êlubul; 3 be na mbi ga bûjomaru, uwiiñaw umuucen, di

+ 15.39 Di uytaw waawu kañaanaku kata êsuka'uyu di kuŋiic ko Magadã.

jêenul emitay mbi êlubul. Miwuul hatiya di emitay jigawem jijiker, di jinamulen mata kalubaku; moo bu jigawe ma jinamulent mata sîmanjumasu sata hatiya di emitay? 4 Bukanaku kata jaat kujakut, ban kûynent Emitay. Ban ya kûkin ma îyisiil êmanjum yakeel yata hatiya di emitay. Be etubi îyisiil êmanjum yakeel, be mbi îyisiil keb yata Jonas." Ban nawalhii'to ma akay.

Feramentu yata fârisewwi, di Sadusewwi

Mar. 8.14-21

5 Na kurebooraaku kata Jesus kûtipum be kareb kaaku kata hulhuwahu, di kûwuken kakay di kûmburuwaaku. 6 Ña Jesus naaniil: "Jijaamo fermentu yata fârisewwi di sadusewwi." 7 Ña kurebooraaku katawool, ya kulob ma ya kêenul: "Ma uŋallootaam kûmburuwaaku mo ma âlobumem di umu." 8 Be na Jesus ajamiim ma ya kuloom umu, ña narinkiil aaniil: "Kama mata wa ma jilobumem mata kûmburuwaaku ka jîŋallootum? Miwuul bukanaku kaakutum kâynen. 9 Kama jînamuleniit? Jiwohowut poop kûmburuwaaku hutokay, kâgiiterim bukanaku kârimmi Sînjunnaasu hutok (500)? Kama sîkutasu seemom bu sa jimeeŋemmi sata kaaku kañañunom? 10 Jiwohowut poop kaaku kagam hutok di kugaba, kâgiiterim bukanaku kârimmi

sînjunnaasu sibakiir (4000)? Ban poop sîkutasu seemom bu jimeŋemi sata kaaku kañañunom? 11 Kama miwuul jinamulent kaan ilee'nilob mata kûmburuwaaku? Be eenuul, jijaamo mata fermentu yata fârisewwi, di sadusewwi. 12 Ña kurebooraaku katawool, nkit di kunamulen kaan antiil kujamo fermentu yata kûmburuwaaku, be omalobem mata balhikitenerabu bata fârisewwi, di sadusewwi.

Pedru nasalhen mata Jesus

Mar. 8.27-33; Luk. 9.18- 22;

Joŋ 6.66-69

13 Ban Jesus nakay be di bantaabu bata Sesareya, baamom ba âyyaw Filipi awoom. Na kûribom, narinkiil aaniil: "Kama êsukay ya kêenul Añool Ajamaat oo aymoom?" 14 Di keenool: "Bukan kaaku ya kêenul aw Joŋ Batista; bukaaku di kêenul aw Êliyas; kaaku di kêenul aw Jeremiyas, be mante anaw aahu ata di buñaŋenaabu bata Kûboñaku Kapiyaaku." 15 Be Jesus naaniil joon: "Moo, miwuul ya jêenul înje aymoom?" 16 Ña Simoŋ Pedru naanool: "Aw Kristu, aamom Añol Emitay yaroŋaay." 17 Ña Jesus naanool: "Simoŋ, añool Jonas, aw nubaje hûpiira, mata ntuwa ajamaat âyisim wahaw uwe, be Ampawom ammi hatiya, âyisiwom. 18 Malhegen aw Pedru + neeni, di huwaaliisa'uhe mbi ijuumen grîsiya yûmbaam; be

+ 16.18 Kañaŋaku kata Pedru di elobay yatayiil, dôo dêemom 'huwaaliisahu'.

eketay etubi ehaaturer yo. **19** Ìnje mbi iwuli ecaabiyaay yata kâyyaku kata hatiya di emitay, moo wahaw peh wa mbi ukok ute di etaamay, mbi ukoki poop hatiya di emitay; wahaw poop wa uhelhum ube di etaamay, mbi uhelhi poop hatiya di emitay." **20** Ban naan kurebooraaku katawool, ketuba mbi keen an oo Kristu.

Jesus nalob mata eketay yatawool

21 Ña ban nowunu, Jesus ya alob salh kurebooraaku katawool mata eketay yatawool ma aaniil: "Ìnje jake ma ikay be Jerusaleñ, ma nki ìriiñ yahaanay yata jûdewwi, di bumaanenaabu bata kuboñaku kata Emitay, di poop bulhikitenaabu bata kûboñaku kata yo, di kulesom lhîñña, ban di kubujom, be ban mbi ilhaalelli di kuketaaku di hukahu hûhaajutahu." **22** Ña Pedru nâwoolool buko diyooniil, ban nawañool ma aanool: "Ata Emit, uñankiitooro; wahaw wa uloben di wo, mumulet bi uga!" **23** Be Jesus nâtiwowul ma aan Pedru: "Esatanaaye, ûrangiyom! Aw magawem d'ìnje ma etuba iga wahaw wa Emitay êkimmi, mata ulee'ma unongem non ma Emitay enongem, be aw manongem non ma ejamaatay enongem."

Anoowan mbi araaj ekuruusay yatawool

Mar. 8.34- 9.1; Luk 9.23-27

24 Ban naan kurebooraaku katawool: "Anaw âkin jaa aga

arebooraaw ûmbaam, mbi alatooro ma apeeno êkrusay yatawool, ban nasoolhellom. **25** Mata anaw âkimmi apakenooro, mbi anep, be anaw âkintum apakenooro mata ìnje, mbi apak. **26** Kama hûpiira bu hento, an babajer wahaw peh wata etaama'uye, ban nâbuur yâarooray yatawool? Wa an aalim ancaam ma amellhen yâarooray yatawool? **27** Malhegen Añool Ajamaat, mbi âkayil di majaanamu mata Ampawool, di kumalaakaku katawool, ma mbi âriiñul nancaam anoowan wahaw wa agam. **28** Ma ilobuul malhegen eenuul, bukan kaaku kata di miwuul kammi ute, ketubi kuket be na mbi kujuk Añool Ajamaat oo ma âkayewuum di Kâyyaku katawool."

Jesus koo di Moyses di Êliyas

Mar. 9. 2-13; Luk. 9. 28-36

17 **1** Ban na kukaku hutok di hanor kugam kubawe, Jesus nañar Pedru, di Tiyagu, be di atiyool Joñ, ma kuñool di hurimbiliñahu hâraagim. **2** Na kûrindom, haanaahu hata Jesus di hutiinoor. Ña buulabu batawool di buga jañañañ non jalay, wañaw watawool di ûtumpaay non majaanu mata ehikitenum. **3** Ña Moyses, koo di Êliyas, di kûgawuu'to weh ma ya kûcuuk d'oo. **4** Ña Pedru naan Jesus: "Ata Emit, Jake ma ulakuwaal ute. Ôonul jaa aawo, niga ûngungaw ûhaaji: baabu batayi, baabu bata Moyses,

baabu bata Êliyas.” 5 Be Prdru oo baroŋ ma alobem, kawiiñaku kagam jaŋaŋaŋ di kûkayil ki kugaayeniil. Di kawiiña’uku, hurimahu hata anaw di hûlobumuu’dô hêenul: “Ume añoolom a iboolaatum noon, agawewommi îririgen. Mbi ya jijam d’oo.” 6 Na kureboora’uku katawool kujammi hurima’uhu, ña di kûkoli ma kuya wuulaw watayiil di etaam. 7 Be Jesus nakay be to kemmi âriiŋ nagoriil ma aaniil: “Jilhaalo, atuba jîkoli.” 8 Be na kugalom lhâar, di kujuu’to keb Jesus.

9 Na kugam kôkawaluwewuum di hurimbiliŋa’uhu, Jesus naaniil: “Atuba mbi jiloo’mo an akeel wahaw wa jijukulom ii be na mbi Añool Ajamaat alhaalelli di kuketaaku.” 10 Ña kurebooraaku katawool di kurinkool keenool: “Kama mata wa ma bulhikitenaabu bata Kûboñaku Kapiyaaku, kêenumem Êliyas mbi asing âkayii?” 11 Ña naaniil: “Malhegen Êliyas oo mbi âkayil ma acookoorlanken wahaw peh. 12 Be neenuul, Êliyas nakaylo ban, be kumanjutool ma kûgawikoorool non ma kûkimmi. Momu poop kaŋ ma mbi kuga Añool Ajamaat.” 13 Ña kurebooraaku katawool, di kunamulen kaan omalobem mata Joŋ Batista.

Jesus nabuunen aŋilaw

Mar. 9.14-32; Luk. 9.37-45

14 Na kugam kûriiŋe ta buyooŋabu bata bukanaku bemmi, âynaaw aahu nâkayil ki atoo’to Jesus, âriiŋ nâtiigen

ma aanool: 15 “Ata Emit, uñankiit; añoolom ya alo kagekaku lhîŋa, omu mâlaamum noon, mata haahu nalo di sambunasu, haahu nalo di mumelamu! 16 Momakiimom ma iŋarmuloom be baabu kurebooraaku katayi ma kubuunenoal, be kuyetoorut.” 17 Ña Jesus naan kurebooraaku katawool: “Miwuul bukanaku kalesaaku, kâynendiitum! Kama mbi ilako ute di miwuul be ûney? Mbi imunten di miwuul be ûney? Jiŋallomool be ute.” 18 Ña na kuŋalloom, Jesus nâlhus amalaw umu âjupowoom, ña nâcaalh d’oo, ma aŋilaw âju no.

19 Ban kurebooraaku kata Jesus di kûwoolool ma kuwaynoor ma kurinkool keenool: “Kama mata wa ma ûli ûyetoorummi di amalaw umu?” 20 Ña Jesus naaniil: “Mata ma kâynenaku katawuul kuyejutum. Be ma ilobuul malegen eenul, palimo kâynenaku katawuul kûtiitiye non jikool jata mustarda, jeeliye jeen hurimbiliŋa’uhe: ‘Uroocooro ute ma ukay be unta’, di huga mo. Mata makeel mulet ma jeeliitum bi jiga. 21 Be kumalaku non uku, ya kûcaalheni keb di kalhawaku kata Emitay, di bawoorabu.

22 Huk haahu kurebooraaku katawool ma kûmeboorum tiŋ tanor Gâlileya, ña Jesus naaniil: “Añool Ajamaat mbi aŋari awuli bukanaku. 23 Be bukana’uku mbi kubujool, be di hukahu hûhaajutahu, mbi alhaalellii di kuketaaku.” Ña kurebooraaku katawool, di kuga ñânkiiteni.

Buyuupabu bata di Eluupay yata Emitay

24 Ban na kugam kûriiŋe di êsukay yata Kâfarnawuŋ, buyabaabu bata buyuupabu, di kurink Pedru keenool: "Kama mata wa ma annahaanaw atawuul âyuupumoriitum buyuupabu bata di eluupay yata Emitay? **25** Be Pedru naaniil: "Ya ayuup." Na Pedru anebeem di eluupay, Jesus nasig arinkool aanool: "Simon, bu nunongum? Kama kûyyaku kata etaamay, di yaymoom kuyabem bancaamabu bata buyuupabu? Mante di bukanaku kâwoodom, be mante di emaasooraay?" **26** Be Pedru naanool: "Ya kuyaa'bo di emaasooraay." Ña Jesus naanool: "Ña kama bukanaku kâwoodom, kûlee'dô di buyuupabu. **27** Be îkint ma mbi kêenul nulaahaaliil; ukay be di hulhuwahu ma nki ubuut, be ewolay êtiyaaray ya mbi ûsohul, nûŋaŋul butumabu bata yo, mbi ujuu'dô empeesay yata prata; ña nuŋaa'yo ma nki uyuupa."

Anaw a mbi aga annahaanaw

Mar. 9.33-37,42-48; Luk. 9.46-48

18 **1** Nownu, kurebooraaku kata Jesus, di kukay ki kûhugool ma kurinkool keenool: "Aymoom agam annahanaw di Kâyyaku kata hatiya di emitay?" **2** Na Jesus nâwoluul aŋilaw ma ajuumenool tutaru tatayiil, **3** ban naaniil: "Ma iŋaŋenuul malhegen eenuul, jiwalent jaa bagawerabu batawuul ma jilaaŋ jiga non aŋilaw ume, jetubi jileeŋowrer di Kâyyaku kata hatiya

emitay. **4** Mata anaw arembeeloorom ma aga non aŋilaw ume, oo mbi aga annahaanaw di Kâyyaku kata hatiya di emitay. **5** Mata anaw ajegum aŋilaw non ume mata kaŋaŋaku kûmbaam, înje najegum. **6** Be anaw a mbi aga aŋilaw ata di buke kâynenommi alo di kûbajumiŋaku, haŋ majak ma akoki huwaaliisahu hâamak di elhekejay, ban araaci di hulhuwahu ma âmee'dô.

7 Awo, bukanaku kammi di etaamay, buhiiraabu bâamak mbi busohiil, hurim wahaw wagawem ma bukanaku kulo di kûbajumiŋaku. Malhegen wahaw uwu manooman mbi uga, be buhiiraabu bâamak mbi busoh anaw a mbi aga bukan kaaku kulo di kûbajumiŋaku. **8** Momakiimom ga jaa non kaŋenaku katayi, be mante kâkandumaku katayi, mbi kugawi ulo di hûbajumiŋ, utii'ko ban nubee'ko râagi; mata haŋ majak ma uleeŋo di eroŋay yâbaworiitaay aw di kaŋen kanor, mante di kaŋen kanor, ma atuba mbi uraaci di sambun sâbaworiit aw too tuumayi. **9** Ga jaa non ñîkilaŋu ñatayi mbi ñigawi ulo di kûbajumiŋaku, nûkooluuŋo ubet; mata haŋ majak ma uleeŋo be di eroŋay yâbaworiitaay aw di kankooŋaku, kambi uraaci di sambun sâbaworiit aw too di kûkilaku pooko. **10** Moo jijaamo, atuba jikaalen buke kagam kinŋet; mata ma ilobuul eenuul, kumalaakaku katayiil ya kujuk nanoonan bulaabu bata Ampawom ammi hatiya. **11** Mata Aŋool Ajamaat, oo akaylom bi apaken bukanaku kanepum."

Êgaraniinaay yanepum

Luk. 15.3-7

12 Ban Jesus naaniil joon: "Bu jinongum? Kama an abaa'jaa sîgaraniinaasu êtemeer, ban yanor di enep d'oo, atuba awaa'bo pîya usu saamom bukanaku ebakiir di kunngen di hutok di sibakiir, ma akay âpaamul uyu yanepum? 13 Na mbi ajuu'yo, malhegen mbi âririgen mata yo, haŋ usu saneputum saamom bukanaku ebakiir di kunngen di hutok di sibakiir. 14 Moomu poop kaŋ ma Ampawuul ammi hatiya di emitay âkintum ma annakeel ata di buke kinŋetaaku anep.

Bu noolim uga an abaam kûbajumiñ d'aw

15 Moo, atiyi abaa'jaa hûbajumiñahu d'aw, haŋ majak ma ukay ki ulob d'oo miwuul egaba, aani jaa nukooŋe, ña nuhikule atiyi. 16 Be aani jaa see, nûwoolul an anor, be mante bukanaku egaba, ma kujuumuul ma kujam maama mbi jilob, ma mbi ga non ma Baŋicerabu Bâñoyyaabu buloom kaan: 'Elob peh ya âyneni, na mbi bukanaku egaba, mante êhaaji kusallhen ma kêenul

Malhegen.' Ba 17 Be alat jaa kaani nukooŋe, nuñaanjen mo grîsiya; alat jaa poop kaan grîsiya ekoŋe, ña nugawool non an agawut âynena, non poop non ayaba ata buyuupabu.

18 Ma ilobuul malhegen eenuul, wahaw peh wa jikokum ube di etaam, mbi ukoki poop hatiya di emitay; wahaw poop peh wa jihelhum ube di etaam, mbi uhelhi poop hatiya di emitay. 19 Ma ilobuul poop eenuul, bukan egaba kata di miwuul, kujamoor jaa ma kulhaw Ampoom wah wakeel, mbi awulii'wo. 20 Mata ta bukan egaba, mante êhaaji kûmeboorum ma kûwool kañaanŋaku kûmbaam, înje mbi itutuwiil.

Ñeemo bu noolim ubonket atiyi

21 Ña Pedru nakay ki ahûg Jesus ma naanool: "Ata Emit, ñeemo bu neelim ibonket atiyom abaam kûbajumiñ d'înje? Be hutok di ñagaba?" 22 Be Jesus naanool: "Ntuwa ñeemo hutok di ñagaba, be mbi ubonketool ñeemo hutok di ñagaba ii be na mbi utooken bukanaku êhaaji di kunngen (70).

23 Momakiimom, Kâyyaku kata hata di emitay, koo kugam poop non âyyaw âkimmi ma âmir maama bugorooraabu batawool kûroorummi bancaamabu batawool. 24 Na kugam kokapinem, ña di kuŋalool âynaaw aahu ayaareroom bancaamabu bârimmi similiyoŋ bata prata. 25 Be ma abajutum mama mbi aga ma ancaamool, ña annahaanaw atawool naaniil kunoom âynaaw umu, di

apañoorool, di kuñoolool, di poop wahaw peh watawool, ma mbi aali ancaam eyaarera'uyu. **26** Ña âynaaw umu nâtiigen kayooŋ annahaanaw atawool ma aanool: "Annahaanaw, uñankiitom, mbi incaami kaŋ peh maama iyaarerim. **27** Ña na annahaanaw atawool ajuum ma âynaaw umu akaawooroom, ña nañankiit ma alhoo'bo eyaarera'uyu.

28 Be na âynaaw umu âcalhom, di kupam di âynaaw aahu ayaarerom êteemeer yata prata, ña nasohool ban nakuucool ma aanool: "Uncaamom bancaamabu ba uyaarerommi." **29** Ña âynaaw umu nâtiigen di ûkandumaw watawool ma aanool: "Atii uñankiitom, mbi incaami bancaamabu peh ba iyaarerim." **30** Be nalat kabonketool, ma aŋarool ki akulh di ekullhay be kaŋ na mbi ancaamool eyaarera'uyu. **31** Ña na kûynaaku kaaku kujuum maama âynaaw umu agam apaalool, suumutiil, ña di kukay ki kuñaanjen mo annahaanaw atayiil. **32** Ña annahaanaw atawool nâwollool, na ârillom nanool: "Aw agorooraaw âlhapitaaw, inje aw ulhawommi nibonketi siyaarerasu satayi; **33** moo, aw poop ooliit ubonket apaali ayaarerim, non ma înje ibonketim?" **34** Ña annahaanaw umu ma abirikum d'oo, ña naŋarool ki awul bukanaku kânagulem bukan, ma kulesool ii be na mbi ancaam eyaareray uyu pooyo. **35** Momu poop kaŋ ma Ampawom ammi hatiya, mbi iga anoowan ata di miwuul abonketutum di malhegen atiyool."

**(Nao consul) Jesus
nalob mata bêetabu bata
añakaanaw di eluupay**

Mt. 5.31; Mar.10.1-12

19 **1** Na Jesus aloom umu, ban nâcaalh di êsuka yata Gâlileya, ma akay be di bantaabu bata Jûdeya bammi kareb kaaku kata kaalaku kata Jordoŋ. **2** Be buyooŋabu bata bukanaku di kusoolhenool, ña nabuunen bukanaku kâjuutum.

3 Ña fârisewwi di kûkayil ki kutookoo'to ma kûhopool ma keenool: "Kama jake pîya ma ânniine aan apañoorool aat di eluupay, mata hah wakeel? **4** Ña Jesus naaniil: "Kama jipisenut non ma Baŋiicerabu buloom kaan, Âwwenaaw bûtiyaar ânniinaaw koo di añakaanaw nâwwemmi? **5** Ban di yêenul: 'Momakiimom ma ânnianaaw mbi âwlhum bo kubajawool ma kubomoor di apañoorool. Ña buko egabaay di kuga eniilay yanoray. **6** Ña kugawut ban siniilasusigaba, ma kuga eniilay yanoray. Momakiimom bukanaku ka Emitay ebomom, ajamaat mumulet bi awaasiil. **7** Ña fârisewwi di keenool: "Kama mata wa ma Moyses âanumolim noliye uñiic apañoori kaytaku kata bêetabu ban nugawool ma aat?" **8** Be Jesus naaniil: "Moyses agawuu'mo mata ma ûyegetaw watawuul wankum, momakiimom nawalhuu'bo ma ya jiwaasoor di kupañoorul. Be noo kâtiyaar, ntuwa mo ma gam. **9** Moo neenul, anaw a mbi aan apañoorool aat, ban ntuwa mata kakumenaku, ma âyabul

anñaakan aahu, ânniinaaw umu nabaje kûbajumiñ. Anaw poop a mbi ayab anñaakanaw umu aatum, oo poop nabaje kûbajumiñ."

10 Ña kurebooraaku katawool di keenul: "Ga jaa non bûyababu mo ma bugam, ña kama yoo yeemom hañ majak ma an atukaayab." 11 Be Jesus naniil: "Wahaw uwu, ntuwa an peh aalim ayetoor di wo, be keb kaaku ka Emitay egamom. 12 Mata kaaku koku to kaaliitum kuyab, mata mo ma kûwum, kaaku bukanaku kugawiimom, bukaaku poop kuyabut, mata Kâyyaku kata hatiya di emitay. Moo anaw aalim aga mo, naga mo."

Jesus nalob mata balaabu

Mar.10.13-16; Luk. 8.15-17

13 Ban bukan kaaku di kûjarul balaabu be baabu Jesus ma ki aga unenaw watawool di buko ma alhaw Emitay be batayiil. Be kurebooraaku katawool di kûlhusiil. 14 Be Jesus naaniil: "Jiwaa'bo balaabu ma bûkayil be baabu d'înje, atuba jîlhusiil mata kâyyaku kata hatiya di emitay, kata bukanaku kagam non buko." 15 Ban Jesus naga unenaw watawool di balaa'ubu, ban ña nakay.

Jesus nalob mata busaanumuwaabu

Mar.10.17-31; Luk.18.18-30

16 Ban âynaaw aahu nakay be baabu Jesus âriiñ narinkool aanool: "Alhikitenaaw, wa piya mbi iga wajakum ma eeli ibaj eron yâbaworiit." 17 Be Jesus naanool:

"Mata wa ma urinkumem mata wahaw wajakum? Wah ulet wajake, wâbutim di uwe wanoraw. Moo, ûkin jaa ubaj eronay yâbaworiitaay, mbi ya uga non ma Kûboñaku Kapiyaaku kuloom." 18 Ña âynaaw umu narinkool aanool: "Kûboña'ukey?" Be Jesus naanool: "Atuba ubuj an, atuba ukay kakumen, atuba ûkuut, atuba ucal; 19 mbi ya ujam di ampayi, koo di iñaayi, nûkin poop anaw a jîhugoorum non ma ûkinoorom." 20 Ña âynaaw umu naanool: "Kuboña'uku kañ peh kata Emitay, koo nisoom kata kañ înje di añil be kañ jaat. Moo waywoom wañañunuwommi? 21 Ña Jesus naanool: "Ûkin jaa ma mbi uga anaw alhegenumaayaw, ukay ki ûnoom wahaw watayi peh wa ubaam, ban nuñar bancaama'ubu uwul kûsukateenaku; ña nubaj husaanumahu hatiya di emitay. Ban nûkayil ma usoolhenom." 22 Ña na âynaaw umu ajammi ma Jesus aloboom umu, ña naga ñankiiteni ma aat, mata ma asaanumom noon.

23 Ña Jesus naan kurebooraaku katawool: "Ma iñaañenuul malhegen eenuul, gîitiye ma an asaanumuwe anebey di kâyyaku kata hatiya di emitay. 24 Moo ma ilobuul eenuul, hañ mâsuum ma ebe enebey di esiih yata kasingiy di maama mbi an asaanumuwe anebey di kâyyaku kata Emitay. 25 Na kurebooraaku katawool kujammi ma aloom umu, ña di kûjananjen kañ noon, ban ya kêenul: "Ña ma aloom umu, ay mbi

aali apak?" 26 Ña Jesus najikeriil, ban naaniil: "Non di ejamaatay, an aaliit aga mo; be, be bata Emitay, wah ulet wa yeeliitum ega.

27 Ña Pedru naanool: "Jaa, ûli nubetulo ban wahaw wâtooli peh ma usoolheni. Moo, wa mbi ûli ubaaj? 28 Ña Jesus naanool: "Ma ilobuul malhegen eenuul, na mbi Emitay ecookoorlanken wahaw peh, ma Añool Ajamaat alheeho di hulhikahu hata di kâyyaku hatiya di emitay, miwuul peh jasoolhenem d'înje, mbi jileeho poop di kulhikaku kunñen di kugaba, ma jiga batalenabu sîbajoorumasu saamom kunñenay di sigaba sata êsukay yata Israyel. 29 Ban poop anaw abetulom atiyool, be mante âliinool, be mante kubajawool, mante kuñoolool, be mante ulhaakaw mata înje, mbi ayab bugalabu bahammi uyaasaw êteemeer, ban mbi abaj eroñ yâbaworiit. 30 Momakiimom bukan kameeñe kûtiyaaraku, mbi kûyooli, ma bukaaku kameeñe kâyoolim, mbi kuga kûtiyaaraku."

Kaliikumaku kata bugorooraabu

20 1 Ban Jesus naaniil joon: "Kâyyaku kata hatiya di emitay, koo kugam poop non anaw abaam etoolay yata uva. Ban nâcaalh bûjomaru bib ma akay ki âpaamul bugorooraabu ka mbi kugoroor dô. 2 Be di kujamoor di buko ma mbi ancaamiil bugorooraabu bata hukahu hanor, anoowan empeesay yanor yata prata; ña di kukay ki kugoroor.

3 Na ewooraay yagasom hutok di sibakiir yata bûjomaru êrimmi, nâcaalh joon be di êsukay, âriiñ najuk bukan kaaku kaleem di kuga makeel.

4 Ña naniil: "Miwuul poop jîkayil ma nki jigoroor di etoolay yûmbaam yata uva, ma mbi incaamuul non ma caameyim." Ña di kukay. 5 Na jaley agam najuumene, nâcaalh joon; be na ewooraay yagasom sîhaaji êrimmi yata baheperabu, najuk joon bukan kaaku, nalobiil non ma aloom bukaaku, ña di kukay. 6 Na ewooraay yagasom hutok êrimmi yata baheperabu, nâcaah joon be di êsukay, âriiñ najuk joon bukaaku, narinkiil aaniil:" Kama mata wa ma jemmi ute kata kañ bûjomaru bagawut makeel?" 7 Di keenool." An âboñutoli bugoroor." Ña naaniil: "Kama miwuul poop jikay ki jigoroor di etoolay yûmbaam yata uva."

8 Be na tigam ma tijon, ata etoolay naan annahaanaw ata bugorooraabu: "Ûwoolul bugorooraabu ma uncaamiil, be mbi ûcukum kaaku kâyoolim, ma ûyooliwum kaaku kûtiyaaraku." 9 Ña buku kakaylom bugorooraabu di ewooraay yagasom hutok yata baheperabu na kûrillom, di kuyab anoowan empeesay yanor yata prata. 10 Ña kaaku kûtiyaaraku na kûrillom, di gawiil non buko mbi kuyab bancaamabu bahammi, be di nancaamiil poop anoowan empeesay yanor yata prata. 11 Be na kugam kuyabe bancaamabu banorabu non buku, ña di kûñuñunoor mata wahaw wa ata etolaay agawiim, 12 ma

ya kênul: "Inja buke kâyooliilom, ewooray yanor keb kugoroorum; moo, nuncaamiil kure d'ûli jâlaamum di bugoroorabu di hututulaayahu pooho di baleyabu?" **13** Be ata etoolay naan aahu ata di buko: 'Apaalom, înje îbajut batila di miwuul. Kama ntuwa empeesaay yanor nujamooraam ya mbi incaam anoowan? **14** Usoh bancaamabu batayi, ma ukay. Mata înje îkimmi iwul buke kâyooliilom bancaamabu non batayi. **15** Kama înje eeliit îgawum bancaamabu bûmbaam wahaw wa îkimmi? Be mante dôo sûumutiim mata ma igawiim jak?

16 Mata bukanaku kâyoolim, koo mbi kulaañ kuga kûtiyaaraku, kaaku kûtiyaaraku, di kûyooli."

Jesus nalob joon mata eketay yatawool

Mar.10.32-34; Luk.18.32-34

17 Na Jesus agam omakayem be Jerusaleñ, nâwool kurebooraaku katawool kaamom kunjen di egabaay di buruñabu buko diyooniil ma aaniil: **18** "Jijaa, ulaal mareesaalem be Jerusaleñ, be na mbi ûriiñaa'bo, Añool Ajamaat mbi añari ma awuli yahaanay yata bumaanenaabu bata kûboñaku kata Emitay, di poop buñiicaabu bata kuboñaku kata Emitay. Be buko mbi kênul najoone ma abuji, **19** ban mbi kuñarool kuwul bukanaku kagawutum jûdewwi. Be buko mbi kurinenoool, di kûnaguloool, ban di kuriinool di êkrusay; be di

hukahu hûhaajutahu, mbi âlhaalowul di kuketaaku.

Iñaaw Tiyaagu koo di Jon, **nalhaw matayiil**

Mar.10.35-45

20 Ña apañoor Zebedew nâkayil be to di kuñoolool âriiñul nâtiigen ñata Jesus ma mbi alhawool wah wakeel. **21** Ña Jesus narinkool: "Kama wa nûkimmi?" Añakanaw umu naanool: "Nîkine ilhawi ma ulob, ma mbi uga kuñoolom buke egabaay ma kulheeho di Kâyyaku aahu di kañen kûrir, aahu di kañeni kumay." **22** Be Jesus naaniil: "Miwuul jîmirut wahaw wa mbi jilhaw. Kama jeeliye jisiben jikooapaaju ja înje mbi isiben? + Di keenool: "Aa, nooliye." **23** Jesus naaniil: "Malhegen mbi jisiben jikooapaaju ja înje mbi isiben; be jalehaaju jata kañenom kûrir, di kañenom kumay, ntuwa înje ikiim mata jo; mata Ampawom nañuure ban bukanaku ka mbi awuu'to." **24** Ña na kurebooraaku katawool kunjenay kujammi, di kubirik di batiyaaya'ubu egabaay. **25** Ña Jesus nâwoliil poopiil ma kûhugool, ban naaniil: "Miwuul jîmire kaan yahaanay yata sîsukasu kâynentum Emitay, ya kubaj sembe di êsukay, ban ya kugawiil maama kûkimmi. **26** Be di miwuul, ntuwa mo ma mbi ga. Mata anaw âkimmi aga an âamak di miwuul, oo mbi alaañ aga agorooraaw atawuul. **27** Anaw poop âkimmi aga anaw âtiyaaraw di

+ **20.22** Jikooapaaju: Dôo dêemom hûlaamahu ha bi âlaam.

miwuul, mbi alaañ aga amiikeelaw atawuul. **28** Mata palimo Añool Ajamaat, akayloot bi aga bukanaku ma kugoroorool, be nagoroor matayiil, ban nawul eronay yatawool êsukay ma apaken bukan kameeje."

Jesus nabuunen bûpuumaabu egaba kata Jeriko

Mar. 10.46-52; Luk. 18.35-43

29 Na Jesus koo di kurebooraaku katawool kugam kôkacaalhem Jeriko, buyoonabu bata bukanaku di kureboor d'oo. **30** Ña bûpuumaabu egaba kaleehom di kakotenaaku kata buruñabu, di kujam kaan Jesus omahulhem. Ña di kûñaanulo ma keenool: "Ata Emit, Añool David, ûñankiitoli." **31** Be buyoon'a'ubu bata bukanaku, di kûlhusiil ma keeniil kupato, be buku di kenken ma kuhañ mâñaanulo ma ya kêenul: "Ata Emit, Añool David, ûñankiitoli." **32** Ña Jesus najuum, ban nâwollil ma arinkiil aaniil: "Wa jîkimmi igawuul." **33** Di keenool: "Ata Emit, nûkineujuk." **34** Ña Jesus nañankiit, ña nagor kûkilaku katayiil, ña to kañ cab, di kujuk. Ña di kusoolhenool.

Jesus nakay be Jerusaleñ

Mar. 11.1-10; Luk. 19.28-40; Jon 12.12-16

21 **1** Na kuhuutum Jerusaleñ, di êsukay yata Betfase yammi ñata di hurimbiliñahu hata Oliveyra, ña Jesus naboñ kurebooraaku

katawool egaba ma aaniil: **2** "Jikay be di êsukay yammi utu kayoon, nki jijuk embaamay ma ekokim, di poop jimbaam jaaju, ña di jîheluu'so ma jinjaruu'so. **3** Be anaw alobuu'jaa makeel, di jeenool Ata Emit omasoholosom, be mbi aga ban nâlaañenuu'so." **4** Wahaw uwe uga mo, ma coohen non ma añaañenaaw ata Kûboñaku Kapiyaaku aloom âanul:

5 Jeen êsukay yata Siyon, âyyaw atayiil ahêpum bûyeget, ômareesewuum be baabu di buko, ban omu ma aņeelowlom embaamay, di poop huñilahu hata embaamaay, yagam encaamay yapeenuwem." +

6 Ña kurebooraaku katawool di kukay kûriiñ, di kuga non ma alobiim, **7** ma kûñarul embaamay, di poop yaayu yagam huñilahu. Na kuñallosom kûriiñul, di kutal wañaw di so, ban Jesus naņeelo yo. **8** Ña bukan kameeje kata di buyoon'a'ubu di kuñar wañaw watayiil kutal di buruñabu. Bukaaku di kûtijul maanamu mata uyaajaw ma kutal mo di buruñabu. **9** Ña êsukay kayaam kayoon, di poop kaaku kâyooliilom, ya kûñaanulo ma kêenul: "Hosana Añool David! Usalaal anaw akaylom di kañaanaku kata Ata Emit! Osana +Emitay yammi hatiyatiya!"

10 Be na kugam kunebeje Jerusaleñ, ña hankahu peh di

+ 21.5 Zc. 9.9 + 21.9 Sl.118. 25-26

huloloboor ma ya kurik kênul: "Kama ume ay?" **11** Ña buyooŋa'ubu bata bukanaku di keeniil: "Ume Jesus, agam añaanenaaw ata Kûboñaku Kapiyaaku, ata Nasare yata Gâlileya."

Jesus oo di eluupay yata Emitay

Mar. 11.15-18; Luk. 19.45-48; Joŋ

2.13-21

12 Na Jesus anebeam di eluupay yata Emitay, ña nâcaalhen bukanaku peh ka ya kajaayum, di kunoom dô poop wahaw, ban natah simeesaasu sata buwecekaabu bata bancaamabu, di poop kûtenkaku kata bujaayaabu bata sîpaakiitasu. **13** Ban naaniil: "Momu ma muñiicim kaan, Emitay yeene: 'eluupay yûmbaam, eluupay yata kalhawaku', + be miwuul di jiga yo eluupay dâ bûkuutaabu bûñooruwem."

14 Ña bûpuumaabu, di kubapuwooraaku, di kûkayil ki kutookoo'dô, ña nabuuneniil. **15** Na yahaanay yata fârisewwi, di bulhikitenaabu bata Kûboñaku Kapiyaaku kujuum miñamu mata sembaasu sata Emitay ma Jesus ya agam, di kujam poop ma balaabu ya kûñaanulom ma ya keenul: "Hosaana Añool David." Ña di kubirik d'oo. **16** Ban di kurinkool keenool:

"Kama ulee'ma ujamem maama bala'ubu kulobem di mo?" Be Jesus naaniil: "Nijaame! Kama jipisent Kûboñaku Kapiyaaku kammi:

'Aw ugam balaabu, di kaaku karommi di baraahabu, ma kûñaanulo ma kusali kasalaku kulhegenuumayaku?"

17 Ban Jesus nawalhiito ma akay be di êsukay yata Betaniya, âriiŋ namoo'bo.

Buyaajabu baaneyim figera bawolhutum

Mar. 11.12-14,20-24

18 Ña hata kajom bûjomaru, na agam omalaañem be di hânkijahu, bacaarabu boo d'oo. **19** Ña najuk figera di buruñabu, nakay be to, be ajukut dô muriyaay, ma ajuk utojaw keb. Ña naan bo: "Otunki uwolhurer muriyaay!" Ña too kaŋ cab, di bulhaah. **20** Na kurebooraaku katawool kujuum wahaw uwu, ña di kûjanagen, ban ya kênul: "Kama mata wa ma bûlhaalhummi umu cab?" **21** Ña Jesus naaniil: "Ma iñaanenu malhegen eenuul, jîynen jaa bamantiirut, ntuwa non ma igam ume keb jeelim jiga, be jeeliye poop jeen hurimbiliña'uhe, huroocooro ma nki unjiit di kasamaaku, di huga mo. **22** Moo jîynen jaa, wahaw peh wa mbi jilhaw Emitay, di ewuluu'wo.

Jesus narink yahaanay mata Joŋ Batista

Mar. 11.27-33; Luk 20.1-8

23 Be na Jesus ârimmi di Eluupay yata Emitay, ya alhikiten êsukay, ña yahaanay yata bumaanenaabu

+ **21.13** Is. 56.7

bata kuboñaku kata Emitay, di poop yahaan yaayu yata êsukay, di kûhugool ma kurinkool keenool: "Kama di sembe bu nugawmem wahaw uwu? Aymoom awulim Semba'usu?" 24 Ña Jesus naaniil: "Înje poop ma irinkuul, jiñaanenom jaa, înje poop niñaanenuul sembaasu simanasu sa igawmem di so wahaw uwe. 25 Kama jâbatiisaju ja Joŋ ya âbatiisum bukanaku ûbey jîcaalhumulom? Mante hatiya di emitay, be mante di ejamaatay? Ña yahaana'uyu di kutabulhenoor, ña di keenool: "Oonaawoo'jaa, hatiya di emitay kûcaalhumulom, noon mbi aanolaal: 'Moo mata wa ma jîynentummi Joŋ?'

26 Be oonaawoo'jaa, di ejamaatay kûcaalhumulom, nûkoliyaale êsukay, mata kûynene kaan Joŋ oo añaanenaaw ata Kûboñaku Kapiyaaku. 27 Ña di keen Jesus: "Ûli ûmirit." Ña Jesus naaniil: "Înje poop etukañaanenuul mata sembaasu sata anaw sa îgawmem di so wahaw uwe."

Kaliikumaku kata balaabu egaba

28 Moo, bu jinongum di eloba uye? Beje âynaaw abeam kuñilaku egaba. Be nâriiŋ huk haahu, naboñ aahu âtiyaaraw ma aanool: "Jimpa, ukay ki ugoroor umba di etoolay yata uvas." 29 Be añoolool umu naanool: "Ampoom, înje îkint ikay!" Be naga ban, nawatatenooro ma akay. 30 Be ampawiil nakay ki aboñ joon aahu agabutaw. Ña umu agabutaw naanool: "Aa, mbi ikay."

Be ban akayut. 31 Moo, kuñila'uku egabaay, âymoom âgawummi non ma ampawiil âkimmi?" Ña di keenool: "Aahu âtiyaaraw." Ña Jesus naaniil: "Ma iñaanenuul malhegen eenuul, buyabaabu bata buyuupabu, di yaaraay kagam sîkusumasu, koku ma kunebejem di kâyyaku kata Emitay ma kusinguul. 32 Mata Joŋ Batista oo akaylom ma âysuul buruŋabu bata malhegen, be jîynentool; ma buyabaabu bata buyuupabu di yaaraay kagam sikusumasu kûynenool. Mata palimo ma jijuum wahaw uwu, jîyinentool ma jiwatatenooro."

Kaliikumaku kata buwañaabu bâlhapitaabu

Mar. 12.1-12; Luk. 20.9-18

33 Ban Jesus naaniil joon: "Jitallhen ma iñaanenuul kaliikum kaaku: "Moma awañaaw agam, nagiiten etoolay yata uva, ban nâwul yo, ban nâcookoor dô tiŋatu tata jaguncenaju jata uva, naga do poop jîgungaju jâraagim be hatiya jata apooyaaw, ban nawuu'yo buwañaabu baabu ma mbi ya kuncaamool, ma oo akay be êsuk.

34 Na gam tîriiŋe ma uva ehaluli, âynaaw umu akiim etoola'uyu naboñul bugorooraabu batawool ma nki kûyabul bûgiitabu batawool. 35 Na kûrimmi, buwaña'ubu ka agam di etoola'uyu, di kusoh aahu kûnagul, di kubuj aahu, aahu di kumabool kuwaalisaku. 36 Be âynaaw akiim etoola'uyu naboñ kugoororaku

kaaku katawool kahammi mayej kaaku kâtiyaaraku. Na kûrimmi, buña'ubu di kugawiil joon non ma kugam kaaku kâtiyaaraku. **37** Di hûbanumahu, âynaaw umu ña naboñ añoolool ma âanul: "Ma agam añoolom, mbi kujam d'oo." **38** Be na buwaña'ubu kuñandellom añoolool, ña di kulob ma kêenul: "Inja añoolool ômareesewuum di umma, mbi ubujaawool ma mbi uñaraal etoolay. **39** Na ârimmi, di kusohool ma kûcalh d'oo di etoolay ma kubujool. **40** Ban Jesus narinkiil aaniil: "Na ata etoolay mbi âlalañul, bu mbi aga buwaña'ubu?"

41 Ña di keenool: "Mbi âbujikoor buwaña'ubu bâlhpitaabu, ban naga d'ô buwañaabu baabu ka mbi ya kuga muriyaayamu mutata, di kuwulool bûgiitabu batawool." **42** Ña Jesus naaniil: "Kama jipiseneenurut Banjiicerabu baloom kaan:

'Huwaaliisahu ha buteepaabu bulatum,
hohalammi huga kâjajaku kasoom eluupay;
wahaw uwe, Ata Emit agawom,
nujukaa'wo nûjanañenaal.'⁺

43 Moo, ma iñaañenuul eenuul kâyyaku kata Emitay, mbi kûcaalheni di miwuul, ma kuwuli êsuk yaayu ka mbi ya kuwolh muriyaayamu. **44** Be anaw a mbi alo di huwaaliisa'uhu, mbi aga batijabu; be huwaaliisa'uhu poop, hûlowum jaa anaw, mbi apunculo."

45 Ña yahaanay yata bumaañenaabu bata kûboñaku kata Emitay, di fârisewwi, na kujammi ma aloom mata uliikuma'uwu, ña di kunamulen kaan buko nalobem di buko. **46** Ña di kûkin ma kusohool, be di kûkoli êsukay, mata êsukay kusohool non añaañenaaw ata Kûboñaku Kapiyaaku.

Kaliikumaku kata bûyababu

Luk. 14.16-24

22 **1** Ña Jesus nagawiil kaliikum kaaku joon maaniil: **2** Kâyyaku kata hatiya di emitay, koo kugam poop noon epeetay yata bûyababu ya âyyaw agam añoolool. **3** Ña âyya'umu, naboñ bugorooraabu batawool ma nki kûwoolul bukanaku ka âwoom be bûyababu; be bukana'uku di kulat. **4** Ña naboñ joon bugorooraabu baabu ma nki keen bukanaku ka âwoom, nabandoore ban peh wahaw wata huriyahu; mata kûmuunaaku di uncaam waawu watool wâlagaaw, uñaali ban. Moo kûkayil be bûyababu, mata wahaw peh ubandoori ban. **5** Be buko poop gawutii'poop korolh, ma kaaku kukay be butonda, kaaku di kukay be hulañoorahu. **6** Kaaku di kusoh bugororaa'ubu ma kûgaykooiriil be kañ na kubujiim. **7** Na âyyaw ajammom, nabirik noon, ña naboñ esellooraaymakubujbûlhapitaa'ubu, ban di kubol siluupasusata

⁺ 21.42 sl. 18.22,23

êsula'uyu. 8 Ña naan bugororabu batawool: "Malhegen nibandoore ban peh epeetay yata bûyababu, be bukanaku kâwollim ma kulatum, kujoonut ma kûwollelli. 9 Ña jikay be di kûluulaku ta uruñaw upammi ma nki jîwoolul bukanaku peh ka mbi jitoo'bo. 10 Ña bugorooraa'ubu di kûcaalh be di kûluulaku, kûriiñ di kûmeb bukanaku peh ka kutoobom, bûlhapitaabu, di kaaku kagawem jak, ña eluupay di yeen huc êsukay.

11 Be na âyyaw umu aleenjom ma nki ajuk bukanaku kâwollim, nâtoodô âynaaw aahu âjupowutum bûjupaabu bata bûyababu. 12 Ña narinkool aanool: "Apaalom, kama bu nugawe ma ûleenjowul ûde baakut bûjupaabu bata bûyababu?" Be âynaaw umu napato kañ jib. 13 Ña âyyaw naan bugorooraaabu: "Jisowool ma jigenk unenaw di ûnkandumaw, ban di jiraacool tîyañ di emuucenay ma nki ya akaaw bo, narum bo kubil. 14 Mata bukan kameeñe kâwoollim, be kinñet kajotim.

Bukanaku di kurink mata buyuupabu

Mar. 12.13-17; Luk. 20.20-26

15 Ña fârisewwi di kukay ki kûmeboor ma kutabulhenoor maama mbi kuga ma kusoh Jesus di elob yakeel. 16 Ña di kuboñ kurebooraaku katayiil, di poop bukan kaaku kata kaasaaku kata Erodís, + kûriiñ

keenool: "Alhikitenaawe, ûli nûmire kaan, aw anaw alhegenumaayaw, mata ya ulhiikiten bukanaku buruñabu bata Emitay jak di malhegenumaayamu, ban ûkinoriit ma an aniiwi di hunongoorahu hatawool, ûgaworiit poop ejuk di buul. 17 Moo ûñaanenioli, aw bu nunongum, soño jake pîya ma uyuupaal âyyaw âmakaaw ata Roma, be mante jakut? 18 Be ma Jesus âmiim jak kânongikooraku katayiil, ña naaniil: "Bûhoolooraabe! Mata wa ma jîhopumem d'înje? 19 Jîyisom ma empeesaay yata buyuupabu. Ña di kuwulool empeesaay yanor. 20 Ña narinkiil aaniil: "Bula'ube, di kañaaña'uke, kata ay? 21 Di keenool: "Kata âyyaw âmakaaw." Ña naaniil: "Jiwul âyyaw âmakaaw wahaw watawool, di jiwuupoop Emitay wahaw wata yo." 22 Na kujammi ma alañeniim umu, di kûjanañen, ña di kuwalhoo'to ma keet.

+ 22.16 Bukanaku kata kaasaaku kata Erodís, koo kugam bukanaku ka ya kêemiyoorum bukanaku kata Roma.

Sadusewwi di kurink mata jalhaalaaju jata di kuketaaku

Mar.12.18 -27; Luk. 20. 27-40

23 Ban di huka'uhu, bukan kaaku kata di kaasaaku kata sadusewwi kaanem ukee'jaa, ban otunki ûlhaalowul joon di kuketaaku, di kûkayil be ta Jesus ammi, ma kurinkool keenool: 24 Alhikitenaaawe, Moyses âanolim ânniinaaw ayab jaa anñaakanaw ban naket koo babajut aņil, ña atiyool natun anñaakanaw umu, ma mbi aali abaj atiyool aņil. 25 Moo ute d'ûli, bajeene batiyaayabu hutok di egaba. Âtiyaaraw nayab, ban naket babajut aņil, ña atiyool natun apaņoorool. 26 Ban agabutaw poop naga mo, âhaajutaw poop naga mo, ii be na buko hutok di egabaay peh kutunoom, ban di kuket. 27 Na na batiyaaya'ubu bubawom eketay, ban aņakanaw umu poop naket. 28 Na na mbi kûlhaalowul di kuketaaku, aymoom ata di batiyaaya'ubu a mbi ayabumool, ma buko peh kuyabeenoom?" 29 Be Jesus naaniil: "Miwuul jîpuule, mata jîmirut Baņiicerabu Bâņoyyaabu, jîmirut poop sembaasu sata Emitay. 30 Mata na mbi bukanaku kûlhaalowul di kuketaaku, ketubi kuyaboor, mata mbi keeno non kumalaakaku kammi hatiya di emitay. 31 Kama jipisent non ma Emitay elobuum mata jalhaalaaju jata di kuketaaku, ma yêenul: 32 Înje Emitay yata Abrawoņ, di Isaki, di Jako? Mata Emitay egawut Emitay yata bukanaku kakeem, yata

bukanaku karommi. " 33 Ña na buyooņa'ubu bata bukanaku kujammi ma aloom umu, ña di kûjananęn mata balhiikitenerabu batawool.

Kûboņaku kahammi kûboņ peh

Mar.12. 28-34; Luk.10. 25-27

34 Na fârisewwi kujuum ma Jesus agam sadusewwi ma kubajut kulaaņenool, 35 ña aahu ata di buko agam alhikitenaaaw ata Kûboņaku Kapiyaaku, nâhopool ma aanool: 36 "Alhikitenaaawe, kuboņa ûkey kahammi kuboņ peh." 37 Ña Jesus nanool: "Mbi ûkin Ata Emit atayi di êsigiray yatayi pooyo, di yâarooray yatayi pooyo, di poop bûyegetabu batayi poobo. 38 Kûboņa'uke koo kugam kûtiyaaraku, koo kuhammi kûboņ peh. 39 Kaaku kugabutaku kanaamoorum di ko keene: 'Mbi ûkin an peh a jîhugoorum non ma aw ûkinoorom.' 40 Moo, di kûboņa'uke kugabaaku dô da Kûboņaku Kapiyaaku, di kata buņaanaabu bata Kûboņaku Kapiyaaku kukagoorum."

Kristu aņool David

Mar. 12.35-37; Luk. 20.41-44

41 Be ma fârisewwi kûmeboorutom, ña Jesus narinkiil aaniil: 42 "Miwuul, bu jinongem mata Kristu? Oo aņool aymoom?" Di kenool: "Oo aņool David." 43 Ña Jesus naaniil: "Kama mata wa ma David âwoolumoom Ata Emit di sembaasu sata Buynum Bunapaabu? Mata oo ammi:

44 Ata Emit ammi Ata Emit
 ûmbaam:
 ‘Uleeho di kaŋenaku
 kûmbaam kûriraku,
 be na mbi igawi ma uyokosen
 bûsuumutaabu batayi.’

45 Moo, David âwoo'jaa Kristu
 Ata Emit, bu mbi Kristu alaañ
 joon aga añoolool?" 46 Ña an aaliit
 alaañenool hurim. Ban nownu, an
 akeel asokent joon arinkool miñ
 makeel.

**Jesus nâlhs fârisewwi
 koo di bulhikitenabu bata
 kuboñaku kata Emitay**

Mar. 12.38-40; Luk. 11. 37-54; 20.45-47

23 1 Ban Jesus naan
 buyooŋa'ubu bata bukanaku
 koo di kurebooraaku katawool:
 2 “Bulhikitenabu bata Kûboñaku
 Kapiyaaku, di fârisewwi, koku ma
 kuleehom di hûtenkahu hata Moyses.
 3 Be mbi ya jijam di buko ma ya jiga
 wahaw peh wa kulobewuum, be
 atuba jiga non ma kugawem, mata
 kûgaworiit non ma kulobem. 4 Mata
 ya kuga kûboñaku kânaatum noon,
 ban di kûñiiti, kupeenen êsukay;
 ban buko kûkinoriit kuga miñ miñet
 mata kûboña'uku. 5 Ban wahaw peh
 wa kugawem, ya kuga wo ma mbi
 êsukay kujukiil. Momakiimom ma
 kuñiicumem elobay yata Emitay
 kuga di wahaw, ban di kukok yo
 di kûriiŋaku katayiil. Ban poop
 ya kupuuy di wañaw watayiil
 wa kûjupuwem wata ubeyaw
 wabalhaaw. 6 Ban ya kûkin kuleeho

tiŋatu tahammi majak tata bata
 sipeetasu, di kûkin poop kuleeho di
 kûtenkaku kayaam kayooŋ kata di
 siluupasu satayiil sata kâmebooraku;
 7 ya kûkin poop ma bukanaku ya
 kusaapiil ma kûbinkeniil di kankaku,
 di kûkin poop ma mbi ya keeniil:
 ‘Bulhikitenabu.’

8 Be miwuul, atuba jîkin ma mbi
 ya keenuul: 'Bulhikitenabe', mata
 Alhikitenaw watawuul naamo anor
 keb; moo miwuul peh batiyaayabu.
 9 Atuba jîwool ube di etaamay an
 akeel ma jeenool Ampawuul, mata
 ampawaayaw anor keb jibaam ammi
 hatiya di emitay. 10 Atuba jîkin poop
 ma bukanaku kûwooluul yahaanay,
 mata Annahaanaw anor keb jibaam
 aamom Kristu. 11 Be anaw ahaŋuum,
 oo mbi aga agorooraaw atawuul.
 12 Moo, anaw asookenoorom, mbi
 arembeeli, be anaw arembeeloorom,
 mbi asookeni.

Jesus nalob mata bûhoolooruwaabu

Mar.12.40;

Luk.11.39-42,44,52; 20.47

13 Awo bûhoolooruwaabe, jaamom bulhikitenaabu bata Kûboñaku Kapiyaaku, di fârisewwi! Mata ya jibab êtingaay yata kâyyaku kata hatiya di emitay, miwuul jînebejoriit, ban jîwalhoriit poop ma bukanaku kâkimmi kunebej, ma kunebej.

14 Awo bûhoolooruwaabe, jaamom bulhikitenaabu bata Kûboñaku Kapiyaaku, di fârisewwi! Mata ya jitenk siluupasasata bûkutuwaataabu, ban ya jîhooloor ma jiga non bukan kajake, ma ya jilhaw Emitay balh. Momakiimom hûlaamahu hatawuul mbi hûhahikoor.

15 Awo, miwuul bûhoolooruwaabe, jaamom bulhikitenaabu bata Kûboñaku Kapiyaaku, di fârisewwi! Mata ya jîtip kulhuwaku ma jiresoor sîsukasu kapaamaku kata bukanaku ma jigawiil kunebej di buruᅇabu. Be na mbi kunebej di buruᅇabu, ban di jigawiil joon kulaañ kuhaᅇuul ma ga kuᅇool hûjimenahu hata Emitay.

16 Awo, miwuul bureesunenaabu bata bûpuumabu. Mata ya jêenul: "Anaw anuur jaa aya di Eluupay yata Emitay, ûdu ebajut makeel, be anuur jaa aya di uru yândom non manooman mbi aga non ma aloom." 17 Miwuul bûpuumaabu bânûutuwaabu! Kama wa uhammi? Eluupay yata Emitay yagaweyom ma enap, be mante uru yândom? 18 Ban ya jêenul poop, anaw anuur jaa aya di Altar ûdu ebajut makeel,

be anuur jaa aya di oferta yândom, non manooman mbi aga non ma aloom. 19 Bûpuumaabe! Kama wa uhammi? Altar yagawem oferta ma enap ehammi, be mante oferta? 20 Mata anaw anuur jaa aya di altar, nanuure be bata yo, di poop wahaw peh wândom. 21 Anaw anuur jaa aya di Eluupay yata Emitay, nanuure be bata yo, di poop anaw akiiyom. 22 Anaw poop anuur jaa aya hatiya di emitay, nanuure ban be bata hulhikahu hata Emitay, di poop yoo yândom ma aleehom.

23 Awo bûhoolooruwaabe, jaamom bulhikitenaabu bata Kûboñaku Kapiyaaku, di fârisewwi! Mata ya jiwuul dîsimu yata wahaw peh, di poop wata di sitoolasu waamom balhebaabu, di kukanjaaku, di bângacabu, ma jiwaa'bo kûboñaku kahammi mabaj sembe, kaamom: jagawaju jata non ma Emitay êkimmi, di kañankiit an, di poop jaga an alhegenumaayaw. Moo, wahaw uwu mbi ya jiga wo, be jetukawaa'bo poop waawu. 24 Buresunenaabu bûpuumaabu! Kama mata wa ma jilhinumem bawollhabu, ma ya jimer sibaasu?

25 Awo bûhoolooruwaabe, jaamom bulhikitenaabu bata Kûboñaku Kapiyaaku, di fârisewwi! Kama mata wa ma jikullhenumem tîyaᅇ yata sikoopaasu, di uraataaw, ma jiwaa'bo hîndena yata wo? 26 Fârisewwi kâpuumaaku! Jaa, jîkullhen para hîndena di sikoopaasu, tîyaᅇ yata so poop di set.

27 Awo bûhoolooruwaabe, jaamom bulhikitenabu bata Kûboñaku Kapiyaaku, di fârisewwi! Miwuul ma jigam noon êluŋ yâpuujenim ma ejaak ube tîyaŋ, be hîndena dôdu ma demmi huc woolaw, di wahaw wameeŋe wajakutaaw. 28 Malhegen miwuul anaw ajuu'jaa haanaahu hatawuul, nâanul miwuul bukanaku kalhegenumaayaku, be hîndena di uyegetaw watawuul dôdu ma demmi huc jâhoolooraju, di poop wahaw wajakutaaw.

29 Awo bûhoolooruwaabe, jaamom bulhikitenabu bata Kûboñaku Kapiyaaku, di fârisewwi! Mata ya jiteep jak sîluŋasu sata buñaanenaabu bata Kûboñaku Kapiyaaku, ban poop ya jîsangen siliŋasu sata bukanaku ka ya kagam non ma Emitay êkimmi. 30 Ban ya jêenul: 'Gaween jaa non ûli too nulakuwemmi nata sîmpawoli, atubi ôomiyeen di buko ma ubujeen buñaanena'ubu bata Kûboñaku Kapiyaaku.' 31 Malhegen miwuul jisallhene jak kaan, miwuul jigam kuñool bukana'uku kabuum buñaanena'ubu bata Kûboñaku Kapiyaaku. 32 Moo, jenken ma jihabel bugoroorabu ba simpawuul kûcukum.

33 Silunase! Êbajoormay yata Siñanakasu! Bu mbi jimelh di hûjimenahu hata Emitay hâreesewuum? 34 Momakiimom mbi ibolluul buñaanenaabu bata Kûboñaku Kapiyaaku, di bukanaku kajaalhuwaaku, di bulhikitenabu. Be miwuul mbi jibuj bukanaku, di jiriin

bukaaku di sîkurusasu, bukaaku di jînaguliil di siluupasu satawul sata kâmebooraku, ban di jicah di buko di êsuk yaayu be yaayu. 35 Moo, Emitay mbi elesuul mata hûsimahu hata bukanaku kalhegenumaayaku ha jîyum di etaam, cûkum hata Abel, be kaŋ hata Zakariyas aamom aŋool Barakiyas a jibuum tutaru tata tiŋatu tâñoyyaatu di altar. 36 Moo, ma iñaanenuul malhegen eenuul, wahaw uwu peh wa jigam, mbi ûlowum bukanaku kata jaat."

Jesus nakaawoor mata Jerusaleŋ

Luk.13.34-35

37 Ban nâanul: "Jerusaleŋ, Jerusaleŋ, aw jabujem buñaanenaabu bata Kûboñaku Kapiyaaku, ban ya umab kuwaaliisaku bukanaku ka Emitay eboñewuum, kuk kameeŋe na îkimmi îmeb kuñooli non ma êkereŋ âmebem kuñool yo, ma egaayeniil, be di jilat. 38 Moo, eluupay yatawuul mbi elako to hâa. 39 Ma iñaanenuul eenuul jetunki jijukom joon be kaŋ na mbi hukahu hûriin na mbi jêenul: "Usalaal anaw akaymulom mata kañaanaku kata Ata Emit."

Jesus nalob kaan Eluupay yata Emitay mbi ewapi

Mar.13.1-2; Luk.21. 5-6

24 1 Ban na Jesus agam ômacalhem di Eluupay yata Emitay ma akay, kurebooraaku katawool di kukay ki kûhugool ma ya kûyiisool bateeperabu bata yo. 2 Be Jesus naaniil: "Inja jijuke

wahaw uwe peh? Malhegen ma eenuul letubi ñañuno ute ewaaliis ya mbi elakenoor di epaayo yatumbi ewapi.”

Hûlaamahu hâreesewuum

Mar.13.3-13; Luk. 21.7-19

3 Ban Jesus nakay ki aleeho di hurimbiliñahu haaneyim Oliveyra. Ña kurebooraaku katawool di kukay ki kûhugool ma kurinkool keenool: "Ûrejoli hukahu na mbi wahaw uwu uga. Nûñaanjenoli poop êmanjumay ya mbi êyiis kaan tîriiñe ma ûlalañul ma etaama'uye êbuyi.

4 Be Jesus naaniil: "Mbi jijaamo ma an atuba mbi abuntenuul. 5 Mata bukan kameeñe mbi kûhooloor ma ya kuñar kañaanaku kûmbaam ma kêenul buko Kristu ⁺, be mbi kubunten bukan kameeñe. 6 Mbi jijam kutiikaku, di jijam poop mata kaaku râagi, be atuba jîkoli, mata wahaw uwu peh mbi uga, be ûdu ntuwa hûbanumahu hata etaamay. 7 Mata bâsuk baabu mbi bulhaalo ma butiik di bâsuk baabu; êsuk yaayu poop di elhaalo ma etiik di yaayu; bacaarabu mbi bûlowum bukanaku di sîsuk sameeñe, etaamay poop mbi egoroor tiñ tameeñe. 8 Be wahaw uwu peh, woo mbi uga hûcukumahu hata hûlaamahu.

9 Ban mbi kusohuul kuwul bukanaku ma kulesuul, ban di kubujuul. Êsukay peh mbi kubirik di miwuul mata kañaanaku kûmbaam.

10 Be nownu, bukan kameeñe mbi kulaañ kujeeñanda ma kulatom, kaaku di kuñoon kupaaliil, kaaku di kuraay kupaaliil. 11 Buñaanjenabu bata Kûboñaku Kapiyaaku kagawutum kalhegenumaayaku kameeñe, mbi kûlhaalowul ma kubunten bukan kameeñe. 12 Be mata ma malesamu mbi muhah di êsukay, bukan kameeñe jâkin an, mbi jinçaso di buko; 13 be anaw a mbi ajuum tir ii be di hukahu hûbanumahu, mbi apak. 14 Be eloba'uye yâsuumay yata mata Kâyyaku kata Emitay, mbi elobi di âmbasuk peh ma bukanaku kujam yo, ban nkit hûbanumahu di hûriiñ.

Hâlaamahu hâmakaaahu

Mar. 13.14-23; Luk. 21.20-24

15 Anaw a mbi apisen, nanangoor jak ma mbi aali anamulen. Mata na mbi jijuk wahaw wâgiipuneim, ban di ûkoliyeni kaga tiñatu tanapaatu, wa añaanjenaaaw ata elobay yata Emitay anaeyiim Daniyel aloom mata wo, 16 ña bukanaku ka mbi kulako no di bantaabu bata Jûdeya, di kutey be di kurimbiliñaku. 17 An a mbi alako no hatiya di bûniigenabu bata eluupay, atuba âwolowul bi añar wah wakeel di eluupay. 18 Anaw a mbi alako no poop butat, atuba âlalañul be siluup bi añar humantaahu hatawool. 19 Yaaraay ka mbi kulee'no tîikooriil, di poop kaaku ka mbi kuraahen no, mbi kûñankiiteni no noon. 20 Moo, jilhaw

⁺ 24.5 Kristu: Di baloberabu bata gregu, dôo dêemom anaw a Emitay yemmi mbi êboñul.

Emitay ma huka'uhu hetuba mbi huga di hûyookahu, hetukaga poop di hîyyaayahu hatawuul. **21** Mata huka'uhu, mbi baa'no hûlaamahu harem noon, ha ûmiim kaan noo kaŋ noo na etaamay êwwenim, huk hakeel hubajorut haano mo, ban poop hakeel hetubi hubajurer ha mbi heeno mo. **22** Be kaleteen ma Emitay eŋasum kuka'uku kata hûlaamahu, an akeel atubi upakeen, be mata ma eñankiitum bukanaku ka ejotum, mo ma mbi eŋasum ko.

23 Momakiimom na mbi anaw aanuul: 'Kristu oome', be mante 'omma', atuba jîynen. **24** Mata bukanaku mbi kûcaalhul ma kûhooloor ma kêenul buko kristu, di kêenul poop buko buñaanenaabu bata Kûboñaku Kapiyaaku. Ban mbi kuga sîmanjum sameeŋe, di poop miñamu mata sembaasu sata Esatanaay, ma kubunten bukanaku, ma mbi keeliyeen jaa, di kubunteneen poop bukanaku ka Emitay ejotum. **25** Be mowme înje nilobuu'mo ban. **26** Moo, an aanuu'jaa: 'Kristu omma di ekinkay', atuba jîcaalhul. Aanuu'jaa poop: 'Omma di eluupay', atuba jîynen. **27** Mata non ma kararanjuun ahikitenem hatiya di emitay, di jâaŋumul ba jaley âcaalhumewuum ii be ba alowumem, moomu poop kaŋ ma mbi ga na mbi Añool Ajamaat âkayil. **28** Moo, tiŋootiŋ ta wahaw wakeem wemmi, tota kuringaaku kûmeboorem."

Añool Ajamaat mbi âlaañul

Mar.13.24-27; Luk. 21.25-28

29 Ban Jesus naaniil joon: "Na mbi kuka'uku kata hûlaamahu kuga kubawe, jaleyaw mbi amuucen, hulheenŋahu hetubi hûjeel, bootabu poop mbi bûlowumul ûdu hatiya, mata wahaw wata sembaasu wammi hatiya di emitay, mbi ûsayseni. **30** Ña êmanjumay yata Añool Ajamaat, di ejuki hatiya di emitay, bukanaku kata sîsukasu peh sammi di etaamay, mbi kukaaw, mata mbi kujuk Añool Ajamaat ma âwaluwewuum di uwiiñaw di sembaasu⁺, di poop majaanamu mâamak. **31** Ña na mbi kârimaku kâamakaaku kulhok, nownu mbi aboñ kumalaakaku katawool be ujimaw ubakiiraw poowo wata etaamay, ma nki kûmeb bukanaku katawool kajotim kammi tiŋatu peh tata etaamay."

Emanjumay yata buyaajabu baneyim figera

Mar.13.28-31; Luk. 21.29-33

32 Ban Jesus naaniil joon: "Jake ma jipisen emanjumay yata buyaajabu baaneyiim figera. Mata na mbi saanasu sata bo sîluuñenul ma utojaw wata bo ûleepul, di jîmir kaan bûriiŋaabu bûriiŋe. **33** Moomu poop kaŋ na mbi jijuk wahaw uwu, di jîmir kaan Añool Ajamaat nere ban kâriiŋul. **34** Moo, ma ilobuul malhegen eenuul, wahaw uwu mbi uga, bala bukanaku kammi jaat

⁺ 24.30 Ap.1.7

ma kurommi kuket. **35** Mata hatiya di emitay, di poop etaamay, mbi bûyo, be elobay yûmbaam yetubi êbuyowrer."

Hukahu ha mbi etaamay êbuyi

Mar. 13.32-37; Luk. 17.26-30,34-36

36 Ban Jesus naaniil joon: "Be hukahu di poop ewooray ya mbi wahaw uwu uga, an âmirut ho; palimo kumalaakaku kammi hataiya di emitay, palimo poop Añool Emitay, âmirut ho. Be Ampawom keb, âmiihom.

37 Mata non ma gam nata Nowe ⁺, moomu poop kaŋ ma mbi ga na mbi Añool Ajamaat âkayil. **38** Mata nownu, bala Emitay êbuy ejamaatay di mumelamu, bukanaku ya kuri no, di kujaaken no, di kuga no poop ûyabaw ii be na hukahu hûrimmi na Nowe anebeem di ebaarukay. **39** Be êsukay enamulent no maame di maame, be na mumelamu ⁺ mûrillom di mûbuyiil peh. Momu poop kaŋ ma mbi ga na mbi Añool Ajamaat âkayil. **40** Di kuka'uku yîinaay egaba mbi kulako tiŋ tanor ma kugoroor di kalhaakaku, be aahu mbi aŋari, ma aahu awalhi to; **41** yaaraay egaba poop mbi kulako tiŋ tanor ma kutamp, be aahu mbi aŋari, ma aahu awalhi to.

42 Moo, atuba jînanno, mata jîmirut hukahu na mbi Ata Emit atawuul âkayil. **43** Be jinongoor, nokoor jaa non ata eluupay ya âmireen hukahu ha mbi âkuutaaw

âkayil be dô, mbi apooyeen yo ma atuba mbi âkuutaaw umu âpanguu'yo ma ânebee'dô. **44** Moomu poop kaŋ ma miwuul jetuba mbi jînannowum, mata Añool Ajamaat mbi âriiŋul di hukahu ha miwuul jîmirutum."

Agorooraaw âynenaayaw, di poop aahu âynentaayaw

Luk. 12.41-48

45 Ban Jesus naaniil joon: "Agorooraaw âynenaayaw, ban nâjaalho, oo agam anaw a mbi annahaanaw atawool awulool bugoroorabu bata jawulaju jata huriyahu kupaalool, naga bo na aloboom di no. **46** Malhegen agorooraaw umu, mbi abaj hûpiira, annahaanaw atawool oo bâriiŋerul, natookool oo ma agam non ma aloboom. **47** Moo ma ilobuul malhegen eenuul, annahaanaw atawool, mbi agawool ma aga annahaanaw akiim mata wahaw peh watawool. **48** Be nokoor jaa non agorooraaw umu anaw âlhapitaaw, ma âanul: "Annahaanaw ûmbaam atubi âlalañul maame." **49** Ña nasoh kupaalool ma ya ânaguliil; ban nalako ma ya kuri, di kujaaken di bûkaliyaabu. **50** Na mbi annahaanaw atawool âlalañul hukahu ha anamulentum kaan hoo ha mbi âlalañumul, **51** mbi alesool, ban naŋarool abet dânor dâ bûlhapitaabu bemmi; ma mbi alako dô ma ya akaaw, narum kubil."

⁺ **24.37** Gen. 6.5-8 ⁺ **24.39** Gen. 7.6-24

Kaliikumaku kata ûjuraw

25 ¹Ban Jesus naaniil joon: "Kâyyaku kata hatiya di emitay, koo kugam poop non ûjuraw kunjen kâmirorutum ânniine, kajaam sihikitenumasu satayiil ma kukay ki kupam di âbutuwaaw. ²Be di ûjuraw uwu, hutok di kujaalho, hutok poop di kûnuuto. ³Buku kânuutuwaaku, na kukayum di sihikitenumasu satayiil kuñarnent êduuliinaw yakeel joon. ⁴Be bukaaku kajaalhuwaaku, di kukay di sihikitenumasu satayiil, ban di kuñarnen êduuliin yaayu di uraahaaw. ⁵Be ma âbutuwaaw apiyowulom, ña di kûñalub poopi di kuñot. ⁶Be na hukahu hugam hurewe, ña di kûjamul ma lhokulom lôo, ma ya kêenul: "Âbutuwaaw ômareesewuum! Jiga ma ukayaal ma nki upamulaal d'oo!" ⁷Ña ûjuraw uwu kunjenaay, di kutonko ma kubandoor sihikitenumasu satayiil. ⁸Ña bukaaku kânuutuwaaku di keen bukaaku kajaalhuwaaku: "Jiwuloli di êduuliinay yatawuul, mata sihikitenumasu sâtooli sosansihoko. ⁹Be buku kajaalhuwaaku di keeniil: "Êduuliina'uye yetubi etookolaal, moo jikay ma nki jînoomul." ¹⁰Ña di kukay ki kûnoomul. Be na kugam kukaye, âbutuwaaw nâriiñul. Ña ûjuraw uwu kajaalhuwaaku di kunebej di âbutuwaaw umu be kâlundaaya'uku, ban êtingaay di ababi. ¹¹Piyo maa, buku kânuutuwaaku di kûriiñul, ña ya kêenul: "Annahaanaw, annahaanaw, ûbabuloli!" ¹²Be naaniil: "Ma ilobuul malhegen eenuul, înje îmirutuul." ¹³Ban Jesus naaniil: "Atuba jînanno,

mata jîmirut hukahu, palimo poop eworaay."

Kaliikumaku kata bugorooraabu êhaaji

Luk. 19.11-27

¹⁴Ban naaniil joon: "Kâyyaku kata hatiya di emitay, koo kugam poop non âynaaw ammi akay êsuk, nâwoolul kugorooraaku katawool ma awuliil wahaw watawool peh wa abaaam kusohool. ¹⁵Ma agawiil anoowan nawulool asoh maama aali âgoroorum. Âtiyaaraw nawulool banpeesaabu bata uru bârimmi sîteemeerasu hutok (500), agabutaw nawulool sîteemeer sigaba (200), âhaajutaw nawulool êteemeer yanor (100). Ban nakay. ¹⁶Ña aahu ayaabom sîteemeerasu hutok (500), nakay cab ki alanñoor, nabaaj joon baabu bârimmom. ¹⁷Aahu ayaabom sîteemeer sigaba (200) naga mo, nabaj poop baabu bârimmom. ¹⁸Be aahu ayaabom êteemeer yanor (100), nakay ki awok busunabu, ban nañak bo dô. ¹⁹Na gam piyuwe, annahaanaw atayiil nâlaañul ba akayum. Ña di kuleeho di kugorooraaku katawool ma arinkiil mata bancaama'ubu ba awuliim. ²⁰Ña aahu ata bata sîteemeerasu hutok (500), nâjarul batawool, âriiñul naanool: "Annahaanaw, aw banpeesaabu bârimmi sîteemeerasu hutok (500) nuwulommi, be baabu boobe bârimmom, ba ilañoorum nibaj." ²¹Ña annahaanaw umu naanool: "Nugawe jak, aw agorooraaw âynenaayaw ajaalhuaaw. Mata

nugawe anaw âynenaayaw di wahaw wiŋetaaw wa iwulim. Moo, mbi iwuli waawu wahammi usoh. Bila ma nki uleehuwa tanor ma ûririgena. 22 Ña aahu ayaabom sîteemerasu sigaba (200), nâkayil âriiŋul naan annahaanaw: "Annahaanaw, înje banpeesaabu bârimmi sîteemeerasu sigaba (200) nuwulommi. Be baabu boobe bârimmom, ba ilañoorum nibaj. 23 Ña annahaanaw umu naanool: "Nugawe jak, aw agorooraaw âynenaayaw ajaalhuaaw. Mata nugawe anaw âynenaayaw di wahaw wiŋetaaw wa iwulim. Moo, mbi iwuli waawu wahammi usoh. Bila ma nki uleehuwa tanor ma ûririgena."

24 Ña aahu poop ayaabom bârimmi êteemeer (100), nâriiŋul naan annahaanaw umu: "Annahaanaw, înje nîmire kaan aw nûwulaatiwulaati an, mata ya ujaal ta uroomiñutum, nujollhen poop wahaw ta ûmiim kaan ugoroort to. 25 Momakiimom nîkoli, ña niwok ma îñoor bo dô, moo boobe." 26 Ña annahaanaw umu naanool: "Agorooraaw âlhapitaaw, ban nâŋeki. Kama aw nûmire kaan, înje ya ijat tiŋatu ta iroomiñutum, nijollhen poop wahaw ta igoroortum? 27 Moo, mata wa ma ûŋarutumbom uga di bank, ma mbi îlaañul niyabeen bo boo ma buhantom?" 28 Ban naan bugorooraabu baabu: "Jiyab bancaamabu bûmbaam ba aakum ma jiwuu'bo umu abaam bampeesaabu bârimmi ênjunni (1000). 29 Mata anaw abaam, mbi abajeni ma ahajen to, be anaw abajutum, palimo wahaw

wiŋet wa abaam, mbi uyabi. 30 Moo, jiraac agorooraaw umu ajakutaaw ubu tîyaŋ di emuucenay ma nki akaaw bo, narum bo kubil."

Batalenabu bûbanumabu

31 Ban naanill joon: "Na mbi Añool Ajamaat âkayil di majaŋaamu matawool, di kumalaakaku katawool, mbi aleeho di hulhikahu hatiya di emitay. 32 Ma âmeb âmbasuk peh ta ammi, ban nâgiitiil non ma âtekena âgiitem sîgaraniinaasu di sijaameenaasu. 33 Ban naga sîgaraniinaasu karebaku katawool kûriraku; sijaameenasu naga so karebaku kumoyaku. 34 Ban mbi aan buku kammi karebaaku kûriraku: "Jîkayil miwuul ja Ampoom awuum hûpiiraah! Jîkayil ma jileeho di kâyyaku kâbandooraliyim be bata miwuul kata kaŋ niŋana na etaamay êwwenim. 35 Mata na bacaarabu busohommi, di jiwulom iri; basibenabu di busohom, di jiwulom isiben; na igam amaasooraaw, di jigawom iwalen saŋuul; 36 na ibajutum ikoko, di jiwulom ikoko; na îjuutum, di kukullhom, di jîkayil bi jiyuugenom.

37 Ña bukana'uku kalhegenumaayaku mbi keenool: "Ata Emit, kama ûney na ûli ujukim di bacaarabu, nuwuli uri? Nujuki poop basibenabu ma busohim, nuwuli usiben? 38 Êney poop na ujukim aw ma ugam amaasooraaw, nuŋari be sâŋoli? Nujuki poop aw baakut ukoko, nuwuli ukoko? 39 Êney poop na ûjuutum, nuyuugeni? Di kukullhi

poop, nuyuugeni?" 40 Ña âyyaw mbi aaniil: "Ma iñaanenuul malhegen eenuul, nanoonan na jigam wah wakeel be bata buke kahammi mâtiiti kagam kutiyom, înje jigamom."

41 Ban mbi aan buku kammi kañenool kumay: "Jîrangiyom miwuul jammi di kapaawaaku, jikay be di sambun sâbaworiit sabandoorim be bata diyabu, di kumalaku kata yo. 42 Mata na bacaarabu busohommi, jiwultom iri; basibenabu di busohom, jiwultom isiben; 43 na igam amaasooraw, jigawutom iwalen sañuul; nilako to bakokowut, jiwultom ikoko; nîjuut, di kukulhom, jiyuugentom."

44 Ña bukana'uku mbi kurinkool keenool: "Ata Emit, kama ûney na ûli ujukim aw di bacaarabu, usibenut, nuga amaasooraw, nulako to bakokowut, nûjuut, di kukulhi, ukayloot bi ooneni?" 45 Ña âyyaw mbi aaniil: "Ma iñaanenuul malhegen enuul, nanoonan na jigawutum wah wakeel be bata buke kahammi mâtiiti, înje jigawutumom."

46 Ban bukana'uku mbi kukay be di hûlaamahu hâbaworiitaahu, ma bukaaku kalhegenumaayaku kukay be di eronay yâbawooriit.

Hunongahu hata jabujaju jata Jesus

Mar. 14.1-2; Luk. 22.1-2;

Jon. 11. 45-53

26 1 Na Jesus alhikitemmi bukanaku wahaw uwu, ban naan kurebooraaku katawool: 2 "Jîmire kaan ute be kukaku kugaba,

kâlundaayaku kata Paskuwa di kuga; naamom na mbi Añool Ajamaat awuli bukanaku ma kuriinool di êkrusay."

3 Ña yahaanay yata bumaanenaabu bata kûboñaku kata Emitey, di yahaanay yata êsukay, di kûmeboor di kâyyaku kata annahaanaw ata bumaanenaabu bata kûboñaku kata Emitey aaneyim Kayfas. 4 Ña di kujamoor ma kêenul mbi kusoh Jesus ma kubujool an bâmirut. 5 Be ban di kêenul jakut ma kuga mo di kukaku kata kâlundaayaku kambi bûgagaroorabu bûlhaalowul di êsukay.

Añakanaw nâyû Jesus eheeñay di hûkuwahu

Mar. 14.3-9; Jon. 12.1-8

6 Ña na Jesus agam omu di êsukay yata Betaniya, di eluupay yata Simon a êtoogoonay essohemmi, 7 ña añakanaw aahu nâkayil bi âtookoo'dô oo ma asohulom jîrungaju jateepumim miñamu maaneyim alabastru, joo ma jemmi huc eheeñay yaseerum noon, ban nâyuyo di hûkuwahu hata Jesus. 8 Na kurebooraaku katawool kujuum wahaw uwu, di mulaañiil, ña di kêenuul: "Kama mata wa nakajen yo? 9 Eheeña'uyu yeeliye enoomeeni bancaamabu bayejum ban di buwuli kûsukateenaaku." 10 Be Jesus nanamulen wahaw wa ya kuloom, ña naaniil: "Mata wa ma jîlaamenumem di añakanaw? Wahaw wa agawommi, ujake. 11 Mata kûsukateenaaku mbi jilako di buko tanor kukaku peh, be înje otubi ulakuwaal tanor

kuk peh. 12 Moo, ma âyuwommi ume eheña'uye, nâyuwoyo ban be huhokaku hûmbaam. 13 Ma iñajenuul malhegen eenuul, tiŋ kaŋ peh di etaama'uye ta mbi elobay yâsuumaay elobi, mata añakanaw ume poop mbi muñaanen ma awolhuwi.

Judas naŋoon Jesus

Mar. 14.10-11; Luk. 22.3-6

14 Ña aahu ata di kurebooraaku katawool aamom ata di buku kunŋen di egabaaay aaneyim Judas Iskariyotis, nakay ki kûjamoorul di yahaanay yata bumaanenaabu bata kûboñaku kata Emitay. 15 Âriiŋ naaniil: "Wa mbi jiwulom, înje bawuleruul Jesus?" Na di kuwulool bampeesaabu anabawo di kunŋen bata prata. 16 Ña Judas ya apaam maama mbi aga ma awuliiwool.

Huriyahu hata kâlundaayaku kata Paskuwa

Mar. 14.12-26; Luk. 22.7-23; Jon 13.21-30; 11.23-29

17 Na hukahu hûtiyaarahu hûrimmi hata Kâlundaayaku kata Kûmburuwaaku kaakutum Feramentu, kurebooraaku kata Jesus di kûhugool ma kurinkool keenool: "Ûtay ta ûkimmi ma mbi ubandoori huriyahu hata Paskuwa?" 18 Ña Jesus naaniil: "Jikay be di hankahu, jîriiŋ di jeen âynaaw a mbi jijuk, alhikitenaaw naane hukahu hatawool huhuute kêriiŋ, be yaŋi mbi

aga Kâlundaayaku kata Paskuwa koo di kurebooraaku katawool." 19 Ña di kuga non ma aloobiim, ban di kûbandoor dô huriyahu hata Paskuwa.

20 Na jaley agam ma ajon, ña Jesus naleeho di emeesaay koo di kurebooraaku katawool kunŋen di egabaay. 21 Na kugam kokariyem, Jesus naaniil: "Ma ilobuul malhegen eenuul, an aahu ata di miwuul mbi aŋoonom." 22 Ña buko kaŋ peh di kuga ñânkiiteni noon, ban ya kurinkool anor, anor ma ya kêenul: "Ata Emit, kama înje pîya?" 23 Be Jesus naaniil: "Anaw a ûli ommi ma ûjupem manor di karaataaku, oo ma mbi aŋoonom. 24 Malhegen Añool Ajamaat mbi agawi non ma demmi ma ŋiicim matawool, be buhiiraabu mbi busoh anaw umu a mbi aŋoonool. Be haŋ majak ma anaw umu atuba abajeeni." 25 Ña Judas aamom aŋoonoom narinkool aanool: "Alhikitenaawe, kama înje pîya?" Be Jesus aanool: "Aw uloomom."

26 Na kugam kokariyem, Jesus nasoh hûmburuwaahu ma asal Emitay, ban natii'ho awul kurebooraaku katawool, ban naaniil: "Aayuwaal jiri, ûde eniilay yûmbaam." 27 Ban nasoh poop jikoopaaju ma asal Emitay, ban nawuliil ma aaniil: "Aayuwaal jisiben miwuul peh. 28 Mata ûde hûsimahu hûmbaam hata yaŋaayay yunkulay⁺ hâhipim be bata japasaju jata kûbajumiñaku

⁺ 26.28 Yaŋaayay yunkulay: Ûde yaŋaayay ya Emitay egam be bata japasaju jata kûbajumiñaku kata ajamaat peh.

kata bukan kameeje. **29** Moo, ma ilobuul eenuul, mowme be kayoon etunki ijakenurer bunukabu bata uva be na mbi ujakenaal baabu bunkulabu di Kâyyaku kata Ampoom." **30** Ña di kuyeen uñaanaw ma kusal Emitay, ban di kûcaalh ma kukay be di hurimbiliñahu haaneyiim Oliveyra.

Jesus nañaanen Pedru kaan mbi alatool

Mar.14.27-31; Luk. 22.31-34;

Joñ 13.34-38

31 Ban Jesus naan kurebooraaku katawool: "Jaat hukare miwuul peh mbi jiteyom, mata dodu ma ñiicim kaan: 'Mbi ibuj âtekenaaw ma sîgaraniinaasu sata hûtekenahu siwaasoor.' **32** Be na mbi îlhaalowul di kuketaaku, mbi iyabuul kayoon be Gâlileya." **33** Ña Pedru naanool: "Palimo bukanaku peh kulati, be înje etubi ilati. **34** Be Jesus naanool: "Ma iñañeni malhegen eeni hukare, bala ulhitaaw ulhit, mbi ulatom ñeemo ñâhaaji." **35** Be Pedru naanool: "Palimo ma uketa tanor, be înje etubi ilatureri." Ña kurebooraaku kaaku poop katawool di kuloo'mo.

Jesus nalhaw Emitay Jetsemani

Mar.14.32-42; Luk. 22.39-46;

Jo18.1

36 Ban Jesus nakay di kurebooraaku katawool be tiñatu taaneyim Jetsemani kûriiñ naaniil: "Jileeho ute ma înje ikay unta ki ilhaw Emitay." **37** Be nammi akay, nañarnen Pedru, di kuñool Zebedew

egabaay. Ña bûyegetabu batawool di bûgun, ña di gawool ñankiiteni noon. **38** Na naaniil: "Bûyegetabu bûmbaam bobu ma bûgunum noon, poopii înje umu mammi iket, moo jilako ute d'înje ma upooyaal."

39 Ban narees deh, ña nîtiigen ma aya buulabu di etaam ma alhaw Emitay âanuul: "Ampoom, ooli jaa numelhenom di jikoopaa'uje jata hûlaamahu, be ntuwa non ma înje îkimmi, be non ma aw ûkimmi."

40 Ban nâlalañul be ta kurebooraaku katawool kemmi, âriiñ natookiil ma kuñotum. Ña naan Pedru: "Kama jeeliit jimunten ma upooyaal palimo ewooraay yanor? **41** Jipooy ma jilhaw Emitay kambi jilo di kabuntenaku. Malhegen di ûyegetaw watawuul jîkine jiga mo, be siniilasusatawuul sibajut sembe."

42 Ban nalaañ joon ki alhaw Emitay ma âanuul: "Ampoom, ga jaa noon jikoopaa'uje jata hûlaamahu jeeliit jîragiyeni ma etukasiben jo, ña kama nuga non ma ûkimmi." **43** Ban na alallom, natookiil joon koo ma kuñotum, mata kûkilaku katayiil ma kûnaatum. **44** Ña nawalhiito joon ma akay ki alhaw Emitay hûhaajutahu, âriiñ nalob elobay yanoray. **45** Ban nalaañ joon ki atoo'to kurebooraaku katawool âriiñ naaniil: "Kama jiron ma jîñotum? Jaa, tîriiñe ma Añool Ajamaat mbi awaleni di uñenaw wata ejamaatay. **46** Jilhaalo ma ukayaal! Mata anaw a mbi añoonom nahuutulo ban."

Jesus di kusohool

Mar. 14.43-50; Luk. 22.47-53;

Jon 18.2-11

47 Be oo baroñ ma alobem, ña Judas ata di kurebooraku katawool kamom kunñen di egabaay, nâriiñul di buyooñabu bata bukanaku, koo ma kusohulom ujaasiyaaw, di sijanasu, ka bumaañenaabu bata kûboñaku kata Emitay, di yahaanay yata êsukay kubollom. 48 Be aahu aņoonoom Jesus ma aanuliim ban: "Anaw a nki îpoon, oo ma mbi jisoh." 49 Ña nakay ki âhug Jesus ban nanool: "Alhikitenawe, nisaafi." Ban nâpoonool.

50 Ña Jesus naanool: "Apaalom, bata wa nukaylom?" Ña di kûkayil bi kusoh Jesus, ban di kugenkool. 51 Aohu ata di kurebooraaku kata Jesus, nâlhimulul kajaasiyaaku ma alhib agorooraaw ata annahaanaw ata bumaañenaabu bata kûboñaku kata Emitay, ma atij kâjañayaku. 52 Ña Jesus nanool: "Ulhimen kajaasiyaaku katayi, mata bukanaku kâseekumem ujaasiyaaw, di ujaasiyaaw poop mbi kûketum. 53 Kama gawi noon eliit ilhaw Ampoom, ma abollom mowme buyooñabu bata kumalaakaku kârimmi sînjuunaasu bukanaku êhaaji di kunñen di egaba (72.000)? 54 Be iga mo jaa, bu mbi ga ma ga non ma Bañicerabu Bâñoyyaabu buloom kaan wahaw uwu mbi uga?

55 Ña nownu, Jesus naan buyooñabu: "Miwuul ma jikaylom ume di ujaasiyaaw, di kûgolaku bi jisohom non înje âkuuta nigawe?

Inja ulaal ya ulakuwaam tanor kukaku peh di Eluupay yata Emitay ma ya ilhikitenuul elobay yata yo, jisohutom. 56 Be wahaw uwe peh uga mo, ma mbi meeli muga non ma Bañicerabu bata buñaañenaabu bata Kûboñaku Kapiyaaku buloom."

Ña kurebooraaku katawool peh di kutey ma kubetool.

Jesus nañari be di Hulhanahu

Hâmakaahu hata jûdewwi

Mar. 14.53-65; Luk. 22.63-71;

Jon 18.12-24

57 Ban bukanaku kasoom Jesus, di kuñarool be di eluupay yata annahaanaw ata bumaañenaabu bata kûboñaku kata Emitay aaneyim Kayfas, dâ buñiicaabu bata kûboñaku kata kata Emitay, di yahaanay yata jûdewwi kûmeboorum. 58 Ña Pedru nasoolhenool ma ya ârees râagi be na kûrimmi di ekaakay yata eluupa'uyu. Ña naleeño dô ma aleeho ta bupooyaabu kemmi ma ya ajiker wahaw wa mbi uga.

59 Ña yahaanay yata bumaañenaabu bata kûboñaku kata Emitay, di poop bukanaku peh kata di Hulhanahu Hâmakaahu, ya kupaam maama mbi kusoosenool ma mbi kêenul nabaje hûbajumiñ, ma mbi kubujool. 60 Be palimo ma bukaaku ya kusoosenoom, be kujukut makeel d'oo. Ña bukaaku egaba, di kûlhaalowul 61 ma kêenul: "Âynaaw ume naane oo naaliye awap Eluupay yata Emitay, ban nateep yo di kukaku kûhaaji."

62 Ña Annahaanaw ata bumaanenaabu bata kûboñaku kata Emitay, nalhaalo ma narink Jesus aanool: "Otukalaañeniil mata wahaw wa kulobem di wo matayi?" 63 Be Jesus napato jib. Ña Annahaanaw umu ata bumaanenaabu bata kûboñaku kata Emitay, naanool joon: "Unuur ma be bata Emitay yaroŋaay, mante aw kaŋ Kristu, Añool Emitay?"

64 Be Jesus nanool: "Aw ulomom. Be ma iñaanenuul eenuul, ute be kayoon, mbi jijuk Añool Ajamaat ma aleehom di kaŋen kûrir kata Emitay Yata Sembaasu, oo ma âkayewuum hatiya di emitay di uwiiñaw."

65 Ña annahaanaw umu ata bumaanenaabu bata kûboñaku kata Emitay naruusulooro bûjupaabu batawool ma âanul: "Nâgelikoore Emitay! Ay nki bi urinkaal joon? Inja miwuul peh jijame maama âgelikooryom! 66 Ña bu jinongum? Di keenool: "Mbi aket!"

67 Ña bukaaku di kucuhenuul di buulabu, ban ya kumabool sînduukaasu, kaaku ya kumabool umiñaw di buulabu, ban yakenool: 68 "Inja aw Kristu, ûñaanenioli ma anaw amabim."

Pedru nalat Jesus

Mr. 14.66-72; Luk. 22.54-62;

Joŋ 18.15-18,25-27

69 Ban na Pedru aleehom di ekaakay, âjuraw aahu agam agorooraaw nâkayil be to âriiŋul nanool: "Aw poop miwuul jireboorem di Jesus ata Gâlileya."

70 Ña Pedru nalat kayoon di êsukay ma âanul: "Înje îmirut wahaw wa ulobem di wo?" 71 Na âcalhom di êtigaay yata ekaakay, âjuraw aahu agam poop agorooraaw najukool, ña naan bukanaku kalakotom: "Ume poop koo kulakuwem tanor di Jesus ata Nasare." 72 Be Pedru nalat joon ma anuur, ban nâanul: "Înje îmirut âynaaw umu."

73 Piyowut, bukaaku kalakotom di kûhug Pedru ma keenool: "Malegen aw poop ata di buko, mata baloberabu batayi bûmanjuneniye."

74 Be Pedru nânuurikoor ma âanul oo âmirut Jesus. Ña kalhitaaku di kulhit.

75 Ña Pedru nawollho non ma Jesus alobenoom aanool: "Bala ulhitaaw ulhit jaat, aw baanee'ban ûmirutom ñeemo ñâhaaji." Ña nâcaalul ma akaaw ma ya alhoonooro.

Judas nabujooro

Mar. 15.1; Luk. 23.1-2;

Joŋ 18.28-32; At. 1.16-19

27 1 Ban na gam titijene, yahaanay peh yata bumaanenaabu bata kûboñaku kata Emitay, di yahaanay yata êsukay, di kukay ki kulhan maama mbi kuga ma kubuj Jesus. 2 Ña di kugenkool ban di kuŋarool ki kuwul âyyaw aamom Pilatus.

3 Ña Judas aamom aŋoonum Jesus, na ajuum kaan kunuure ma mbi kubuj Jesus, ña di moolañool. Ña nakay ki alaañen bampeesaa'ubu bârimmi anabawo di kunŋen bata prata ki awul yahaanay yata bumaanenaabu

bata kûboñaku kata Emitay, di yahaanay yata êsukay, âriiñ naaniil: 4 "Înje nibaje hûbajumiñ, mata niñoone anaw agawutum makeel." Be yahaana'uyu di keenool: "Ûli bûtumli bulee'bo, aw umiim!"

5 Ña Judas naraac bampeesaa'ubu hîndena di Eluupay yata Emitay, ban nâcaalh âriiñ nakuucooro. 6 Ña yahaanay yata bumaanenaabu bata kûboñaku kata Emitay, di kuñar bampeesa'ubu ban di keenool: "Bancaama'ube ñôñoy ma bugawi di ekeesay yata oferta, mata bata hûsimahu." 7 Na kugam kujamoore mata bancaama'ubu, ña di kuñaa'bo kûnoomum tiñatu di kañenaku kata atepaaw ata silompasu kûgawum husaahahu hata emaasooraay. 8 Mamakiimom tiña'utu ta kunommi ya teeni Tiñatu tata Hûsimahu be jaat.

9 Ña di ga non ma añaanenaaw ata Kûboñaku Kapiyaaku aaneyim Jeremiyas abiim bi alob âanul: "Kuñare bampeesaabu bata prata bârimmi anabawo di kunjen, baamom êpiriyaay ya kuñool Israyel kujamoorum, 10 ma kunoom tiñatu di kañenaku kata atepaaw ata silompasu non ma Ata Emit aanommi iga."

Jesus di kuñarool be baabu Pilatus

Mr 15.1-15; Luk23.1-25;

Jon 18.28-40; 19.1-16

11 Ban di kuñar Jesus ki kujuumen ta Pilatus ammi; ña Pilatus narinkool

aanool: "Kama aw ugam âyyaw ata jûdewwi?" Jesus naanool: "Aw uloomom!"

12 Be palimo ma yahaanay yata bumaanenaabu bata kûboñaku kata Emitay, di yahaan yaayu yata êsukay ya kusoosenoom, be oo alobut. 13 Ña Pilatus narinkool joon aanool: "Kama aw ulee'ma ujamem maama kulobem di mo matayi?" 14 Be Jesus alobut d'oo. Ña Pilatus nâjaananen noon mata ma alobutum.

15 Be di kâlundaay peh kagaweyim kata Paskuwa, âyyaw ya awalhen an anor akullhim a êsukay kûkimmi. 16 Be nownu âynaaw dôo di ekullhay âmirnenim di êsukay aaneyim Barabaas. 17 Ña na buyoonaabu bata bukanaku kûmeboortom, ña Pilatus narinkiil aaniil: "Aymoom a jîkimmi iwalhelluul? Iwalhelluul Barabaas, be mante Jesus aaneyim poop Kristu? 18 Be di malhegen Pilatus nâmire kaan koo kuñallom Jesus ki kuwulool mata ma kûsiibuwoom.

19 Na Pilatus agam neleehuwe di kâyyaku kata batalenabu, apañoorool naboñ ma keenool: "Atuba ôomi di elobay yata âynaaw umu, âmirutum makeel, mata jaat nîyawute, nîlaam noon matawool."

20 Be yahaanay yata bumaanenaabu bata Kûboñaku Kapiyaaku, di yahaanay yata êsukay, di kusullen êsukay ma keeniil awalhelliil Barabaas, ma abuj Jesus. 21 Be Pilatus narinkiil joon aaniil: "Di buke egabaay, aymoom a jîkimmi iwalhelluul?" Ña di keenool:

"Barabaas nûkimmi!" 22 Ña Pilatus narinkiil joon aaniil: "Moo, Jesus aaneyim Kristu, bu mbi igawool?" Di keenool: "Mbi uriinool di êkrusay!" 23 Ña Pilatus narinkiil joon aaniil: "Kama kûbajumiñ bu nabaje? Be buko di kuhañ mâñaanulo ma ya kêenul: "Uriinool di êkrusay!" 24 Na Pilatus ajuum kaan atubi ayetoor di êsukay, ban kokankuga bûgagaroorabu, ña naboñ ma kuwulool mumelamu ma akullhen uñenaw watawool ta êsukay yemmi, ban naaniil: "Înje îlee'dô di eketay yata âynaaw ume, miwuul jîmiim matawool!" 25 Be êsukay di keenool: "Uwaa'bo ma kubajumiñaku kata eketay yata âynaaw ume mbi kulo d'ûli, di poop kuñoololi!"

26 Ña nawalhelliil Barabaas, ma aboñ ma kûnagul Jesus, ban nawuliiwool ma nki kuriinool di êkrusay.

Esellooraay di kurinen Jesus

Mar.15.16-20

27 Ña esellooraay yata Pilatus di kuñar Jesus be di kâyyaku katawool, kûriin di kuñoomenool, 28 ban di kûjupulool, ma kûjupenool baanaabu. 29 Ban di kucookoor êjambiyaay yata undiinaw, ban di kûnkuuhenoo'yo. Di kuñar poop huyaajahu ma kugawool asoo'ho di kañenaku kûriraku, ban di kûtiigen ma ya kurinenool ma keenool: "Âyyaw ata jûdewwi, nusaapi!" 30 Ban di kucuhenool, di kugar poop huyaaja'uhu ma ya kukebool di hûkowahu. 31 Ña na kugam kurinenool ban, di kûcaalhen

baanaabu ma kûjupenool batawool, ban di kuñarool ma nki kuriinool di êkrusay.

Esellooraay di kuriin Jesus di êkrusay

Mar.15. 21-32; Luk. 23. 26-43;

Joñ 19.17-27

32 Na kugam kôkacaalhem d'oo, di kupam di âynaaw ata êsukay yata Sîreni aaneyim Simoñ, di kugawool di sembe ma apeeno êkrusay. 33 Na kugam kûriine tiñatu taaneyiim Golgota, dâamom Tiñatu tata Kusendaku, 34 di kuwulool bunukabu bâguusoorim di hutaliyaakahu ajaken. Be na acombubom, natal kajaken bo. 35 Na kugam kuriinool di êkrusay, ban di kuga êtukay ma kugiitoor wañaw watawool. 36 Ban di kuleeho to ma kupooyool. 37 Ban hatiya di hûkuwahu hatawool di êkrusay, di kuñiic dô wahaw uwe wa kemmi wa agam: "UME JESUS AAMOM ÂYYAW ATA JÛDEWWI." 38 Na kuriinool di êkrusay, di kuriinool to poop di sikrusasu bûkuutaabu egaba, aahu di kañenool kûrir, aahu di di kañenool kumay. 39 Ña bukanaku ka ya kayaatom, ya kuriinenool, ban ya kuga lâgalag ma ya kugelool 40 ma keenool: "Inja aw ommi mbi utah Eluupay yata Emitay, ban nuteep yo kukaku kûhaaji. Moo, umelhenooro! Uga jaa Añool Emitay, nûwalowul di êkrusay!"

41 Yahaanay poop yata bumaanenaabu bata kûboñaku kata Emitay, di bulhikienaabu

bata Kûboñaku Kapiyaaku, di yahaanay yata êsuskey, ya kurinenoool ma keenool: **42** "Inja bukanaku namellhemmi, aaliit amellhenooro! Inja oo âyyaw ata Israyel! Âwalowul di êkrusay, ma mbi ûyinenaawool. **43** Inja Emitay nâynemmi, ma aanolaal oo Añool Emitay, mbi ujukaal mowme, mante mbi emellhenool!" **44** Bûkuutaabu poop ka kuriinooritom d'oo, ya kûlobikoorool.

Eketay yata Jesus

Mar. 15.33-41; Luk. 23.44-49;

Jon 19.28-37

45 Na jaley agam najuume, ña etaamay peh di emuucen be kañ na ewooraaý êhaajutay yata baheperabu êrimmi. **46** Ña na ewooraa'uyu êrimmi, Jesus nâñaañulo lhîña ma âanul: "Eli, Eli, Lama Sabaktaani?" Dâamom: "Emitay yûmbaam, Emitay yûmbaam, mata wa nubetom?" **47** Be bukan kaaku kalakotom, na kujammi ma aloom umu, di kêenul: "Ômawoolem di Êliyas." **48** Ña aahu ata di buko natey ki âñarul jiponsaju, ma abojen jo di bunukabu bahiraabu, ban naga jo di hunjaamahu ma aga Jesus ajaken. **49** Be bukaaku di kêenul: "Jiwalhoo'bo ma mbi ujukaal mante Êliyas mbi âkayil bi apakenool." **50** Be Jesus nalaan joon âñaañulo lhîña, ban naket. **51** Ña huleesaahu hâkillhim di Eluupay yata Emitay, di hûruusulowumul hatiyaa be di etaam. Ña etaamay

di egogoroor, kuwaaliisaku poop di kupajulo; **52** sîluñasu di sîbaahulo, ma bukan kameeñe kâynemmi Emitay kakeem, di kûlhaalowul di kuketaaku, **53** ma kûcaalhul di sîluñasu; na Jesus alhaalowulom di kuketaaku, di kunebej Jerusaleñ yagam êsukay yanapaay, ma bukan kameeñe kujukiil. **54** Ña annahaanaw ata esellooraay yata Roma, di poop esellooraay yatawool ka ya kapooyum Jesus, na kujuum ma etaamay egogoroorum, di poop wahaw peh wagam, ña di kûkoli noon, ma kêenul: "Malhegen âynaaw ume, oo Añool Emitay."

55 Yaaraay kameeñe koo to râagi, ma ya kûjikerul. Yaaraa'uyu, koo kureboorlom d'oo Gâlileya, ma ya keenenoool. **56** Be di yaaraa'uyu, aahu yaani Mariya Madalena, aahu Mariya, aamom iñaaw Tiyagu, koo di Jose, di poop apañoor Zebedew.

Huhokahu hata Jesus

Mar. 15.42-47; Luk. 23. 50-56;

Jon 19.38-42

57 Na jaley agam nalowe, âynaaw aahu asaanumom ata êsukay yata Arimateya, aaneyim Jose, agam poop arebooraaw ata Jesus nâkayil. **58** Na ârillom, nakay ki alhaw Pilatus ma awulool ehuluñaayay yata Jesus. Ña Pilatus naboñ ma kuwuloo'yo. **59** Ña Jose, nañar kâmiisaaku kunkulaku kariirumim ehulay, ma alhiimen ehuluñaayay, **60** ban nañaa'yo ki aga di êluñay yatawool yunkulay ya awokum di hurimbiliñahu. Ban

nâkikilen huwaalisahu hâamak aga di êtingaay yata yo, ban nakay. 61 Nownu too di êluṅay, Mariya Madalena, di Mariya aahu koo too ma kuleehom.

62 Ña hata kajom, naamom na gam hîyyayahu hata jûdewwi, yahaanay yata bumaanenaabu bata kûboñaku kata Emitay, di fârisewwi, di kukay ki kulob Pilatus, 63 ma keenool: "Ây, ûli nuwolhuwe kaan agugujooaaw umu oo baketorut, moo naloom ânul, na mbi aket aga kukaku kûhaaji, mbi âlhaalowul di kuketaaku. 64 Moo, mbi uboñ ma êluṅay epooyi ii be huka'uhu hûhaajutahu, kambi kurebooraaku katawool kûkayil bi kûkuut ehuluṅaayay, ban di kêenul êsukay oo alhaalowulom di kuketaaku. Ban mûcala'umu ma mûyoolim, mbi muhaṅ maamu mûtiyaaramu."

65 Ña Pilatus naaniil: "Jîṅar eselloora'uye ma nki jipooy êluṅay non ma jîkimmi." 66 Na kugam kukaye, kûriiṅ di kuga to apooyaaw, di poop esellooraay, ban di kukanen huwaaliisahu hagawim di êtingaay.

Jesus nâlhaalowul di kuketaaku

Mar. 16.1-8; Luk. 24.1-12;

Joṅ 20.1-18

28 1 Na hîyyaayahu hata jûdewwi hugam hubawe, di hukahu hata kâcaalhaaku katayiil bûjomaru bîb, Mariya Madalena, di Mariya haahu, di kukay ki kûjukul

êluṅay. 2 Ña etaamay di egogoroor lhîṅṅ, mata ma amalaakaw ata Ata Emit awalowulom hatiya di emitay âriiṅul, nâkikilen huwaaliisa'uhu, ban nâleeho dô. 3 Amalaakaw umu haanaahu hatawool, di hunaamoor non kararanjuun, bulhiimaabu batawool, di bûtumpaay peretet non ehul. 4 Ña bupooyaabu di kuboboken mata ma kûkolim, ban di kuṅaṅṅo non bukan kakete. 5 Be amalaakaw umu naan yaaraa'uyu: "Atuba jîkoli! Nîmire kaan miwuul mapaamem di Jesus ariiṅim di êkrusay. 6 Be alet ûde, mata nalhaalelli ban di kuketaaku non ma alobuum. Jîkayil ma jijuk ta atalim. 7 Jikay cab ki jeen kurebooraaku katawool, oo nalhaalelli ban di kuketaaku, be nayabiil kayooṅ be Gâlileya ma nki kutookoo'bo. Moo, niñaanṅenuu'ban."

8 Ña di kûcaalh cab di êluṅay mata ma kûkolim, ban di êsuumaay dilo, ma kutey ki kuloo'mo kurebooraaku katawool. 9 Be koo di buruṅabu, ña Jesus nâkayil bi kupam âriiṅul naaniil: "Kâsuumaayaku kulako di miwuul!" Ña di kukay ki kûhugool, ban di kulhom ûkandumaw watawool ma kûbinkenool. 10 Be Jesus naaniil: "Atuba jîkoli. Jikay ki jeen kutiyom, kukay be Gâlileya, nki kutookom bo."

Mûcalamu malobim mata ehuluṅaay yata Jesus

11 Na yaaraa'uyu kugam kukaye, bupooyaabu baabu di kukay be

di hânkijahu hata êsukay kûriiŋ, di kuñaanen yaahaanay yata bumaanenaabu bata kûboñaku kata Emitay wahaw peh wagam. **12** Ña yahaana'uyu, di kulhan di yahaanay yata jûdewwi ma kutabulhenoor maama mbi kuga. Ña di kuwul eselloora'uyu bancaamabu bâamak, **13** ban di keeniil: "Mbi jêenul kurebooraaku katawool, kukaylom hukaru ûli ma uŋotum bi kûkuut ehuluŋaayay yatawool. **14** Be âyyaw âmiimo jaa, ûli mbi ulob d'oo, ma oonool malhegen, ma makeel metuba mugawuul." **15** Ña eselloora'uyu na kuyaam bancaama'ubu, ña di kuga non ma yahaanay yata bumaanenaabu bata kûboñaku kata Emitay kulobiim. Ña hurima'uhu di huwaasoor di bukanaku kagam jûdewwi be kaŋ hukahu hata jaat.

**Jesus nâcaalhul
kurebooraaku katawool**

Mar.16.14-18; Luk. 24.36-49;

Joŋ 20.19-23; At. 1.6-8

16 Ña kurebooraa'uku katawool kunŋenay di an anor, di kukay be Gâlileya di hurimbiliŋahu ha Jesus alobiim di ho. **17** Be na kugam kujukool, ña di kûbinkenool, be bukaaku di kumantiir. **18** Be Jesus nâkayil bi âhugiil ma aaniil: "Emitay ewulom sembaasu peh sata hatiya di emitay, di poop etaamay. **19** Moo, jikay be âmbasuk peh ki jigawiil kurebooraaku kûmbaam, ban di jîbatiisiil di kañaanaku kata Ampoom, di kata Aŋilaw, di kata Buynum Bunapaabu; **20** ban di jilhikiteniil ma kusoh wahaw peh wa ilobuum. Be înje mbi ilako tanor di miwuul kukaku pooko ii be di hûbanumahu hata etaamay."